

**VILNIAUS UNIVERSITETO TEISĖS FAKULTETO
DARBO TEISĖS KATEDRA**

Margaritos Marozienės
IV kurso (4 m. studijų gr.), darbo teisės
studijų atšakos studentės

MAGISTRO DARBAS

**Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2005-2008 metais išnagrinėtų bylų dėl darbdavio
materialinės atsakomybės už žalą, padarytą darbuotojo suluošinimu ar kitokiu
pakenkimu sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties, apibendrinimai**

**Cases of the Employer's Pecuniary Liability for Injury to the Employee Caused by
Mutilation or Other Bodily Injury or for Employee's Death, decided at Vilnius city
2nd district court in 2005-2008: Analysis and Generalizations**

Vadovas: lekt. Arūnas Šuminas
Recenzentas: as. Andrius Pranckevičius

2009 m., Vilnius

Turinys

Ižanga.....	3 p.
1. Darbdavio materialinės atsakomybės samprata, atirbojimas nuo civilinės atsakomybės.....	7 p.
2. Darbdavio materialinės atsakomybės už žalą, padarytą darbuotojo suluošinimu ar kitokiu pakenkimu sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties, sąlygos Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo praktikoje:.....	19 p.
2.1. Žala.....	19 p.
2.2. Neteisėta veika.....	26 p.
2.3. Priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir žalos atsiradimo.....	31 p.
2.4. Kaltė.....	36 p.
2.5. Pažeidėjas ir nukentėjusioji šalis teisės pažeidimo metu buvo susiję darbo santykiais.....	40 p.
2.6. Žalos atsiradimas susijęs su darbo veikla.....	43 p.
3. Žalos, už darbuotojo suluošinimą ar kitokį pakenkimą sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties, atlyginimas:.....	47 p.
3.1. Kai darbuotojas apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu:.....	47 p.
3.2. Kai darbuotojas neapdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu.....	59 p.
Išvados.....	66 p.
Literatūros sąrašas.....	68 p.
Santrauka.....	74 p.
Summary.....	75 p.

Ižanga

Darbo santykių specifika lemia, kad darbdaviui organizuojant darbą, perduodant materialines vertybes darbuotojams, o pastariesiems atliekant darbo funkcijas, nereti atvejai, kai dėl vienokių ar kitokių priežasčių darbuotojai suluošinami, kitaip sužalojama jų sveikata, arba net miršta. Tai patvirtina Lietuvos Respublikos Valstybinės darbo inspekcijos (toliau – VDI) tinklapyje skelbiami metinių ataskaitų duomenys¹: šalies įmonėse per 2005 m. įvyko 3331 nelaimingas atsitikimas darbe (iš jų 112 mirtinų, 216 sunkių, 3003 lengvi), per 2006 m. – 3419 nelaimingas atsitikimas darbe (iš jų 108 mirtinų, 226 sunkių, 3085 lengvi), per 2007 m. – 3638 nelaimingas atsitikimas darbe (98 mirtinų, 193 sunkių, 3347 lengvi).

Principinės Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – *Konstitucijos*)² nuostatos įtvirtina, kad kiekvienas asmuo gali ne tik laisvai pasirinkti darbą, verslą, bet taip pat turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju (Konstitucijos 48 str.). Šios nuostatos suponuoja kiekvieno nukentėjusio darbuotojo ar trečiojo asmens teisę kreiptis į darbdavį reikalaujant patirtos žalos atlyginimo, kai darbuotojas sužalojamas, suserga profesine liga ar miršta dėl nelaimingo atsitikimo darbe, ar kitais atvejais (pvz. kai pažeidžiami turciniai interesai), o kartu ir darbdavio pareigą atlyginti žalą, padarytą kitai šaliai neatlikus ar netinkamai atlikus nustatytas pareigas. Todėl siekiant darbo teisės subjektų interesų pusiausvyros, bei sudaryti darbuotojams saugesnes, sveikesnes, palankesnes darbo sąlygas, eilėje teisės norminių aktų įtvirtintas šių principinių nuostatų įgyvendinimas, įpareigojamas darbdavys vykdyti savo pareigas, atlyginti padarytą žalą, o nukentėjusiesiems numatyta teisė reikalauti (ir gauti) žalos atlyginimo.

Tačiau praktika rodo, kad įstatymų gausa neeliminuoja spęstinių klausimų, be to, darbuotojai vangiai gina savo teises teismuose. Tokia išvada darytina sulyginus VDI pateikiamus duomenis apie nelaimingų atsitikimų skaičių darbe ir Nacionalinės teismų administracijos internetinėje svetainėje esančią statistiką³: bylų, susijusių su darbdavio materialine atsakomybe, kai padaroma žala darbuotojo sveikatai ar mirties atveju, per

---

¹ Žiūr. *Metinės ataskaitos*. In Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos internetinis puslapis. [Žiūrėta 2008-12-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.vdi.lt/index.php?-249585684>>.

² Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

³ *Lietuvos Respublikos teismų statistikos ataskaitos*. In Nacionalinės teismų administracijos internetinis puslapis. [Žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.teismai.lt/teismai/ataskaitos/statistika.asp>>.

metus vos keletas⁴: 2005 m. buvo gautos 45 bylos, 2006 m. – 30 bylų, 2007 m. – 27 bylos, o 2008 m. – 22 bylos.

Žvelgiant į statistinius duomenis kyla klausimas, ar darbdaviai savanoriškai atlygina darbuotojų patirtą žalą, ar nukentėję asmenys nežino savo teisių ir galimybių reikalauti patirtos darbe žalos sveikatai atlyginimo? Manytina, painiavos įveda ir įstatymų leidėjo nustatyti alternatyvūs žalos atlyginimo būdai, aiškinant jų santykį su darbdavio materialine atsakomybe ir jos taikymu.

Dėl šių priežasčių įdomu panagrinėti ir tuos nedaugelį bylų, pasiekiančių teismus, pasižiūrėti, kaip teismai taiko darbdavio materialinę atsakomybę reglamentuojančias nuostatas. Be to, tema įdomi ir aktuali aiškinantis teorinius bei praktinius aspektus, juolab, kad apskritai materialinės atsakomybės tema rašiusių Lietuvos teisės specialistų ne tiek ir daug, be to, kiekvienas jų nagrinėjo atskirus materialinės atsakomybės aspektus: prof. I. Nekrošius, doc. V. Nekrašas, prof. V. Mikelėnas, as. A. Prancevičius, A. Verikas, doc. R. Macijauskienė, doc. T. Davulis, G. Dabulskytė, B. Bubilaitytė ir kt. Paminėtinas ir išskirtinas neseniai pasirodęs dr. T. Bagdanskio darbas (monografija, išleista 2008 m.), kuriame manytina, plačiau nagrinėjamas materialinės atsakomybės institutas.

Tyrimo tikslas – apibendrinti Vilniaus m. 2 apylinkės teisme 2005-2008 m. laikotarpiu išnagrinėtas bylas, priskirtas darbdavio materialinės atsakomybės kategorijai už žalą, padarytą darbuotojo suluošinimu ar kitokiu pakenkimu sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties. Todėl pirmiausiai analizuojama darbdavio materialinės atsakomybės samprata, sąlygos ir kt., aptariamoms įstatymų nuostatos, teisės doktrinoje, LAT praktikoje pateikiami teiginiai. Darbo metu bandoma išsiaiškinti pagrindines teorines, praktines darbdavio materialinės atsakomybės už žalą, padarytą darbuotojo suluošinimu ar kitokiu sveikatos pakenkimu ar dėl mirusiojo mirties taikymo problemas, žalos atlyginimo ypatumus, atkreipti dėmesį į teisės normų, reglamentuojančių darbdavio materialinę atsakomybę, aiškinimą ir taikymą.

Pažymėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teisme bylų, liečiančių darbdavio materialinės atsakomybės už žalą, dėl darbuotojo sužalojimo ar kitokio sveikatos pakenkimo, arba dėl nukentėjusiojo mirties, klausimus rasta nedaug: 2005 m. – išnagrinėtos 2 bylos, 2006 m. – 3, 2007 m. – 2, bei 2008 m. – 2 bylos. Be to, keletas jų buvo grąžinamos ieškovams dėl rūšinio teisingumo nepaisymo ar pasibaigė taikos sutartimi.

---

⁴ Lyginant su kitomis teismams pateiktomis civilinėmis bylomis.

Todėl darbe stengiasi atsižvelgti ir į ieškovų keliamus reikalavimus, bandant daryti hipotetines išvadas. Paminėtina, kad nenagrinėjami darbdavio materialinės atsakomybės klausimai, kai žala sveikatai padaryta valstybės tarnautojams, kurių tarnybą, draudimą ir (arba) profesinę veiklą numato specialieji jų darbo santykius reglamentuojantys teisės aktai. Taip pat atsiribota nuo žalos atlyginimo klausimų, kai pareiga atlyginti žalą pereina valstybei (t. y. kai darbdavys likviduojamas, reorganizuojamas; paminėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teisme nebuvo nei vienos bylos, nagrinėtos 2005-2008 m., kuri būtų susijusi su šiuo žalos atlyginimo būdu).

Tyrimo objektas – 2005-2008 m. Vilniaus m. 2 apylinkės teisme išnagrinėtos bylos dėl žalos, padarytos darbuotoją suluošinus, kitaip pakenkiant jo sveikatai, ar dėl nukentėjusiojo mirties, atlyginimo.

Darbe naudojami sisteminis, loginis, lyginamasis, teleologinis, lingvistinis, statistinis metodai. Sisteminio metodo pagalba analizuojama darbdavio materialinė atsakomybė žalos atlyginimo būdų kontekste. Lyginamasis – naudojamas lyginant Lietuvos, Rusijos, Latvijos šalių teisės aktuose numatytus darbdavio materialinės atsakomybės pagrindus, įtvirtintas nuostatas apie draudžiamuosius įvykius, apdraustuosius socialiniu draudimu nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, skiriamas išmokas dėl nelaimingų atsitikimų darbe, asmenų, turinčių teisę pretenduoti į išmokas, ir kt. Loginio metodo pagalba atskleidžiamos darbdavio materialinės atsakomybės už žalą darbuotojo sveikatai ar nukentėjusiojo mirties atveju teorinės, praktinės problemos, ypatumai. Teleologinis metodas naudojamas apžvelgiant įstatymų leidėjo siekį, priimant Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymą (toliau – *NADSDI*)⁵ ir kitų teisės aktų nuostatas, statistinis – pateikiant Vilniaus m. 2 apylinkės teisme išnagrinėtų bylų, dėl žalos atlyginimo, kai darbuotojas suluošinamas, ar kitaip sužalojama jo sveikata, suvestinę lentelę (žiūr. 1 lentelė, p. 67).

Darbo metu naudoti pagrindiniai šaltiniai: Konstitucija, Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (toliau – *DK*)⁶, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – *CK*)⁷, Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas (toliau – *NADSDI*)⁸, Lietuvos Respublikos žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinasis įstatymas (toliau – *ŽALI*)⁹, Rusijos

---

⁵ Valstybės žinios, 1999, Nr. 110-3207; 2003, Nr. 114-5114.

⁶ Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.

⁷ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁸ Valstybės žinios, 1999, Nr. 110-3207; 2003, Nr. 114-5114.

⁹ Valstybės žinios, 1997, Nr. 67-1656.

Federācijas darbo kodeksas (toliau – *RF DK*)¹⁰, Rusijas Federācijas civilinis kodeksas (toliau – *RF CK*)¹¹, Rusijas Federācijas nelaimiņu atsitikumu darbe ir susirgimų profesinė liga socialinio draudimo įstatymas (toliau – *RF NADSDI*)¹², Latvijos Respublikos darbo įstatymas (toliau – *Latvijos DI*)¹³, Latvijos Respublikos civilinis įstatymas (toliau – *Latvijos CI*)¹⁴, Latvijos Respublikos nelaimiņu atsitikimų darbe ir profesinių ligų privalomojo draudimo įstatymas (toliau – *Latvijos NADSDI*)¹⁵ ir kt. teisės aktai. Taip pat peržvelgta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – *LAT*) praktika nagrinėtina tema, Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo (toliau – *KT*) 2008-06-29 nutarimas¹⁶. Pagrindiniai naudoti vadovėliai: „Materialinė atsakomybė darbo teisėje“¹⁷, autorių kolektyvo knyga „Darbo teisė“¹⁸, Darbo kodekso¹⁹, Civilinio kodekso²⁰ komentarai, Rusijos Federacijos darbo kodekso komentaras²¹, ir kt. Pasiremta teisės specialistų A. Veriko, A. Pranckevičiaus, R. Macijauskienės, ir kitų autorių straipsnių medžiaga.

---

¹⁰ Трудовой кодекс Российской Федерации от 30 декабря 2001 г. N 197-ФЗ (ТК РФ) (с изменениями и дополнениями). [Žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.garant.ru/main/12025268-037.htm#0>>.

¹¹ Гражданский кодекс Российской Федерации (ГК РФ) (с изменениями и дополнениями). [Žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.garant.ru/main/10064072-000.htm>>.

¹² Федеральный закон от 24.07.1998 № 125-ФЗ «Об обязательном социальном страховании от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний». [Žiūrėta 2009-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.med-pravo.ru/Law/125-FL/Ch1.htm>>.

¹³ Darba likums. „LV“, 105 (2492). (Aktuali redakcija nuo 2006-10-25). [Žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: http://www.zakon.lv/otrude_ru.htm arba <http://www.likumi.lv/doc.php?id=26019>.

¹⁴ Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Ziņotājs nr. 1, 1993-01-14. (Išgalejo 1993-03-01). [Žiūrėta 2009-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=90220>>.

¹⁵ Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām. "LV", 179 (462), 17.11.1995; 187 (3971), 02.12.2008. [Žiūrėta 2009-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=37968>>.

¹⁶ Valstybės žinios, 2008, Nr. 51-1904.

¹⁷ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 63-64. ISBN 978-9955-30-039-7.

¹⁸ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas; ČIOČYS, Petras Algirdas ir kt. *Darbo teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 347. ISBN 978-9955-30-027-4..

¹⁹ *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 362. ISBN 9955-616-00-8.

²⁰ *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. I. Justitia: Vilnius, 2003. ISBN 9986-567-55-6.

²¹ М. О. Буянова, К. Н. Гусов [и др.]. Комментарий к Трудовому кодексу Российской Федерации под ред. К. Н. Гусова. - 7е изд., перераб. и доп.- Москва: Проспект, 2008.

1. Darbdavio materialinės atsakomybės samprata, atribojimas nuo civilinės atsakomybės.

DK nėra tiesiogiai įtvirtinto darbdavio materialinės atsakomybės apibrėžimo. Teisės doktrinoje pateikta keletas nuomonių, apibūdinančių materialinę atsakomybę apskritai. Todėl vadovaujantis Darbo kodekso komentaro autorių pateikiama materialinės atsakomybės sąvoka²², darbdavio materialinę atsakomybę galima apibrėžti kaip darbdavio pareigą (prievolę) atlyginti žalą, padarytą darbuotojui, atsiradusią dėl neteisėtų kaltų darbo pareigų nevykdymo. Paminėtina, kad pvz. RF DK 233 str., CK 1101 str. (kaip ir Latvijos CĮ 2347 str.), taip pat nustato, kad darbdavys privalo atlyginti žalą darbuotojui, padarytą neteisėtais kaltais darbdavio veiksmais, vadovaudamasis RF DK ir kitais federaliniais įstatymais.

Pagal kitą teisės literatūroje pateiktą materialinės atsakomybės sąvoką²³, darbdavio materialinę atsakomybę apibrėšime, kaip vieną iš pažeistų turtinių ir neturtinių teisių bei interesų gynybos būdų, atliekančią apsauginę bei prevencinę (auklėjamąją) funkciją. Tačiau, manytina, tiksliausiai darbdavio materialinę atsakomybę galime apibrėžti, kaip valstybinės prievartos rūšį, taikomą už darbo teisės pažeidimus, turinčią apsaugos teisinio santykio formą siekiant, kad darbdavys atlygintų nukentėjusiajai šaliai padarytą žalą darbo teisės normų nustatytu dydžiu ir tvarka²⁴.

DK numato, kad materialinė darbdavio atsakomybė kyla dėl teisės pažeidimo, kuriuo darbdavys padaro žalą darbuotojui, neatlikdamas savo darbo pareigų arba netinkamai jas atlikdamas (DK 245 str.). Teisės doktrinoje pažymima, kad darbdavio materialinė atsakomybė kyla esant juridiniam ir faktiniam pagrindui. Lietuvoje toks pagrindas žalos atlyginimui reguliuoti nustatytas Konstitucijos 30 str. 2 d., kur numatyta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Pagrindinis materialinės atsakomybės šaltinis yra DK ir jo XVII skyrius „Materialinė atsakomybė“. DK tam tikrais atvejais tiesiogiai nurodo, kad taikomos CK įtvirtintos taisyklės, todėl svarbus darbdavio materialinės atsakomybės šaltinis yra ir CK. Taip pat paminėtini ir keli

---

²² Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 362. ISBN 9955-616-00-8.

²³ Ibidem P. 355.

²⁴ DAMBRAUSKAS, Antanas; NEKRAŠAS, Vytautas; NEKROŠIUS, Ipolitas. *Darbo teisė*. Vilnius: Mintis, 1990. P. 228; BAGDANSKIS, Tomas. Darbdavio materialinės atsakomybės problemos darbo teisėje. *Jurisprudencija*, 2003, t. 40 (32), p. 74-84; NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas; ČIOČYS, Petras Algirdas ir kt. *Darbo teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 347. ISBN 978-9955-30-027-4.

kiti įstatymai ir poįstatyminiai aktai²⁵: ŽALĮ²⁶, akcinės bendrovės vadovų atlyginamos žalos taisyklės numato Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (toliau – ABĮ)²⁷, Vyriausybės nutarimai ir kiti norminiai teisės aktai, kurie pagal DK 3 str. 2 d., darbo santykius gali reguliuoti tik DK ir kitų įstatymų nustatytais atvejais ir mastu. Taip pat, pagal DK 38 str., darbdavio materialinę atsakomybę gali nustatyti kolektyvinės sutartys, bei kiti susitarimai.

DK 248 str. numato, kad darbdavio materialinė atsakomybė atsiranda, kai:

- 1) darbuotojas sužalojamas ar miršta arba suserga profesine liga, jeigu jis nebuvo apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu;
- 2) žala padaroma sugadinant, sunaikinant arba prarandant darbuotojo turtą;
- 3) kitokiu būdu pažeidžiami darbuotojo ar kitų asmenų turtiniai interesai;
- 4) darbuotojui padaroma neturtinė žala.

Iš šių nuostatų matyti, kad DK įtvirtina kelių rūšių darbdavio materialinę atsakomybę, t. y. už darbuotojo turtinius praradimus, turtinių interesų pažeidimą, sveikatos sužalojimą ar net gyvybės atėmimą, bei neturtinę žalą. Tačiau šiame darbe nagrinėtinas tik vienas iš šių atvejų – kai darbuotojas suluošinamas ar kitaip pakenkiama jo sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties.

Palyginimui paminėtina, kad pvz. RF DK²⁸ nustato darbdavio materialinę atsakomybę tik už turtinę ir neturtinę žalą (RF DK 234, 235, 236, 237 str.), bet nenumato darbdavio materialinės atsakomybės už sveikatos sužalojimą. Rusijoje, skirtingai nei Lietuvoje, žalos už darbuotojo suluošinimą ar sveikatos sužalojimą atlyginimo pareiga numatyta RF CK²⁹ 1084-1094 str.³⁰ Panagrinėjus Latvijos DĮ³¹ matyti, kad skirtingai nei Lietuvoje ir Rusijoje, jame apskritai nenumatomas darbdavio materialinės atsakomybės institutas, o tik įtvirtinta darbuotojo civilinė atsakomybė. Latvijos CĮ³² 2191 str. nurodo, kad darbdavio atsakomybė, kai darbuotojas sužalojamas ar suluošinamas, numatyta Latvijos

---

²⁵ P.vz. DSSĮ. Valstybės žinios, 2003, Nr. 70-3170; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-13-22 nut. Nr. 309 patvirtinti „Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatai“. Valstybės žinios, 2004, Nr. 44-1448; ir kt.

²⁶ Valstybės žinios, 1997, Nr. 67-1656.

²⁷ Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1046.

²⁸ Трудовой кодекс Российской Федерации от 30 декабря 2001 г. N 197-ФЗ (ТК РФ) (с изменениями и дополнениями). [Žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.garant.ru/main/12025268-037.htm#0>>.

²⁹ Гражданский кодекс Российской Федерации (ГК РФ) (с изменениями и дополнениями). [Žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.garant.ru/main/10064072-000.htm>>.

³⁰ М. О. Буянова, К. Н. Гусов [и др.]. *Комментарий к Трудовому кодексу Российской Федерации*. Комментарий к статье 232, §3. Москва : Проспект, 2008.

³¹ Darba likums. "LV", 105 (2492), 06.07.2001. [Žiūrėta 2009-01-02]. Prieiga per internetą: <http://www.zakon.lv/otrude_ru.htm> arba <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=26019>>.

³² Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Ziņotājs nr. 1, 1993-01-14. [Žiūrėta 2009-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=90220>>.

NADSDĮ. Tuo tarpu peržvelgus ES teisės aktus³³, darbdavio materialinės atsakomybės darbo teisėje klausimo reguliavimas tarptautiniu ir regioniniu lygiu yra ribotas, t. y. tai paliekama valstybių vidaus kompetencijai. ES teisės aktai numato tik „bendro pobūdžio principą, įpareigojantį darbdavį atlyginti darbuotojo gyvybei padarytą žalą“, o „teisės normų, konkretizuojančių šią sritį, nėra nei TDO dokumentuose, nei ES teisės aktuose“³⁴.

Juridiniai faktai (atsakomybei kilti būtinos sąlygos) darbdavio materialinės atsakomybės atveju, skirstomi teisės doktrinoje ir teismų praktikoje į bendrąsias ir specialiąsias³⁵. Bendrosios sąlygos:

- 1) padaroma žala;
- 2) žala padaroma neteisėta veika;
- 3) yra priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir žalos atsiradimo;
- 4) yra pažeidėjo kaltė.

Paminėtina, kad be šių keturių sąlygų turtinė atsakomybė būtų negalima, išskyrus išimtinius atvejus, kai įstatymas numato atsakomybę be kaltės. Tuo tarpu specialiosios sąlygos yra:

- 1) darbdavys ir nukentėjusi šalis teisės pažeidimo metu buvo susiję darbo santykiais;
- 2) žalos atsiradimas yra susijęs su darbo veikla.

Šios dvi specialiosios sąlygos leidžia atriboti darbdavio materialinę atsakomybę nuo civilinės atsakomybės, išskiria ją iš kitų teisinės atsakomybės rūšių: baudžiamosios, administracinės, drausminės. Darbdavio materialinės atsakomybės šešios sąlygos yra vieno teisinio reiškinių – teisės pažeidimo sudedamosios dalys, jos viena kitą įtakoja, jei bent vienos nėra, negalime teigti kilus darbdavio materialinę atsakomybę³⁶. Tuo tarpu Rusijoje³⁷, Latvijoje, darbdavio atsakomybei kilti užtenka bendrųjų civilinei atsakomybei

---

³³ 2001-03-12 Tarybos direktyva 2001/23/EB. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27445&p_query=&tr2=2>; 1980-10-20 Tarybos direktyva 80/987/EEB. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1980&T3=987&RechType=RECH_naturel&Submit=Ie%C5%A1koti>; 2002-09-23 Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2002/74/EB. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=2002&T3=74&RechType=RECH_naturel&Submit=Ie%C5%A1koti> ir kt.

³⁴ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 48.

³⁵ LAT senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“. *Teismų praktika*, 1997, Nr. 5/6.

³⁶ LAT teisėjų kolegijos 2004-01-08 nut. c. b. *UAB „Osviris“ v. R. M.*, Nr. 3K-7-2/2004, kat. 7.3.1.; 7.3.2.

³⁷ Маврин С. П. О применении норм трудового права к отношениям по обязательному социальному страхованию. *Социальное право*, 2007, Nr. 6 (275).

būdingų sąlygų: padarytos žalos, neteisėtos veikos, priežastinio ryšio tarp neteisėtos veikos ir žalos atsiradimo, pažeidėjo kaltės.

Kaip minėta, darbdavio materialinę atsakomybę galima įvardinti kaip prievolę. Tokiu atveju, kai yra DK 248 str. numatyti darbdavio materialinės atsakomybės atvejai, darbdavį laikysime skolininku, o darbuotoją kreditoriumi. Darbdavio turtinė prievolė atlyginti žalą kreditoriui bus vienašalė, kadangi darbuotojas, kuriam padaryta žala (kreditorius), turės reikalavimo teisę atlyginti žalą, o darbdavys (skolininkas), turės pareigą – atlyginti padarytą žalą. Tačiau prievolės pagal prigimtį gali būti sutartinės arba deliktinės. Kyla klausimas, ar tai būdinga darbdavio materialinei atsakomybei?

Atsakant į šį klausimą, sistemiškai vertintinos įstatyminės nuostatos, iš kurių matyti, kad sutartinė prievolė kyla iš šalių sudarytos sutarties ir sutarties šalies, pažeidusiai sutartyje numatytą prievolę, gali būti taikoma civilinė sutartinė atsakomybė (CK 6.245 str.; jos pagrindas – sutartyje numatytos teisinės pareigos pažeidimas). Kai žala padaroma nesant sutartinių santykių tarp atsakingo už žalą asmens ir nukentėjusiojo, atsiranda civilinė deliktinė atsakomybė (CK 6.245 str. 4 d.; deliktinės atsakomybės pagrindas – teisinės pareigos, numatytos teisės aktuose, pažeidimas). Ši deliktinė atsakomybė dažniausiai pasireiškia kaip asmens absoliučių teisių (teisės į sveikatą, į gyvybę, ir kt.) pažeidimas. DK 249 str. nenurodydamas civilinės atsakomybės rūšies numato, kad darbdavys pagal CK normas privalo atlyginti žalą, padarytą dėl darbuotojo suluošinimo ar kitokio sveikatos sužalojimo, ar jo mirties atveju, jeigu darbuotojas nebuvo apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu, taip pat dėl darbuotojo turto sugadinimo, sunaikinimo arba praradimo bei jo ar kitų asmenų turtinių interesų pažeidimo. Tuo tarpu deliktinę atsakomybę reglamentuojančiame CK skirsnyje įtvirtinta, kad būtent deliktinės atsakomybės taisyklės taikomos padarius žalą asmens turtui, dėl darbuotojo suluošinimo ar kitokio sveikatos sužalojimo, arba jo mirties atveju (CK 6.283, 6.284 str.). Todėl teigtina, kad pagal įstatymą darbdavio materialinė atsakomybė atsirandanti dėl padarytos žalos darbuotojui, priskiriama prie civilinės deliktinės atsakomybės.

Paminėtina, kad aiškinant ar darbdavio materialinė atsakomybė atlyginama pagal sutartinės ar pagal deliktinės atsakomybės taisykles, išsiskiria kelios nuomonės. Darbo kodekso komentaro autoriai teigia, ir jiems pritartina, kad darbdavio materialinė atsakomybė už žalą darbuotojo sveikatai, ar mirties atveju pagal savo prigimtį yra civilinė

deliktinė atsakomybė (beje, tokia pat nuomonė atsispindi ir LAT praktikoje³⁸). Anot jų, tai patvirtina DK 249 str., nurodantis, kad darbdavio materialinė atsakomybė reglamentuojama civilinės teisės normomis, todėl neatsižvelgiant į tai, darbdavys padarė žalą darbuotojui ar kitam asmeniui, su kuriuo jo nesieja darbo santykiai, iš esmės taikomos vienodos taisyklės³⁹. Tačiau taip pat teigtina, kad nereikia absoliutinti civilinės teisės vaidmens reglamentuojant darbdavio materialinę atsakomybę, kadangi darbdavio materialinė atsakomybė atsiranda, kai tarp šalių yra darbo santykiai, numatyta ypatinga procesinė tvarka išieškoti žalą, leidžiama padidinti darbdavio materialinę atsakomybę kolektyvinėse sutartyse, todėl darbdavio deliktinė atsakomybė glaudžiai susijusi su egzistuojančiais sutartiniais santykiais⁴⁰, t. y. laikytina kompleksiniu institutu. Tačiau teisės doktrinoje sutinkamos ir kitokios nuomonės. Vieni autoriai darbdavio materialinės atsakomybės institutą laiko darbo teisės reguliavimo dalyku, kiti priskiria civilinės deliktinės atsakomybės reguliavimo sričiai⁴¹, o kai asmuo draudžiamas privalomuoju socialiniu draudimu, gali būti laikomas ir dalimi socialinės apsaugos teisės, kurios normos priskiriamos prie viešosios teisės normų. Visgi teisės doktrinoje, sutariama, kad analizuojant darbdavio atsakomybę, būtina atsižvelgti į tai, kad materialinė darbdavio atsakomybė darbuotojui visų pirma yra darbo teisės normų reglamentavimo dalykas, o civilinės teisės normos gali būti taikomos tik tiek ir tokia apimtimi, kiek tai suderinama bei neprieštaruja darbo teisės normoms. Taigi, apibendrintai, teisės doktrinoje sutinkamos trys nuomonės⁴²:

- 1) atsakomybė atsiranda tarp šalių esant darbo sutarčiai, todėl laikoma sutartine atsakomybe pagal darbo teisę;
- 2) atsakomybė yra kompleksinis institutas, apimantis ir darbo, ir civilinės teisės normas;
- 3) darbdavio materialinė atsakomybė už žalą sužalojus darbuotojo sveikatą ar atėmus gyvybę laikoma civiline deliktine atsakomybe⁴³.

---

³⁸ LAT teisėjų kolegijos 2006-11-07 nut. c. b. V. V. v. UAB „Žemaitijos deguonis“, Nr. 3K-3-575/2006, kat.: 16.2.1; 16.2.4; 44.5.2.16 (S); LAT teisėjų kolegijos 2008-02-26 nut. c. b. S. M. v. UAB „Yazaky Wiring Technologies Lietuva“, Nr. 3K-3-129/2008, kat.: 16.2.1; 16.2.4; 16.3; 114.11 (S); ir kt.

³⁹ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 363. ISBN 9886-567-87-4.

⁴⁰ Ibidem. P. 363.

⁴¹ LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“. *Teismų praktika*, 1997, Nr. 5/6.

⁴² MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995. P. 36. ISBN 9986-567-04-1.

⁴³ Ibidem. P. 36.

Pirmoji jų pagrįsta CK 6.245 str. 4 d., numatančia, kad deliktiniai santykiai gali būti ir tarp asmenų, susijusių sutartiniais santykiais, jei tik tai numato įstatymai. Būtent įstatymas, t. y. DK 249 str., nustato, kad darbdavio atsakomybės darbuotojui dėl žalos padarymo atveju taikytinos CK normos.

Pritartina dr. T. Bagdanskio⁴⁴ nuomonei (kuri sutampa su aukščiau paminėtomis Darbo kodekso komentaro autorių, bei LAT praktikoje), kad darbdavio atsakomybė už žalą, atsiradusią sužalojus sveikatą ar atėmus gyvybę, laikoma kompleksiniu institutu, apimančiu tiek civilinės, tiek darbo teisės normas ir „negali būti laikoma išimtinai civiline, nes darbdavio pareiga darbuotojui kyla iš sutartinių santykių, t. y. darbo sutarties“, o sutartinei atsakomybei būdinga tai, kad ji galima ir nepadarius žalos, pasireiškia nuostolių ir netesybų atlyginimu. Tuo tarpu deliktinei būdingas žalos atsiradimas ir ji pasireiškia tik nuostolių atlyginimu, o tai, kad DK nustato materialinės atsakomybės sąlygas, bet nenumato, kad materialinė atsakomybė galima netesybų forma, šį įsitikinimą tik patvirtina. Dr. T. Bagdanskis taip pat primena, kad sutartinės civilinės sutartinės atsakomybės pagrindas – sutartyje numatytos teisinės pareigos pažeidimas, t. y. šalys pačios nusistato galimo elgesio ribas, todėl atsakomybė galima ne tik pagal teisės aktus, o platesniu pagrindu. Deliktinės atsakomybės pagrindas – teisinės pareigos, numatytos teisės aktuose pažeidimas, o tai suponuoja, jog galimo elgesio ribas nustato teisės aktai. Analizuojant darbdavio materialinę atsakomybę minėtu aspektu, pažymėtina, kad DK 4 str. 4 d. įtvirtina, jog šalims leidžiama susitarti tik tiek, kiek nedraudžia įstatymai, t. y. kad negalioja trišaliai susitarimai, kolektyvinės sutartys bei vietiniai (lokaliniai) norminiai teisės aktai dėl darbo sąlygų, pabloginantys darbuotojų padėtį, palyginti su ta, kurią nustato DK, įstatymai ir kiti norminiai teisės aktai.

Analizuodamas trečiąją nuomonę, dr. T. Bagdanskis teigia⁴⁵, jog pripažinus materialinę atsakomybę kaip civilinę deliktinę atsakomybę, būtų patvirtinta, kad darbo sutarties šalių susitarimai dėl atsakomybės negalimi, o tai neatitiktų egzistuojančios tikrovės, nes darbdavys su darbuotoju gali sutarti sudarydami darbo sutartį, jog darbuotojui taikoma atsakomybė mažesnė, nei numato įstatymai, arba nustatyti didesnę darbdavio atsakomybę (tai būtų sutartinės atsakomybės požymis). Todėl jis patvirtina kitų autorių teiginius, kad materialinės atsakomybės santykių negalime visiškai atskirti nuo pačių darbo santykių, kurie iš esmės yra sutartiniai.

---

⁴⁴ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 63-64. ISBN 978-9955-30-039-7

⁴⁵ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 64. ISBN 978-9955-30-039-7

Įdomus, tačiau, manytina, vertintinas atsargiai, dr. T. Bagdanskio teiginys⁴⁶, kad darbdavio materialinės atsakomybės siejimas išimtinai su žalos padarymu yra nepagrįstas, nes kaip matyti, galima ir kita atsakomybės forma, todėl siūlo tikslinti DK 246 str. normą, numatančią, kad materialinei atsakomybei atsirasti visais atvejais yra būtinos šešios atsakomybės sąlygos. Jei pritartume, kad tarp darbdavio materialinės atsakomybės sąlygų nebūtų žalos sąlygos, kaip nurodo dr. T. Bagdanskis, tai, manytina, prieštarautų DK 245, 248 str. nuostatomis, kuriose lingvistiniu požiūriu, įstatymų leidėjas visuose keturiuose išvardintuose punktuose įtvirtina darbdavio materialinę atsakomybę būtent *už žalą*, o tai suponuoja, jog žalos buvimas, ar ji būtų padaryta asmeniui ar turtui, yra svarbi darbdavio materialinės atsakomybės kilimo sąlyga.

Pagal žalos atlyginimo apimtį, civilinei atsakomybei būdingas visiško žalos atlyginimo principas, išskyrus išimtis, kai taikoma ribota civilinė atsakomybė. Kyla pagrįstas klausimas, ar šis principas galioja ir darbdavio materialinės atsakomybės atveju?

Atsakant, pasiremtina nuomone, kad „socialinis teisingumas grindžiamas principu, kas turi stipresnę ekonominę galią, tas turi prisiimti ir didesnę socialinę atsakomybę⁴⁷. Todėl manytina ir pritartina teisės doktrinoje teikiamai nuomonei, kad darbdavys turi visiškai kompensuoti darbuotojo patirtą žalą, t. y. įvykdant žalos atlyginimo prievolę siekti atkurti nukentėjusiojo asmens teisinę padėtį, buvusią prieš jo teisės pažeidimą. Taigi, darbdavio materialinė atsakomybė yra visiška. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad tais atvejais kai darbuotojas yra apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu (toliau – *nelaimingų atsitikimų socialiniu draudimu*), ir nelaimingą atsitikimą darbe pripažinus draudiminiu, nukentėjusiajam Valstybinio Socialinio Draudimo Fondo Valdybos (toliau – *VSDFV*) teritorinis skyrius išmoka tam tikrą jo patirtos žalos dalį, todėl darbdavio materialinė atsakomybė tokiu atveju tampa ribota (ribojama), t.y. darbdaviui tenka pareiga atlyginti tik tą dalį žalos, kurios nepadengia socialinis draudimas (nes nukentėjusiajam mokamos socialinio draudimo išmokos yra įskaitomos į atlygintinos žalos dydį (CK 6.290 str. 1 d.)). Neturtiniai praradimai, pvz. paveikus žmogaus svarbiausią vertybę – sveikatą, gyvybę,– sunkiai išmatuojami pinigais, tad įgyvendinti visišką žalos atlyginimo principą sunku. Be to, LAT yra pažymėjęs⁴⁸, kad negali būti reikalaujama kompensacijos, kuri būtų beribė, todėl teismo pareiga – nustatyti teisingą

---

⁴⁶ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 69. ISBN 978-9955-30-039-7.

⁴⁷PETRYLAITĖ, Daiva. Mokslinė konferencija „Penkeri Darbo kodekso metai – problemos ir perspektyvos“. *Teisė*, 2008, Nr. 68. P. 143. ISSN 1392-1274.

⁴⁸LAT teisėjų kolegijos 2006-10-30 nut. c. b. *Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“*, Nr. 3K-3-540/2006, kat. 16.2.4 (S).

žalos atlyginimą. Paminėtina ir tai, kad įstatymas numato ir darbdavio materialinės atsakomybės mažinimo galimybę, atsižvelgiant į nukentėjusiojo asmens kaltės formą, rūšį, laipsnį arba esant aplinkybėms, šalinančioms pažeidėjo veikos neteisėtumą (būtinoji gintis, būtinasis reikalingumas, nenumatytos aplinkybės). Antai, DK 247 str. numato, kad jeigu žalai atsirasti sudarė sąlygas nukentėjusiojo kaltė (sužalojimo ir mirties atvejais - sužalotojo (mirusiojo) asmens didelis neatsargumas), žalos atlyginimas yra mažinamas atsižvelgiant į kaltės laipsnį arba reikalavimas atlyginti žalą apskritai atmetamas, taigi, darbo ginčą nagrinėjantis organas gali sumažinti atlygintinos žalos dydį atsižvelgdamas į aplinkybes, lėmusias žalos atsiradimą, taip pat į darbdavio turtinę padėtį, išskyrus atvejus, kai žala padaroma tyčia.

Darbdavio materialinė atsakomybė gali būti ir didinama, jei tai numatyta kolektyvinėje sutartyje ar kituose susitarimuose. Paminėtina, kad analogiškos nuostatos įtvirtintos ir RF DK 232 str. – šalys gali susitarti dėl materialinės atsakomybės, tačiau nurodyta, kad darbdavio materialinė atsakomybė negali būti mažesnė, o darbuotojo – negali būti didesnė, nei nustato RF DK ar kiti įstatymai.

Pagal žalos atlyginimo paskirstymo keliems žalą padariusiems asmenims, tvarką civilinė atsakomybė gali būti skirstoma į dalinę arba solidarią. Prievolių teisės bendros nuostatos įtvirtina dalinės atsakomybės principą (CK 6.5 str.), tačiau numato, kad įstatymu ar sutartimi ji gali būti pakeista į solidarią (CK 6.6 str.). Kyla klausimas, jei DK nuostatos nukreipia į CK, tai kuri iš jų būdinga darbdavio materialinės atsakomybės atveju?

LAT yra išaiškinęs⁴⁹, kad darbdaviui turi būti taikoma dalinė atsakomybė, o solidarioji – tik įstatyme nustatytais atvejais, nes taikant solidarią atsakomybę vienai iš įmonių, nors ir kitos pažeidė saugos norminių aktų reikalavimus, būtų pažeistas teisingumo principas, reikalaujantis, kad kiekvienas asmeniškai atsakytų už savo veiksmus, bei jų neigiamus padarinius. Be to, kompensuojant žalą vienam asmeniui, negalima daryti nepateisinamos žalos kitam, kuris nėra atsakingas už padarytą žalą. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad DK bei kitų darbo įstatymų analizė rodo, jog juose neįtvirtintas solidariosios atsakomybės principas⁵⁰, todėl teigtina, kad darbdaviui būdingas dalinės atsakomybės principo taikymas.

Atsižvelgiant į šias nuostatas, laikytina, kad darbdavio dalinės atsakomybės principo, manytina, būtų laikęsis ir Vilniaus m. 2 apylinkės teismas, sprendamas byla Nr. 2-10254-

---

⁴⁹ LAT teisėjų kolegijos 1998-10-28 nut. *G. M. v. UAB „Antriniai metalai“*, Nr. 3K-69/98, kat. 3.

⁵⁰ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P.108. ISBN 978-9955-30-039-7

96/2008 J. K. v. V. K., UAB „Trys lokiai“, UAB „Vilmeta“, kurioje ieškovas savo reikalavimus grindė tuo, kad jam buvo sunkiai sužalota sveikata dėl darbdavio UAB „Vilmeta“ ir UAB „Trys lokiai“ kaltės, juolab, kad iš pateiktos su ieškiniu medžiagos, bei nelaimingo atsitikimo tyrimo darbe akto matyti, kad šios abi įmonės padarė keletą darbų saugos pažeidimų, jų veika pasireiškė dideliu nerūpestingumu, bei buvo kitos atsakomybei kilti sąlygos.

Darbdavio materialinė atsakomybė gali būti tiesioginė ir regresinė. Įstatymais ar sutartimi gali būti numatyta, kad už asmens padarytą žalą privalo atlyginti ne tas asmuo, kuris ją tiesiogiai padarė, bet kitas atsakingas subjektas. Remiantis CK 6.264 str. 1 d. darbdavys privalo atlyginti žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų, einančių savo darbines (tarnybines) pareigas, kaltės (kai jie dirba darbdavio interesais ir jo kontroliuojami). DK 257 str. 4 d. numato, kad atlygintina žala nustatoma tokio dydžio, kurį darbdavys regreso teise įgijo dėl darbuotojo padarytos žalos atlyginimo, o tai reiškia, kad atlyginęs žalą nukentėjusiajam, darbdavys įgyja atgrėžtinio reikalavimo teisę į darbuotojo atlyginamas įstatymu nustatyto dydžio sumas, jei apskritai įstatymas nedraudžia reikšti darbuotojui tokį reikalavimą (CK 6.276 str. ir kt.).

Darbdavys padaręs žalos dėl sveikatos suluošinimo, kitokio sužalojimo, ar gyvybės atėmimo atveju, ją turi atlyginti periodinėmis išmokomis arba visos žalos dydžio vienkartinę išmoka. Žalą atlyginant periodinėmis išmokomis, jos indeksuojamos teisės aktų nustatyta tvarka (CK 6.288 str. 3 d.). Be to, atlygintina žala skaičiuojama nuo to momento, kai ji padaryta (CK 6.288 str. 1 d.). Jei turintis teisę į žalos atlyginimą asmuo kreipiasi dėl žalos atlyginimo praėjus trejiems metams nuo jos padarymo dienos, tai žalos atlyginimas mokamas nuo kreipimosi dienos. LAT yra išaiškinęs⁵¹, jog principas, kad žalos atlyginimas turi būti mokamas nuo žalos padarymo dienos, taikomas tada, kai žala atsiranda iš karto atlikus neteisėtus veiksmus. Tuo tarpu, jeigu nuo neteisėtų veiksmų atlikimo iki žalos atsiradimo praeina tam tikras laikas, žalos atlyginimas mokamas nuo žalos atsiradimo dienos. LAT išaiškino, kad pareiga atlyginti žalą atsiranda nuo darbingumo netekimo fiziniam asmeniui nustatymo dienos.

Svarbu ir tai, kad darbdavio materialinei atsakomybei būdingas ir kitas principas – jei atsakomybė kilo egzistuojant darbo santykiams, ir po to jie nutrūko, darbdavio pareiga atlyginti žalą nepasibaigia tol, kol ji nėra visiškai atlyginama. Paminėtina, kad RF DK

---

⁵¹ LAT teisėjų kolegijos 2008-02-26 nut. c. b. S. M. v. UAB „Yazaky Wiring Technologies Lietuva“, Nr. 3K-3-129/2008, kat. 16.2.1; 16.2.4; 16.3; 114.11(S).

232 str. taip pat numato analogišką nuostatą, darbo santykių pabaiga po žalos padarymo, nereikia materialinės atsakomybės už padarytą žalą dirbant pabaigos.

Atribojant materialinę atsakomybę nuo civilinės, pažymėtini jų panašumai ir skirtumai.

Civilinės ir darbdavio materialinės atsakomybės atveju konstatuojamas privataus intereso pažeidimas, o ne valstybės neigiama reakcija⁵², t. y. neigiama turtinė reakcija pažeidėjui tenka ne viešojo subjekto, o nukentėjusiojo naudai. Tiek civiliniuose, tiek darbo santykiuose valstybė nesikiša tol, kol nukentėjusysis nesikreipia teisminės gynybos, t. y. valstybės įsikišimas bus tik tuomet, kai žalą padaręs asmuo savanoriškai jos neatlygina.

Kitas panašumas – atsakomybė nukreipiama ne į asmenį, o į pažeidėjo turtą ir įgyvendinama privataus asmens iniciatyva. Be to, nėra žalos atlyginimo teisinio santykio, kol nepažeisti kito subjekto teisės ir interesai.

Laikoma, kad civilinės ir materialinės atsakomybės tikslas – atlyginti nukentėjusiajam asmeniui jo praradimus, suvaržymus ar netektis, atkurti nukentėjusiojo turtinę padėtį, buvusią prieš pažeidžiant teises, t. y. siekiama kompensacijos. Darbdavio materialinės atsakomybės tikslu galime laikyti išsprendimą tam tikro konflikto, kai neaišku, kaip visiško žalos principo įgyvendinimas turi būti derinamas su teisingu žalos atlyginimu⁵³.

Darbo kodekso komentaro autoriai teigia, kad darbdavio materialinės atsakomybės pagrindinė paskirtis (jos funkcija) – nubausti teisės pažeidėją – darbdavį ir kompensuoti nukentėjusiajam – darbuotojui nuostolius⁵⁴. Tačiau, teigtina, kad šios nuomonės viena iš dalių nėra labai tiksli: materialinei atsakomybei, kaip, beje, ir civilinei atsakomybei, skirtingai nei baudžiamajai, nebūdinga baudžiamoji funkcija, todėl pritartina kitai nuomonei, kad darbdavio materialinės atsakomybės (kaip ir civilinės atsakomybės) pagrindinė funkcija – ne nubausti pažeidėją, o kompensuoti nukentėjusiajam padarytą turtinę ir neturtinę žalą⁵⁵, skatinti, kad darbdavys laikytųsi teisės normų reikalavimų.

Nežiūrint panašumų, darbdavio materialinė atsakomybė skiriasi nuo civilinės atsakomybės.

---

⁵² ABRAMAVIČIUS, Armanas, MIKELĖNAS, Valentinas. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius, Teisinės informacijos centras, 1998. P. 323.

⁵³ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 71. ISBN 978-9955-30-039-7.

⁵⁴ *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 362. ISBN 9986-567-87-4.

⁵⁵ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas; ČIOČYS, Petras Algirdas ir kt. *Darbo teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 346. ISBN 978-9955-30-027-4.

Pagal civilinę teisę, bet kas ir bet kam neteisėtai padaręs žalos, privalo ją atlyginti (jei, aišku, neatsiranda atsakomybė pagal kitas teisės šakas), tuo tarpu darbdavio materialinė atsakomybė kyla tik tarp darbo teisinių santykių subjektų – darbuotojo ir darbdavio.

Žalos atlyginimo teisiniam santykiui pagal civilinę teisę atsirasti pakanka to, kad yra vadinamosios bendrosios atsakomybės sąlygos. Tuo tarpu darbdavio materialinei atsakomybei atsirasti būtinos tiek bendrosios, tiek specialiosios sąlygos.

Skirtumas tarp darbdavio ir materialinės atsakomybės pasireiškia dar ir tuo, kad prievolėms dėl žalos atlyginimo pakanka vieno juridinio fakto – žalos, tačiau darbdavio materialinei atsakomybei atsirasti yra būtinas pagrindas – teisės pažeidimas (DK 245 str.) ir materialinės atsakomybės sąlygos (DK 246 str.), „nes tik šių juridinių faktų visetas, sukuria iš esmės naują teisinį santykį – darbdavio materialinės atsakomybės santykį“⁵⁶.

Teigiama, ir manytina visiškai pagrįstai, kad valstybės pareiga užtikrinti darbo santykių subjektų bendradarbiavimą remiantis socialine partneryste ir saugoti darbuotojo, kaip silpnesnės šalies, interesus, geriau įgyvendinama materialine darbdavio atsakomybe, nei civiline atsakomybe⁵⁷. Pagal Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo (toliau – *SSD*)⁵⁸ preambulę sveikata yra didžiausia visuomenės socialinė ir ekonominė vertybė, dėl ypatingo šių vertybių pobūdžio sveikatai padarytos žalos atlyginimas yra ne tik žala patyrusio, atsakingo už žalą asmens reikalas, bet ir visos visuomenės rūpestis, todėl materialinės atsakomybės institutas turi stipresnį, nei įprasta civilinei atsakomybei, viešąjį pobūdį⁵⁹.

Taigi, iš to, kas aukščiau išdėstyta, darytina išvada, kad darbdavio materialinei atsakomybei būdingi šie požymiai:

- 1) kyla dėl darbo santykių, kurių atsiradimo pagrindas – darbo sutartis;
- 2) kyla tik tarp darbo sutarties šalių – darbuotojo ir darbdavio;
- 3) jos atsiradimo pagrindas – darbo pareigų pažeidimas;
- 4) darbo pareigos nustatomos įstatymais ir šalių susitarimu;
- 5) valstybinė prievarta įgyvendinama tada, kai žala neatlyginama savanoriškai;
- 6) atsakomybė įgyvendinama per darbo santykį, kuris atsiranda (pasikeičia) dėl teisės pažeidimo;

---

⁵⁶ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 363. ISBN 9986-567-87-4.

⁵⁷ BUBILAITĖ, Beata. Darbdavio atsakomybė už darbuotojo sveikatai padarytą žalą. *Teisė*, 2008, Nr. 67. p. 164-167. ISSN 1392-1274.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 63-1231; 1998, Nr. 112-3099.

⁵⁹ BUBILAITĖ, Beata. Darbdavio atsakomybė už darbuotojo sveikatai padarytą žalą. *Teisė*, 2008, Nr. 67. p. 164-167. ISSN 1392-1274.

7) darbdaviui atsakomybė yra nepageidaujama, nenaudinga turistine prasme;

8) atsakoma už kaltą veiką.

Taigi, darbdavio materialinė atsakomybė laikytina savarankiška atsakomybe ir gali būti taikoma greta kitų atsakomybės rūšių: civilinės, baudžiamosios, administracinės, drausminės ir pan.

2. Darbdavio materialinės atsakomybės už žalą, padarytą darbuotojo suluošinimu ar kitokiu pakenkimu sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties sąlygos Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo praktikoje.

2.1. Žala.

Darbdavio materialinė atsakomybė atsiranda dėl teisės pažeidimo, kuriuo darbdavys padaro žalą darbuotojui, neatlikdamas savo darbo pareigų arba netinkamai jas atlikdamas (DK 245 str.). Žala darbuotojo sveikatai, kaip asmens ir visuomenės fizinei, dvasinei ir socialinei gerovei (SSĮ 2 str. 1 d.), suponuoja, kad pažeidusiam šią vertybę darbdaviui juridinis faktas, sudarantis pagrindą ją atlyginti, yra pats sveikatos sužalojimas kaip fizinė žala⁶⁰.

Žala darbuotojo sveikatai gali būti padaryta nesilaikant norminiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų, susijusių su saugia ir sveika darbuotojo darbo aplinka, nevykdant ar netinkamai vykdant darbdavių pareigas.

Žodį *žala* teisės mokslininkai įvardija kaip neigiamą poveikį tam tikram objektui, dėl kurio sumažėja to objekto ekonominė vertė, prarandamos kokybinės savybės ar objektas visiškai sunaikinamas⁶¹. Pritartina prof. habil dr. V. Mikelėno nuomonei, kad žalos sąvoka nesietina su objektu, kuriam padaryta žala ekonomine verte, ji atsiranda net ir tada, kai padaroma ekonomiškai apskritai negalintiems būti įvertintiems, nematerialiems objektams ar turinčiai materialiąją išraišką vertybei, tačiau taip pat negalintiems būti įvertinti pinigais, pvz. žmogaus kūnui, jo atskiroms dalims, organams⁶². Žala visada yra turtinio, piniginio pobūdžio, nukentėjusysis visada gauna turtinės išraiškos ekvivalentą, vietoje tos vertybės, ar objekto, kuris buvo sunaikintas, sužalotas ar kitaip prarastas⁶³.

Paminėtina ir kita teisės doktrinoje sutinkama nuomonė, kad žala – nukentėjusiojo asmens turtinio intereso pažeidimas, turtinis ar kitoks praradimas, dėl kurio nukentėjęs nukentėjusiojo turtinė padėtis arba padaromas neigiamas poveikis kitokiems asmens

---

⁶⁰ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 367. ISBN 9986-567-87-4.

⁶¹ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995. P. 141. ISBN 9986-567-04-1; MACULEVIČIUS, Jurijus. Neturtinės žalos atlyginimo problema darbo teisėje. In *Darbo teisė suvienytoje Europoje. 2003 m. spalio 16-18 d. tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius, 2004, p. 359-368.

⁶² MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995. P. 142. ISBN 9986-567-04-1.

⁶³ Ibidem. P. 143.

interesams⁶⁴. Pritartina ir šiai nuomonei. Akivaizdu, kad sužalojus darbuotoją ir šiam netekus dalies turėtų pajamų dėl to, kad tenka pvz. laikinai gydytis, ar dėl patirto sužalojimo negali dirbti apskritai, nukentėjusysis turi turtinių praradimų, be to, jam gali tekti apriboti ir tam tikrus savo pomėgius. Antai Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-478-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“ ieškovas nurodė, kad dėl patirtų sužalojimų buvo sutrikęs jo kūrybinis darbas, kadangi nebegalėjo stovėti tapydamas prie molberto. Ieškovas R. L. teigė, kad meninkas, jaučiantis įkvėpimą, tačiau negalintis kūrybos proceso išreikšti kūriniais, patiria didelius dvasinius, emocinius išgyvenimus, kūrybinės mintys nebegali būti išreikštos materialia forma, o tai skatina emocinę depresiją.

Žala, pagal objektą, kuriam ji padaroma, gali būti skirstoma į žalą *turtui* ir žalą *asmeniui*. Žala asmeniui – sveikatos (kūno) sužalojimas, suluošinimas, gyvybės atėmimas. Sveikatos (kūno) sužalojimo, suluošinimo pavyzdžiai Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“, kai nelaimingo atsitikimo metu ieškovė patyrė galvos smegenų sutrenkimą, krūtinės ląstos sumušimą su šonkaulių lūžymais, kairiojo alkūnkaulio lūžį. Suluošinimo pavyzdys – Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-10254-96/2008 J. K. v. V. K., UAB „Trys lokiai“, UAB „Vilmeta“ ieškovui dėl nelaimingo atsitikimo darbe buvo pašalinta viena sėklidė, be to, liko randai veide, rankose, kojose.

Žala, įvertinta pinigais, vadinama nuostoliais (CK 6.249 str. 1 d.). CK 6.283 str., DK 250 ir 257 str. nurodo – jeigu fizinis asmuo suluošinamas ar kitaip sužalojama jo sveikata, tai už žalą atsakingas asmuo privalo nukentėjusiam asmeniui atlyginti visus šio patirtus nuostolius ir neturtinę žalą. Be to, nukentėjęs asmuo gali būti ne tik darbuotojas, bet ir jo šeimos nariai (kai darbuotojas miršta), kurie taip pat turi teisę reikalauti ir neturtinės žalos atlyginimo⁶⁵.

Nuostolius sudaro negautos pajamos (netiesioginiai nuostoliai), kurias nukentėjęs asmuo būtų gavęs, jeigu jo sveikata nebūtų sužalota, ir su sveikatos grąžinimu susijusios išlaidos (tiesioginiai nuostoliai; gydymo, papildomo maitinimo, vaistų įsigijimo, protezavimo ir kitos sveikatos grąžinimui būtinos išlaidos).

Palyginimui paminėtina, kad pagal RF CK 1085 str. 1 d. asmenį suluošinus, ar kitaip pakenkus jo sveikatai, atlyginamas prarastas atlyginimas (pajamos), kurį asmuo gaudavo ar galėjo gauti, bei papildomos išlaidos vaistams, kitoms priemonėms, protezavimui,

---

⁶⁴ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 138. ISBN 978-9955-30-039-7.

⁶⁵ V. Mikelėnas neturtinę žalą įvardija kaip atskirą žalos asmeniui porūšį. Žiūr. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995. P. 144. ISBN 9986-567-04-1.

sanatoriniam gydymui, išlaidos ligonio priežiūrai ir kitos sveikatos atstatymui būtinos išlaidos, jei asmuo jų negauna nemokamai. Latvijos CĮ 2347 str. numato, jei asmuo yra sužalojamas, dėl neteisėtų kaltų kito asmens veiksmų, kaltininkas turi kompensuoti gydymo išlaidas, be to teismas gali priteisti atlyginti ir prarastas pajamas, o tuo atveju, kai asmuo yra apdraustas nelaimingų atsitikimų socialiniu draudimu Latvijos CĮ 2191 str. nukreipia į Latvijos NADSDĮ. Latvijos NADSDĮ 14 str. numato, kad draudimas kompensuoja pinigines išlaidas ir papildomas išlaidas gydymo, slaugos, reabilitacijos, perkvalifikavimo, profesinės reabilitacijos ir kt. (jei jos nesuteikiamos nemokamai).

Pagal neteisėtos veikos (veikimo ar neveikimo) ir žalos santykį, žala gali būti skirstoma į *tiesioginę* – realią žalą (tiesioginius nuostolius) ir *netiesioginę* – negautas pajamas.

Prof. habil dr. V. Mikelėnas⁶⁶ tiesioginę (realią) žalą apibūdina kaip tiesioginį neteisėto veikimo ar neveikimo rezultata, kuris atsiranda iš karto, pažeidėjui veikiant tam tikrą objektą. Antai Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-10254-96/2008 J. K. v. V. K., UAB „Trys lokiai“, UAB „Vilmeta“, ieškovas K. J. šunų užpuolimo metu, patyrė tiesioginius nuostolius: užpuolus šunims, liko be drabužių, būtinausių daiktų, nes jie buvo sudraskyti, sutepti krauju, nepataisomai sugadinti. Ieškovas vardino, kad neteko žieminės striukės (380 Lt), vilnonio megztinio (80 Lt), golfo (25 Lt), apatinių drabužių (50 Lt), žiemiųjų pirštinių (15 Lt), sportinės kepurės (10 Lt), banko kortelės, raktų ryšulio nuo namų ir kt. daiktų. Viso – už 808 Lt.

Netiesioginė žala (negautos pajamos) – praradimai, atsirandantys dėl žalos padarymo pagrindiniam objektui (kaip papildomas rezultatas), kuris yra naudojamas pelniui, pajamoms gauti⁶⁷, arba kitaip sakant, netiesiogine žala – negautos pajamos, kurių negaunama dėl padarytos žalos⁶⁸. LAT negautos pajamos yra įvardinės, kaip skirtumą tarp darbuotojo gauto atlyginimo ir nedarbingumo laikotarpiu paskirtos pašalpos, priklausančios šeimai, auginančiai tris vaikus⁶⁹. Beje, pažymėtina, kad negautų pajamų įteisinimas yra viena iš naujovių DK, nes netiesioginės žalos anksčiau galiojęs DĮK⁷⁰ nenumatė (DĮK 142 str. buvo nustatyta, kad darbininkai ir tarnautojai atsako tik už tiesioginę tikrą žalą).

---

⁶⁶ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995. P. 144. ISBN 9986-567-04-1.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Macijauskienė, R. Materialinės atsakomybės problemos darbo teisėje. *Jurisprudencija*, 2002, nr. 25 (17). P. 83. ISSN 1392-6195.

⁶⁹ LAT teisėjų kolegijos 2004-07-12 nut. c.b. *G.T. v. AB „Lietuvos draudimas“*, Nr. 3K-3-367/2004, kat. 31.3.1.; 39.6.1.; 39.6.2.12.; 67.

⁷⁰ Valstybės žinios, 1972, Nr. 18-137.

LAT yra konstatavęs⁷¹, kad netiesioginiai nuostoliai (negautos pajamos) atlyginami atsižvelgiant į jų realumą, nes teisė nustato tik tai, kas yra įmanoma ir egzistuoja tikrovėje. Todėl manytina, kad remiantis šiuo LAT išaiškinimu, Vilniaus m. 2 apylinkės teismas byloje Nr. 2-10254-96/2008 J. K. v. V. K., UAB „Trys lokiai“, UAB „Vilmeta“ (jei ją būtų nagrinėjęs iki galo), ieškovo K. J. prašymą atlyginti negautas pajamas už 5 metus (skaičiuojant gautą darbo užmokestį 570 Lt per mėnesį, t.y. per 5 m. apie 34200 Lt) motyvuojant, kad jei padaryta veika nebūtų sužlugdžiusi jo galimybės dirbti ir užsidirbti likus 2 m. iki pensijos, jis būtų užsidirbęs pakankamai lėšų pragyventi, bei dirbęs net sulaukęs pensijinio amžiaus, turėjo vertinti kaip įmanomą realią galimybę. Tačiau atsižvelgęs į tai, kad sulaukus senatvės pensijinio amžiaus asmeniui pradedama mokėti senatvės pensija, tikėtina, būtų sumažinęs negautas pajamas nuo 5 m. iki 2 m.

Darbdavys žalą darbuotojo sveikatai turi atlyginti vadovaudamasis visišku žalos atlyginimo principu (CK 6.283 str.). LAT yra pažymėjęs⁷², kad atlyginant žalą būtina įvertinti, ar ją atlyginus darbuotojas neatsidurs geresnėje padėtyje nei ta, kuri buvo iki žalos padarymo. LAT pažymėjo, kad ribotai kompensuojama žala, kurią asmuo patiria sužalojus svarbiausią vertybę – sveikatą, dar įvardijama kaip neturtinė (moralinė) žala, apibrėžiama kaip asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais (CK 6.250 str. 1 d.). Tai suponuoja, kad įstatyme nepateiktas išsamaus neturtinės žalos atlyginimo dydžio kriterijų sąrašas, todėl teismas, priklausomai nuo bylos aplinkybių, gali pripažinti ir kitus kriterijus. CK 6.250 str. 2 d. numato, kad neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta asmens sveikatai. LAT išaiškino⁷³, kad pati didžiausia žala būna tuomet, kai išgyvenimai sukeliama dėl asmeniui gyvybiškai svarbių dalykų – sveikatos sužalojimo, grėsmės gyvybei sukėlimo, todėl ir žalos dydis yra didesnis, bei pažymėjo, kad moralinė žala – dvasinė skriauda, kurią tik sąlygiškai galima įvertinti ir kompensuoti materialiai, neretai jos apskritai niekas (taip pat jokia materialinė kompensacija) negali atstoti, nes asmens psichologinės, emocinės ir kitokios būsenos, buvusios iki tol, kol darbuotojas patyrė dvasinę skriaudą, neįmanoma sugrąžinti. Materiali (piniginė) kompensacija už moralinę žalą, turi būti skiriama vadovaujantis visiško (adekvataus) žalos atlyginimo

---

⁷¹ LAT teisėjų kolegijos 2003-12-08 nut. c. b. *VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Bandužiai“*, Nr. 3K-3-1177/2003, kat. 39.2.3; 39.2.4; 39.6.1; 40.10.

⁷² LAT teisėjų kolegija 2008-02-26 nut. c. b. *S. M. v. UAB „Yazaky Wiring Technologies Lietuva“*, Nr. 3K-3-129/2008, kat. 16.2.1; 16.2.4; 16.3; 114.11 (S).

⁷³ LAT teisėjų kolegijos 2006-10-30 nut. c. b. *Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“*, Nr. 3K-3-540/2006, kat. 16.2.4 (S).

principu; kompensacijos už moralinę žalą paskirtis – sudaryti materialias prielaidas iš naujo sukurti tai, ko negalima sugrąžinti, kuo teisingiau atlyginti tai, ko žmogui neretai apskritai niekas, jokie pinigai, joks materialus turtas, negali atstoti. Tačiau šis negalimumas nereiškia, kad kompensacija gali būti beribė, todėl pareikalavus nerealaus kompensacijos dydžio, o teismui ją priteisus, gali būti paneigta moralinės žalos atlyginimo esmė. Todėl teismui svarbu nustatyti teisingą moralinės (neturtinės) žalos atlyginimą.

Vilniaus m. 2 apylinkės teisme nagrinėtos kelios bylos, kuriose ieškovai reiškė savo reikalavimus grindė būtent neturtinės žalos padarymu jiems. Nagrinėtoje byloje Nr. 2-478-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“ ieškovas R. L., eidamas gatve įsmuko į UAB „Teo LT“ priklausiusį netvarkingą telekomunikacijų šulinį, įsmukdamas į jį susižalojo. Jis reikalavo neturtinės žalos – 10000 Lt atlyginimo. R. L. žala pasireiškė tuo, kad patyrė fizinius skausmus, emocinius išgyvenimus, reputacijos pablogėjimą, nes yra žinomas visuomenėje žmogus, o įvykis atsitiko viešoje vietoje, jį matė kiti asmenys, kurie, R. L. manymu, galėjo susidaryti neigiamą nuomonę apie jį, palaikyti neblaiviu, dėl to nevertinti jo meninės kūrybos rezultatų. R. L. pažymėjo, kad apie mėnesį po įvykio, jis jautė stiprius skausmus kojoje, dėl įvykio metu patirtų sužalojimų ir po to sekusių išgyvenimų, R.L. paūmėjo hipertonišė liga ir kt. Visi minėti nepatogumai, anot jo laikyti neturtine žala, kurią turi atlyginti atsakovas.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo nagrinėtoje byloje Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“ nukentėjusioji A. Ž. taip pat teigė, kad jai padaryta neturtinė žala kurią vertina 40000 Lt. Ji nurodė, kad dėl nelaimingo įvykio darbe patirtų sužalojimų jaučia didelį fizinį skausmą, patiria dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, vidinę depresiją, nepasitiki savo jėgomis, dėl pasikeitusio gyvenimo būdo, ji nebegali užsiimti profesine veikla, profesinių sugebėjimų ir galimybių praradimas sąlygojo galimybės tobulėti profesinėje veikloje, darbo, o tuo pačiu ir pragyvenimo šaltinio praradimą.

Paminėtina, kad neturtinės žalos ribų (minimalių ir maksimalių) įstatymas nenustato, todėl teismui palikta nustatyti koks bus teisingas atlyginamos žalos dydis, nes tai yra fakto klausimas. Paminėtina, kad DK nėra specialių normų dėl neturtinės žalos atlyginimo tvarkos, jos dydžio nustatymo, todėl neturtinė žala atlyginama vadovaujantis CK. Tačiau pabrėžtina, kad pagrindas atlyginti neturtinę žalą darbo sutarties šaliai yra DK 250 str.⁷⁴.

---

⁷⁴ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas; ČIOČYS, Petras Algirdas ir kt. *Darbo teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 349. ISBN 978-9955-30-027-4.

Žala nėra preziumuojama, todėl įrodyti žalos (nuostolių) dydį privalo ieškovas. Palyginus su Rusijos įstatymų nuostatomis matyti, kad RF DK 233 str. įtvirtina tokią pačią ieškovo pareigą: kiekviena pusė, patyrusi žalą, privalo įrodyti jos dydį.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-478-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“ ieškovas įrodinėjo patirtą žalą teismo medicinos instituto specialisto išvada, medikų suteiktos konsultacijos, tyrimų siuntimų bei rezultatų išrašais. Vilniaus m. 2 apylinkės teismas šioje byloje priimdamas sprendimą pasirėmė LAT praktika⁷⁵, kad įrodinėjant patirtą neturtinę žalą, svarbu turėti omenyje tai, jog šiuo atveju, *inter alia*, yra kalbama apie konkretaus žmogaus vidinę subjektyvią būseną, kurią jis išgyvena dėl patirto jo teisių pažeidimo. Bandytas vertinti ir analizuoti kito asmens vidinę būseną, jo vidinius išgyvenimus, kaip nors hipotetiškai lyginant juos su galimais kitų asmenų išgyvenimais tokioje pat situacijoje, būtų neetiškas ir nekorektiškas. Vertindamas nuostolių dydį (kurį ieškovas nurodė kaip 10 000 Lt), atsižvelgė į tai, kad R. L. sveikata buvo sutrikdyta nesunkiai, į Lietuvoje susiklosčiusią socialinę, ekonominę padėtį, ir tuo remdamasis sumažino per pusę atlygintinos neturtinės žalos dydį, manytina, teisingai, nes įvertinus visas bylos aplinkybes tai buvo protinga, sąžininga satisfakcija už R. L. patirtą žalą.

Kai sudėtinga įrodyti tikslų žalos dydį, nuostoliais gali būti pripažinta darbdavio gauta nauda, kuri iš esmės yra ne kas kita, kaip nukentėjusiojo negautos pajamos. Tokiu atveju ieškovui tenka pareiga įrodyti, kokio dydžio naudą neteisėta veika gavo atsakovas.

Pagal galimybę tiksliai apskaičiuoti nuostolių dydį, nuostoliai skirstomi į *bendruosius* ir *specialiuosius*. *Bendrieji* nuostoliai dažniausiai priteisiami atlyginant neturtinę žalą, nes tokio žalos dydžio, kaip minėta, neįmanoma tiksliai įvertinti pinigais, ir žala yra preziumuojama. LAT išaiškino⁷⁶, kad neturtinė žala, išreikšta pinigais, yra bendrieji nuostoliai, o šių nuostolių dydį nustato teismas (kaip teisingumą vykdomasis subjektas) pagal įstatyme nustatytus ir teismo pripažintus reikšmingais kriterijus. Tai reiškia, kad teismas pagal teisinius kriterijus nustatinėja neturtinės žalos dydį, o ne svarsto dėl įrodyto žalos dydžio sumažinimo taikant CK 6.282 str. Specialieji nuostoliai priteisiami, kai žalos dydį galima apskaičiuoti tiksliai.

Nustatant atlygintinų nuostolių dydį taip pat taikoma vadinamoji *nuostolių sumažinimo doktrina*, arba dar vadinamasis *mišrios kaltės institutas* (CK 6.282 str.)⁷⁷. Šis institutas

---

⁷⁵ LAT teisėjų kolegijos 2003-10-20 nut. c. b. R. L. v. UAB „Brolių Tomkų leidykla“, Nr. 3K-3-1000/2003, kat. 16.9, 20.7, 94.2.

⁷⁶ LAT teisėjų kolegijos 2007-04-18 nut. c. b. A. L. v. Lietuvos ir Kanados UAB „Pajūrio mediena“, Nr. 3K-3-157/2007, kat. 6.2.4; 44.2.4.2 (S).

⁷⁷ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 141. ISBN 978-9955-30-039-7.

nukentėjusiųjų įpareigoja stengtis kiek įmanoma išvengti didesnių nuostolių ar neleisti jiems padidėti, t. y. nustatant atlygintinų nuostolių dydį, būtina atsižvelgti į abiejų darbo santykio šalių elgesį. LAT pažymėjo⁷⁸, kad darbuotojo padarytas darbų saugos norminių aktų pažeidimas ar elementarių savisaugos reikalavimų nesilaikymas gali būti teismo pripažintas kaip vienas iš kriterijų, reikšmingų darbuotojui padarytos neturtinės žalos dydžiui nustatyti (CK 6.250 str.), t. y. būtina įvertinti neturtinės žalos dydžiui turinčių įtakos kriterijų visumą – ir aplinkybes, dėl kurių neturtinės žalos dydis gali būti nustatytas didesnis, ir aplinkybės, dėl kurių jis gali būti nustatytas mažesnis.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“ nelaimingą atsitikimą darbe tyręs VDI Vilniaus skyrius Nelaimingo atsitikimo darbe akte (N-1 forma) pažymėjo, viena iš priežasčių buvo ir nukentėjusiosios girtavimas darbe, tuo pažeidžiant AB „Žiemys“ vidaus darbo tvarkos taisykles. Tai suponuoja, kad nukentėjusioji elgėsi nerūpestingai, žinodama, kad darbe negalima girtauti, buvo gerokai išgėrusi (kraujyje rasta 2,64 g/l alkoholio kiekis). Taip pat Nelaimingo atsitikimo darbe akte buvo nustatyta, kad ir darbdavys yra atsakingas už saugių darbo sąlygų pažeidimą, nes laiptų aikštelėje esančių langų, siekiančių grindis aptvėrimai nuo kritimo iš aukščiau neatitiko STR 2.01.01 (4), tokiu būdu buvo pažeisti 1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Naudojimo sauga“ reikalavimai, skelbiantys, kad reikia užtikrinti, kad prieinamos angos išorinės sienose būtų saugios, barjerai prie neapsaugotų angų būtų tam tikrame lygyje, pakankamo aukščio ir stiprumo. Taip pat kita priežastis – nenumatytos, neįgyvendintos priemonės užkertančios kelią girtauti darbe, dirbti neblaiviems darbuotojams, tuo pažeidžiant Vyriausiojo darbo inspektoriaus nutarimą dėl „Įmonių vadovams kartu su profesinėmis sąjungomis, įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos komitetų nariais bei darbuotojų darbuotojų atstovais aptarti, numatyti, įgyvendinti prevencines priemones, užkertančias kelią dirbti neblaiviems darbuotojams“ reikalavimai.

Paminėtina, kad pvz. RF DK 237 str. įtvirtinta darbdavio materialinė atsakomybė už neturtinę žalą (RF DK ji numatyta tuo aspektu, kai padaroma žala turtui). Tuo tarpu už sveikatos sužalojimą, nustatoma žala remiantis RF CK 151 ir 1101 str. Įdomu tai, kad pačiame įstatyme numatyta, kad dėl materialinės žalos dydžio šalys gali susitarti (RF DK 232 str.), o jei kyla ginčas, neturtinės žalos faktą ir dydį, kaip ir Lietuvoje, nustato teismas. Tačiau Rusijoje, skirtingai nei Lietuvoje, neatsižvelgiama į tai, ar buvo atlyginta turtinė žala.

---

⁷⁸ LAT teisėjų kolegijos 2007-04-18 nut. c. b. A. L. v. Lietuvos ir Kanados UAB „Pajūrio mediena“, Nr. 3K-3-157/2007, kat. 6.2.4; 44.2.4.2 (S); LAT teisėjų kolegijos 2006-09-06 nut. c. b. A. Ž. v. UAB „Ranga IV“, Nr. 3K-3-450/2006, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.16 (S).

2.2. Neteisėta veika.

Darbdavio neteisėta veika įvardijama kaip jo pareigų neatlikimas, arba netinkamas atlikimas. Viena iš tokių darbdavio privalomų pareigų – kiekvienam darbuotojui sudaryti tinkamas, saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas, nustatytas Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme (toliau –DSSI)⁷⁹. Šias pareigas darbdavys gali įgyvendinti pats, arba gali steigti įmonėje arba samdyti darbuotojų saugos ir sveikatos atestuotą tarnybą. Pažymėtina, kad saugios ir sveikos darbo sąlygos kiekvienam darbuotojui turi būti sudarytos neatsižvelgiant į įmonės veiklos rūšį, darbo sutarties rūšį, darbuotojų skaičių, įmonės rentabilumą, darbo vietą, darbo aplinką, darbo pobūdį, darbo dienos ar pamainos trukmę, darbuotojo pilietybę, rasę, tautybę, lytį, seksualinę orientaciją, amžių, socialinę kilmę, politinius ar religinius įsitikinimus (DSSI 3 str. 1 d.). DSSI 46 str. nustato, kad darbdavys, kuris savo veikimu ar neveikimu pažeidė darbuotojų saugos ir sveikatos norminius teisės aktus ir tuo neužtikrino saugių ir sveikatai nekenksmingų darbo sąlygų, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

LAT išaiškino⁸⁰, kad teisės normos, reguliuojančios saugą darbe yra viešosios teisės normos, jų tikslas peržengia darbdavio ir darbuotojo teisinio santykio ribas. Be to, darbdavio pareiga gali atsirasti ne tik darbo sutarties pagrindu, ji gali kilti tiesiog iš įstatymo, t.y. ir nesant darbo teisinių santykių.

Pagal Lietuvos įstatymus, kaip beje ir Rusijos, Latvijos, darbdavio neteisėta veika gali pasireikšti veikimu ar neveikimu. *Veikimas*, tai aktyvūs darbdavio veiksmai, pažeidžiantys nustatytas teises ir pareigas, o *neveikimas* sietinas su pasyviu darbdavio elgesiu, kai esant tam tikroms sąlygoms nesiimama veiksmų, priemonių užkirsti kelią žalai atsirasti. *Neteisėta veika* pripažįstamas toks asmens elgesys, kuris prieštarauja norminių teisės aktų nustatytoms taisyklėms: DSSI, DK, CK ir kt. įstatymams, Vyriausybės nutarimams, potvarkiams, instrukcijoms, darbo tvarkos taisyklėms, ir kt.

Darbdavio neteisėta veika, kai darbuotojui sužalojama sveikata ar net miršta, dažniausiai praktikoje pasireiškia neveikimu, tai patvirtina ir Vilniaus m. 2 apylinkės teisme nagrinėtos bylos. Tai atvejai, kai nenušalinamas girtas darbuotojas nuo darbo, neįgyvendintos darbų saugos ir sveikatos darbe taisyklės, nesiimama priemonių tinkamai prižiūrėti priklausantį turtą ir pan. Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-3153-

---

⁷⁹ Valstybės žinios, 2003, Nr. 70-3170.

⁸⁰ LAT teisėjų kolegijos nut. 1998-10-28 c. b. *G.M. v. UAB „Antriniai metalai“*, Nr. 3K-69/98, kat. 3.

432/2007 D. R. v. *Vilniaus vaikų invalidų ugdymo centre „Viltis“ filialas*, ieškovė D. R. nurodė, kad ji patyrė nugaros traumą darbe, dėl kurios vėliau jai buvo atliktos kelios operacijos, bei tapo dalinai nedarbinga, nes darbdavys – Vilniaus vaikų invalidų ugdymo centras „Viltis“ filialas, pažeidė 1999-01-01 įsigaliojusius krovinių kėlimo rankomis bendruosius nuostatus⁸¹, pagal kurių 7 p. privalėjo įvertinti darbuotojų saugai ir sveikatai keliamus pavojus, kurie gali iškilti, keliant neįgaliuosius rankomis, privalėjo atsižvelgti į darbo vietos pobūdį bei reikiamas fizines pastangas, darbuotojo fizines galimybes, norminius reikalavimus, taip pat į bendrąsias darbo sąlygas ir kitus galimus veiksnius, bet to nepadarė. Kitoje byloje 2-478-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“ ieškovas R. L. nurodė, kad eidamas gatve įkrito į netinkamai uždengtą telekomunikacijų šulinį, priklausiusį AB „Teo LT“. Įvykio metu buvo sužalota jo sveikata, taip pat patyrė stiprius emocinius sukrėtimus ir išgyvenimus. Teismas nurodė, kad atsakovas, eksploatuodamas telekomunikacijų šulinius (kaip padidinto pavojaus šaltinį), turi visiškai prisiimti atsakomybę už juos, užtikrinti, kad jo vykdoma veikla nekeltų pavojaus aplinkiniams, t.y. turi užtikrinti, kad jam priklausantys komunikacijų šuliniai būtų uždengti, ir juo labiau tie šuliniai, kurie yra važiuojamojoje ar pėsčiųjų vaikščiojamojoje zonoje. Tai, kad šulinys buvo netinkamai uždengtas, parodo, kad atsakovas nesilaikė rūpestingumo ir atidaus elgesio standartų, juolab, kad apie netvarkingą šulinį buvo informuotas. Be to teismas pažymėjo, kad AB „Teo LT“ nepasirūpino ir neturi vidaus tvarkos taisyklių, kad jų turtas nekeltų pavojaus aplinkinimas. Taigi, neteisėti atsakovo veiksmai pasireiškė neveikimu.

Pažymėtina, kad darbdavio neveikimas neteisėtas bus tik tuomet, kai buvo reali galimybė įvykdyti įstatymo ar sutarties reikalavimus, tačiau ja nebuvo pasinaudota.

Neteisėti darbdavio veiksmai buvo įrodinėjami ir Vilniaus m. 2 apylinkės teisme nagrinėtoje byloje Nr. 2-4255-611/2008 A.V., V. L., T. L. v. UAB „Lemminkainen Lietuva“, kurioje buvo nustatytos tokios aplinkybės: P. J. dirbo volo mašinistu – vairavo padidinto pavojaus šaltinį. Įvykus nelaimingam atsitikimui – plentvoliui, vairuojamam girtu P. J., nuvažiavus į šalikelę, ir pasvirus plentvolio kabinai, plentvoliui nuvirtus, mirtinai buvo prispaustas iš jos išlipęs P. J. Nelaimingo atsitikimo tyrimo akte buvo parašyta, kad nelaimingo atsitikimo priežastys – saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės nepakankamumas: darbuotojas nebuvo tikrinamas darbo dienos metu ar nušalintas dėl girtumo nuo darbo (DK 123 str. 1 d.), o tai leido pagrįstai teigti buvus

---

⁸¹ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos 1998-09-03 įsakymu Nr.134/493 patvirtinti „Krovinių kėlimo rankomis bendrieji nuostatai“. Valstybės žinios, 1998, Nr. 79-2242 (negalioja nuo 2006-11-01).

neteisėtą darbdavio neveikimą. Atsakovas įrodinėjo, kad jis neatliko priešingų teisei veiksmų, kadangi darbuotojų saugos ir sveikatos vidinę kontrolę įmonėje reglamentuoja DSSI 19 str., jo nuostatomis vadovaudamasi įmonė UAB „Lemminkainen Lietuva“ buvo įgyvendinusi eilę neblaivumo kontrolės priemonių: nustatyta vairuotojų kontrolinė apžiūra, bei darbų saugos bei sveikatos specialistų padalinių, tarnybų, statybos vadovų, meistrų pareiga siųsti darbuotoją į asmens sveikatos priežiūros įstaigą, jeigu yra neblaivumo požymių – sklinda alkoholio kvapas, kalba nerišli, judesiai nekoordinuoti arba įtariamasis apsvaigimas. Be to, meistro pareiginėse instrukcijose buvo numatyta pareiga nušalinti neblaivų darbuotoją nuo darbo, todėl atsakovas teigė, kad jo taikomos darbe pasirodžiusių darbuotojų neblaivumo nustatymo, bei galimai neblaivių darbuotojų nušalinimo nuo darbo organizavimo priemonės buvo protingai pakankamos. Atsakovas taip pat teigė, kad darbdavio pareiga nušalinti neblaivų darbuotoją negali būti suabsoliutinta, kadangi darbuotojai, pasirodę darbe blaivūs, darbdavio yra vertinami protingo, rūpestingo žmogaus kriterijumi (*bonus pater familias*). Šie argumentai, manytina, teisingi, nes nei vienos teisės ar pareigos negalima suabsoliutinti, priešingu atveju pažeidžiamas teisingumo, protingumo, sąžiningumo principai.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“ ieškovė slydo ir iškrito per langą, esantį tarp trečiojo ir antrojo aukštų, dėl to patyrė traumą – sunkų kūno sužalojimą. Nelaimingą atsitikimą darbe tyręs VDI Vilniaus skyrius Nelaimingo atsitikimo darbe akte (N-1 forma) pažymėjo, kad nelaimingo atsitikimo darbe priežastys – laiptų aikštelėje esančių langų, siekiančių grindis aptvėrimai nuo kritimo iš aukščiau neatitiko STR 2.01.01 (4)⁸², tokiu būdu buvo pažeisti 1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Naudojimo sauga“ reikalavimai. Taip pat Nelaimingo atsitikimo darbe akte nurodyta kad darbdavys nenumatė, neįgyvendino priemonių užkertančių kelią girtauti darbe, dirbti neblaiviams darbuotojams, tuo pažeidžiant Vyriausiojo darbo inspektorius nutarimą dėl „Įmonių vadovams kartu su profesinėmis sąjungomis, įmonių darbuotojų saugos ir sveikatos komitetų nariais bei darbuotojų atstovais aptarti, numatyti, įgyvendinti prevencines priemones, užkertančias kelią dirbti neblaiviams darbuotojams reikalavimai“. Taigi, šioje byloje darbdavio neteisėti veiksmai taip pat pasireiškė neveikimu.

---

⁸²Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 1999-12-27 įsakymas Nr. 421 „Dėl reglamentų STR 2.01.01(4):1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Naudojimo sauga“ ir STR 2.01.01(5):1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Apsauga nuo triukšmo“ (negalioja nuo 2008-03-28). Valstybės žinios, 2000, Nr.8-216.

Pažymėtina, žala laikoma padaryta teisėta veikla ir nesukelia darbdavio materialinės atsakomybės, jei yra aplinkybės: nenugalima jėga, būtinasis reikalingumas, būtinoji gintis.

Nenugalima jėga yra neišvengiamai kylanti aplinkybė, kurios asmuo negalėjo numatyti ir kontroliuoti: gamtos reiškiniai (stichinės nelaimės) – audros, potvyniai, žemės drebėjimai, ir pan.; socialiniai reiškiniai (kuriuos sukelia žmonių veiksmai) – masinės riaušės, karai ir pan. Teismų praktikoje teigiama, kad nenugalimos jėgos atsiradimo priežastis turi ypatingos reikšmės – jei darbdavys savo veiksmais prisidėjo prie šios aplinkybės atsiradimo arba ji atsirado dėl jo neveikimo, tokia aplinkybė nelaikytina *force majeure*. LAT⁸³ pažymėjo, jog norint įvykį ar veiksmaį pripažinti *force majeure* aplinkybe, jis turi atitikti požymius, išplaukiančius iš įstatymo (CK 6.212 str.):

- 1) šios aplinkybės nebuvo galima protingai numatyti;
- 2) dėl jos objektyviai nebuvo galima tinkamai įvykdyti sutartį;
- 3) jos nebuvo galima kontroliuoti ir užkirsti kelią jos atsiradimui;
- 4) sutarties neįvykdžiusi šalis nebuvo prisiėmusi tos aplinkybės atsiradimo rizikos.

Vertinant galimybę numatyti tam tikrą aplinkybę, reikia vadovautis sąžiningo, rūpestingo, atidaus asmens elgesio standartu⁸⁴.

Paminėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-487-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“, atsakovas, siekdamas išvengti atsakomybės, bandė įrodinėti buvus nenugalimą jėgą. Jis teigė, kad dieną prieš įvykstant nelaimingam atsitikimui, buvo liūtis, kurios niekaip negalėjo nei numatyti, nei įtakoti, ji ir lėmė, kad telekomunikacijų šulinio dangčio saugumas buvo pažeistas. Tačiau teismas paneigė šį atsakovo argumentą, konstatavęs, kad liudininkės, nukentėjusiojo parodymai, meteorologinės tarnybos duomenys rodo, kad liūtis buvo po nelaimingo atsitikimo, o ne prieš, todėl nenugalimos jėgos aplinkybės netaikė. Teismas nurodė, kad nenugalima jėga (*force majeure*) suprantama kaip neišvengiama ir skolininko nekontroliuojama bei nepašalinama aplinkybė, kuri negalėjo būti numatyta (CK 6.212, 6.253 str. 2 d.), o atsakovo neteisėti veiksmai pasireiškė tuo, kad jis neužtikrino veikloje naudojamo turto saugumo aplinkinių atžvilgiu.

Būtinasis reikalingumas – veikla, kuria asmuo padaro žalos dėl to, kad siekia pašalinti didesnę pavojų, didesnės žalos atsiradimą nukentėjusiajam ar kitiems asmenims. Būtinasis

---

⁸³ LAT teisėjų kolegijos 2005-11-02 nut. c. b. UAB „Kopra“ v. UAB „Baltic forwarding and shipping“, Nr. 3K-3-534/2005, kat. 60, 61.

⁸⁴ LAT teisėjų kolegijos 2005-11-02 nut. c. b. UAB „Kopra“ v. UAB „Baltic forwarding and shipping“, Nr. 3K-3-534/2005, kat. 60, 61.

reikalingumas bus teisėtas, jeigu žalos grėsmė gyvybei, sveikatai yra reali, akivaizdi ir pašalinti jos kitokiu būdu, kitomis priemonėmis nėra galimybės, ir dėl to padaroma žala mažesnė žala nei išvengtoji⁸⁵. T. y. vertinami subjektyvūs ir objektyvūs kriterijai.

Būtinasis reikalingumas atsiranda esant staigioms, ekstremalioms aplinkybėms (gaisras, potvynis ir pan.), todėl tiksliai įvertinti visus jo teisėtumo požymius pakankamai sunku. Vertinant būtiną reikalingumą veiklos teisėtumą, reikia elgtis labai atsargiai, protingai⁸⁶. Pritartina as. A. Pranckevičiaus nuomonei, kad akivaizdžiai viršijus būtiną reikalingumą ribas gelbėtoji kyla pareiga atlyginti visą ar dalį žalos⁸⁷, be to, asmuo, kurio interesais buvo padaryta žala, viršijanti būtiną reikalingumą ribas, turi ją visą, ar jos dalį atlyginti.

Būtinoji gintis – tai veiksmai, kuriais siekiama gintis arba ginti kitą asmenį, nuosavybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio neteisėto pavojingo kėsینimosi, jeigu jais nebuvo peržengtos būtinąsios ginties ribos⁸⁸. Būtinąsios ginties atveju vertinama ar buvo atitikimas tarp užpuolimo ir gynybos, ar užpuolimas buvo realus ir ar buvo pritaikytos atitinkamos priemonės, ar nebuvo galimybės to išvengti.

Paminėtina, kad būtinąji gintis nuo būtinąjo reikalingumo skiriasi tuo, kad pastarojo atveju nėra užpuolimo elemento, be to, būtinąjo reikalingumo atveju žala padaroma trečiajam asmeniui, o ne užpuolikui.

Primintina, kad galiojės DĮK⁸⁹ 142 str. 3 d. numatė, jog neleidžiama reikalauti, kad darbuotojas materialiai atsakytų už žalą, kuri atsirado dėl *normalios gamybinės ar ūkinės rizikos*, o tai reiškė, kad užtikrinti tinkamą gamybos procesą ir ūkinę apyvartą privalo darbdavys. Normali gamybinė ar ūkinė rizika svarbi tuo, kad taip pat šalina veikos neteisėtumą ir darbdavio materialinę atsakomybę. Tačiau svarbu, kad ji atitiktų tam tikrus kriterijus⁹⁰: tikslo negalima pasiekti įprastu (nerizikingu) būdu; rizika turi atitikti tikslų, kurių siekiama reikšmingumą; žalingi padariniai turi būti tik tikėtini (t. y. neturi būti iš anksto žinoma, kad bus nuostolių, priešingu atveju – tai nebus laikoma normalia ūkine

---

⁸⁵ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 357. ISBN 9986-567-87-4.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 357. ISBN 9986-567-87-4.

⁸⁷ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas; ČIOČYS, Petras Algirdas ir kt. *Darbo teisė: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 349. ISBN 978-9955-30-027-4.

⁸⁸ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 102. ISBN 978-9955-30-039-7.

⁸⁹ Valstybės žinios, 1972, Nr. 18-137.

⁹⁰ DAMBRAUSKAS, Antanas, NEKRAŠAS, Vytautas, NEKROŠIUS, Ipolitas. *Darbo teisė. Vadovėlis*. Vilnius: Mintis, 1990. P. 230.

rizika); rizikos objektas turi būti ne žmogaus gyvybė ar sveikata, o materialinės vertybės, (nes jei rizikos objektas yra žmogaus gyvybė, sveikata, tokiu atveju, nebus pripažįstama normali gamybinė rizika ir veika bus laikoma neteisėta). Jei vykdant normalią gamybinę ūkinę riziką padaroma žala, tai už padarytus nuostolius turi atsakyti tie asmenys, į kurių pareigas įeina organizuoti veiklą – t. y. darbdaviai⁹¹.

Paminėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teisme nebuvo bylų, kuriose būtų nurodoma, kad žala padaryta dėl būtinojo reikalingumo, būtinosios ginties, ar normalios gamybinės rizikos.

2.3. Priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir žalos atsiradimo.

Priežastinis ryšys teisės doktrinoje suprantamas, kaip objektyviai egzistuojanti kategorija, kuri išreiškia sąsają ir priklausomybę tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir atsiradusių žalingų padarinių⁹². Kitaip sakant, priežastinis ryšys reiškia, kad visi įvykiai tarpusavyje susiję, ir yra vieni kitų rezultatas. Teisingai nustatyti priežastinį ryšį labai svarbu, nes nuo to priklauso, kam ir kokio dydžio gali būti taikoma materialinė atsakomybė⁹³. Pritartina as. A. Prancevičiaus teiginiui, kad priežastinį ryšį kartais sunku įžvelgti dėl to, kad nei norminiuose aktuose, nei kur kitur nėra numatyta vienodų kriterijų, pagal kuriuos būtų galima nustatyti to ryšio teisinį reikšmingumą⁹⁴. LAT išaiškino⁹⁵, kad norint įrodyti esant priežastinį ryšį, kai asmuo suluošinamas, ar kitaip sužalojama jo sveikata, ar net mirties atveju, būtina nustatyti, kad:

- 1) asmuo turėjo teisinę pareigą, numatytą CK ar kituose įstatymuose;
- 2) ši pareiga buvo pažeista;
- 3) pažeidimu padaryta žala;
- 4) nėra kitų pašalinių aplinkybių, galėjusių nutraukti priežastinio ryšio grandinę;
- 5) ar yra priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir sužalojimo;
- 6) ar yra priežastinis ryšys tarp sužalojimo ir darbingumo netekimo ar net mirties.

---

⁹¹ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 358. ISBN 9986-567-87-4.

⁹² NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas ir kt. *Darbo teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 352. ISBN 978-9955-027-4.

⁹³ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 205. ISBN 978-9955-30-039-7.

⁹⁴ Žiūr. NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas ir kt. *Darbo teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 352. ISBN 978-9955-027-4.

⁹⁵ LAT civilinių bylų skyriaus 2000-06-16 nut. Nr. 27 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu“ ir apžvalga. Teismų praktika, 2000, Nr. 13.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“ ieškovė A. Ž. dirbo kailinių ir tekstilės cecho siuvėja, lipdama darbdavio pastato laiptais, aikštelėje ties trečiuoju aukštu slydo ir iškrito per langą, esantį tarp trečiojo ir antrojo aukštų. Kaip minėta anksčiau, Nelaimingą atsitikimą darbe tyręs VDI Vilniaus skyrius Nelaimingo atsitikimo darbe akte (N-1 forma) pažymėjo, kad nelaimingo atsitikimo darbe priežastys – neužtikrinti statinio naudojimo saugos reikalavimai, skelbiantys, kad reikia užtikrinti, kad prieinamos angos išorinės sienose būtų saugios, barjerai prie neapsaugotų angų būtų tam tikrame lygyje, pakankamo aukščio ir stiprumo. Taip pat – nenumatytos, neįgyvendintos priemonės užkertančios kelią girtauti darbe, dirbti neblaiviams darbuotojams. Taigi, darbdavys turėjo teisinę pareigą, ją pažeidė, pažeidimas sąlygojo ieškovės A. Ž. sunkų sveikatos sužalojimą. Taigi, buvo nustatytas priežastinis ryšys, tarp neteisėtos veikos ir padarytos žalos.

Priežastinio ryšio teorija svarbi tuo, kad nulemia materialinės atsakomybės ribas. LAT išaiškino⁹⁶, kad neteisingai nustatčius priežastinį ryšį, vienais atvejais atsakomybės ribos bus išplėstos, o kitais – nepagrįstai susiaurintos.

Tarp darbdavio neteisėtos veikos ir žalos atsiradimo gali būti *tiesioginis*, ir *netiesioginis* priežastinis ryšys. Priežastinis ryšys gali būti tiesioginis, kai dėl teisinę pareigą pažeidusio darbdavio veiksmų žala atsirado tiesiogiai.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje 2-487-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“ teismas teisingai nustatė buvus tiesioginį priežastinį ryšį tarp atsakovo AB „Teo LT“ neteisėtos veikos (pasireiškusios nepriežiūra telekomunikacijos šulinių, t. y. netinkamu valdomo turto eksploatavimu) ir ieškovui R. L. padarytos žalos sveikatai (įsmukęs į šulinį pastarasis susižalojo, teismo medicinos specialistas įvertino kaip buvus nežymų sveikatos sutrikdymą): jei atsakovas būtų tinkamai ir rūpestingai prižiūrėjęs jam priklausiusį šulinį, ieškovas nebūtų į jį įkritęs, ir patyręs žalos. Todėl žala laikytina neteisėtų veiksmų rezultatu, o tai suprantama, kaip priežastinis ryšys (CK 6.247 str.).

Priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos gali būti susijęs artimesniu ryšiu, betarpiškai arba gali būti ryšys tolimesnis, kai neteisėtas veikimas netiesiogiai turi įtakos žalos atsiradimui⁹⁷. Tačiau teisiškai reikšmingesniu darbdavio materialinei atsakomybei atsirasti laikomas tiesioginis neteisėtos veikos ir atsiradusios žalos ryšys. Netiesioginis neteisėtos veikos ir atsiradusios žalos ryšys bus teisiškai reikšmingas tuomet, kai įstatyme numatoma, kad jis yra pakankamas darbdavio materialinei atsakomybei atsirasti.

---

⁹⁶ LAT teisėjų kolegijos nut. 2002-04-17 c. b. B.L. ir kt. v. S.B. ir kt., Nr. 3K-3-614/2002, kat. 39.2.2.

⁹⁷ LAT teisėjų kolegijos nut. 2002-04-17 c. b. B. L., ir kt. v. S. B. ir kt. Nr. 3K-3-614/2002, kat. 39.2.2.

Priežastinis ryšys gali būti netiesioginis, kai darbdavio veiksmais tiesiogiai nepadarytas neigiamas poveikis, bet sudarytos sąlygos žalai atsirasti ar jai padidėti. LAT išaiškino⁹⁸, kad darbdavio neteisėtiems veiksams ar neveikimui dėl darbuotojo žūties konstatuoti lemiamą reikšmę turi tai, ar darbdavys laikėsi teisinės pareigos, sudarydamas užtikrinančias darbuotojo saugumą sąlygas. LAT pažymėjo, kad DK 259 str. ir DSSĮ 2 str. 12 d. darbdavio prievolė užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą apibrėžta kaip visos prevencinės priemonės, skirtos darbuotojų darbingumui, sveikatai ir gyvybei darbe išsaugoti, kurios naudojamos ar planuojamos visuose įmonės veiklos etapuose, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo profesinės rizikos arba ji būtų kiek įmanoma sumažinta. Tai, kad darbdavio neteisėtas neveikimas ir nepakankamas rūpestingumas sudarė palankias sąlygas trečiojo asmens nusikaltimui padaryti, kuris ir buvo tiesioginė darbuotojo mirties priežastis, nėra šalinanti darbdavio atsakomybę sąlyga, nes šis savo neteisėtais veiksmais ar neveikimu neapsaugojo darbuotojo nuo nelaimingo atsitikimo ir, nors ir netiesiogiai, taip prisidėjo prie įvykio atsiradimo.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-4255-611/2008 A.V., V. L., T. L. v. *UAB „Lemminkainen Lietuva“* (minėtoje aukščiau) iš bylos medžiagos matyti, kad tarp darbdavio veiklos ir atsiradusios žalos – darbuotojo mirties buvo netiesioginis priežastinis ryšys, nes nukentėjusysis pats buvo kaltas dėl įvykusio nelaimingo atsitikimo, jei nebūtų buvęs girtas, būtų suvokęs, kad išlipti iš pasvirusios kabinos pavojinga, ir, tikėtina, ėmėsis kitų veiksmų. Tačiau tai, kad darbdaviui buvo įstatymu nustatyta pareiga užtikrinti darbų saugą, pakankamu laipsniu sąlygojo nelaimingo atsitikimo darbe įvykimą.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-3153-432/2007 D. R. v. *Vilniaus vaikų invalidų ugdymo centras „Viltis“ filialas*, ieškovė D. R. nurodė, kad dirbdama Vilniaus vaikų invalidų ugdymo centre „Viltis“ filiale buvo perkelta į nevaikščiojančių vaikų invalidų grupę, kurioje dirbdama keldama vaiką invalidą patyrė nugaros traumą. Moteris kreipėsi į gydytojus, kurie neinformavo, kad ji negali sunkiai kilnoti, todėl po kelių mėnesių D. R. patyrė pakartotiną nugaros traumą. VMSEK nustatė, jog D. R. yra darbinga su apribojimais, to pasekoje, ji buvo atleista iš darbo dėl sveikatos. Nelaimingo atsitikimo tyrimo darbe akte buvo nurodyta, kad nelaimingo atsitikimo darbe priežastis – fizinė trauma keliant vaiką invalidą su išvada – pasveiko. Po metų VGPU ligoninėje D. R. buvo atlikta stuburo disko išvaržos operacija. Po šios operacijos VMSEK nustatė 80 %

---

⁹⁸ LAT teisėjų kolegijos nut. 2008-11-10 c.b. L. K. ir V. K. v. *„Lietuvos geležinkeliai“*, Nr. 3K-3-476/2008, kat. 16.2.1 (S).

nedarbingumą, kurio priežastimi įvardijo darbinį suluošinimą. Dar vėliau D. R. Kauno Universitetinėse Klinikose ieškovei buvo atlikta stuburo fiksacijos operacija, visą stuburą sutvirtinant geležine sistema. Netekto darbingumo nustatymo tarnyba pripažino D. R. 60 % nedarbinga dėl nelaimingo atsitikimo darbe. Paminėtina, kad teismas nutraukė bylą, kaip neteismingą apylinkės teismui (kai ieškinio suma viršija 100000 Lt), nes nukentėjusioji nuostolius įvertino – 938348,64 Lt ir paprašė neturtinės žalos atlyginimo – 8500000 Lt, todėl apibendrinant byloje pateiktus įrodymus, galime daryti hipotetinę išvadą, kad darbdavio, pažeidusio krovinių kėlimo rankomis bendruosius nuostatus, pagal kuriuos privalėjo įvertinti darbuotojų saugai ir sveikatai keliamus pavojus, kurie gali iškilti, keliant neįgaliosius rankomis ir neatsižvelgusio į darbuotojo fizines savybes, neteisėta veika sąlygojo darbuotojai atsiradusią žalą – sveikatos sužalojimą.

Nustatyti priežastinį ryšį, kai žalą savo veika tiesiogiai padaro vienas darbdavys, paprastai nėra sunku. Sunkiau, kai žalą padaro ne vienas darbdavys, nors ir tiesiogiai. Tuomet spręstinas klausimas, kiek kiekvieno iš jų veiksmai turėjo reikšmės žalai atsirasti, koks kiekvieno jų kaltės laipsnis. LAT išaiškino⁹⁹, kad saugos darbe norminių aktų pažeidimus konstatavus ne vienos, o kelių įmonių veikloje, teismas turi išsiaiškinti, ar darbuotojui padaryta žala yra tik vienos įmonės, ar visų įmonių tiesioginis padarinys. Tuo atveju, jei nustatomas priežastinis ryšys tarp visų įmonių padarytų teisės pažeidimų ir žalos atsiradimo, tai atsakomybė taikoma visoms įmonėms, atsižvelgiant į kiekvienos jų kaltės dalį (laipsnį). O tuo atveju, kai žala atsiranda sąlygojama keletos priežasčių, labai svarbu nustatyti pagrindinę žalą lėmusią priežastį.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-10254-96/2008 J. K. v. V. K., UAB „Trys lokiai“, UAB „Vilmeta“, ieškovas K. J. reikalavo priteisti žalą, padarytą jo sveikatai dėl nusikalstamos veikos. Jis nurodė, kad darbdaviui – UAB „Vilmeta“ priklausančioje teritorijoje eidamas iš darbo buvo užpultas ir sužalotas dviejų sargybinių šunų, priklausiusių UAB „Trys lokiai“, su kuria jo darbdavys buvo pasirašęs teritorijos ir turto apsaugos sutartį (nors UAB „Trys lokiai“ direktorius V. K. neturėjo licencijos¹⁰⁰, kuri buvo būtina, norint verstis asmens ar turto apsauga, bei nesilaikė „Asmens bei turto saugotojų, saugos tarnybų ir saugos padalinių veiklos instrukcijos“¹⁰¹

---

⁹⁹ LAT teisėjų kolegijos 1998-10-28 nut. G. M. v. UAB „Antriniai metalai“, Nr. 3K-69/98, kat. 3.

¹⁰⁰ Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993-03-12 nut. 160 „Dėl Asmens bei turto saugos nuostatų patvirtinimo“ 8-9 p. (galiojo iki 2005-02-05). Valstybės žinios, 1993, Nr.10-250. Jį vėliau keitė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-02-02 nut. Nr. 116 „Dėl Ginkluotos ir neginkluotos asmens ir turto saugos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2005, Nr.17-535.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 1993-08-31 instrukcija Nr. 673 „Dėl asmens bei turto saugotojų, saugos tarnybų ir saugos padalinių veiklos“ (galiojo iki 2005-04-07). Valstybės žinios: 1994-01-07 Nr. 2-34. Ją vėliau keitė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-02-02 nut. Nr. 116 „Dėl

reikalavimų). Dėl neteisėtų atsakovo V. K. veismų, kai jis pažeisdamas specialias saugumo taisykles, neįsitikinęs, kad įmonės teritoriją paliko visi darbuotojai, paleido du didelius Senbernaro veislės šunis, ieškovas buvo sunkiai sužalotas. Ieškovas nurodė, kad atsakomybė kyla dėl didesnio pavojaus šaltinio (dresuotų sargybinių šunų) valdytojo netinkamo didesnio pavojaus šaltinio valdymo (CK 6.270 str.), ir todėl UAB „Trys lokiai“ privalo atlyginti šunų padarytą žalą. Be to, nurodė, kad žalą sąlygojo ir darbdavio UAB „Vilmeta“ veiksmai, pasireiškę neveikimu, nes direktoriaus išleistu įsakymu (apie tai, kad bus naudojami apsaugai sargybiniai šunys, teritoriją saugos UAB „Trys lokiai“) buvo supažindinti tik įmonės padalinių vadovai, tuo tarpu ieškovas, dirbęs šaltkalviu-elektriku, su šiuo įsakymu, jo taikymu, vykdymo tvarka nebuvo supažindintas, nors ne tik įstatymai, bet ir UAB „Vilmeta“ vidaus darbo ir poilsio taisyklės numato instruktavimą saugos darbe klausimais. UAB „Vilmeta“ materialinė atsakomybė, anot ieškovo kilo ir todėl, kad darbdavys kaip už įmonės saugumą atsakingas asmuo, neinformavo saugos tarnybos UAB „Trys lokiai“, jog ieškovas buvo paskirtas budėti įmonėje, todėl būtent dėl įmonės UAB „Vilmeta“ nerūpestingumo tą dieną įmonės teritorija buvo saugoma neatsižvelgiant į saugumo reikalavimus dėl teritorijoje esančių darbuotojų. Nelaimingo atsitikimo tyrimo akte, įvykio priežastis buvo nurodytas netinkamas darbų organizavimas, UAB „Vilmeta“ ir kitos įmonės, vykdančios darbus toje pačioje teritorijoje, nepaskyrė darbdaviams atstovaujančio asmens, kuris turėjo prižiūrėti, kad darbuotojams būtų užtikrintos saugios ir sveikos darbo sąlygos, o sargybiniai šunys paleidžiami tik tuomet, kai įsitikinama, kad visi darbuotojai iš įmonės teritorijos yra išėję. Tokiu būdu, buvo pažeistas DSSĮ 30 str., nustatantis dviejų ar daugiau darbdavių pareigas organizuojant darbus toje pačioje įmonėje, jos teritorijoje, taigi, darbdavio pareigos, nustatytos šio įstatymo buvo pažeistos. Paminėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismas bylos nenagrinėjo, ieškinį grąžino ieškovui nurodydamas, kad pagal rūšinio teisingumo taisykles, byla teisinga apygardos teismui (nes ieškinio suma viršijo 100000 Lt). Tačiau iš bylos medžiagos, manytina, galima teigti, kad UAB „Vilmeta“ turėjo realią galimybę ir pareigą, imtis atitinkamų apsaugos ir saugumo priemonių, kad nenukentėtų darbuotojai, tačiau to neįvykdė, todėl elgėsi neatsargiai, nerūpestingai, neatidžiai, sudarė sąlygas užpuolimui įvykti. Todėl nesant atsakovų atsikirtimo, teismo sprendimo, darytinos tik hipotetinės išvados: jei visos ieškinyje nurodytos aplinkybės būtų patvirtintos, manytina, turėtų būti pripažintas tiesioginis priežastinis ryšys tarp UAB „Trys lokiai“ (kaltė

Ginkluotos ir neginkluotos asmens ir turto saugos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2005, Nr.17-535.

nustatyta pripažinus asmenį kaltu baudžiamojoje byloje), ir tarp UAB „Vilmeta“ neteisėtų kaltų veiksmų bei patirtos J. K. žalos sveikatai. Be to, kiekvieno iš darbdavių, manytina, turėtų būti įvertintas kaltės laipsnis, bei kiekvienam taikoma dalinė atsakomybė.

LAT yra išaiškinęs, kad jei du ar daugiau darbdavių, atlieka darbus toje pačioje įmonėje, įmonės padalinyje ar darbo vietoje, jie privalo organizuoti darbą taip, kad būtų garantuotas visų darbuotojų saugus darbas, neatsižvelgiant į tai, kurio darbdavio žinioje darbuotojas dirba¹⁰², nes darbuotojų sauga apibrėžiama kaip organizacinių, techninių, ekonominių, teisinių higienos, gydymo, profilaktikos priemonių, skirtų žmonių sveikatai ir gyvybei, darbingumui išsaugoti darbe, visuma. Todėl darbdavys, nusiuntęs savo darbuotoją į kitą įmonę, privalo bendradarbiauti su kita įmone, kurios teritorijoje bus atliekamas darbas, kad būtų užtikrinta darbų sauga. Taigi, tokiu atveju abi įmonės turi pareigą užtikrinti darbų saugą ir, vykdydamos šią pareigą, privalo bendradarbiauti, o kai nustatomas priežastinis ryšys tarp dviejų (ar kelių) įmonių padarytų teisės pažeidimų ir nukentėjusiojo mirties, tai nustatyta atsakomybė turi būti taikoma abiem (ar visoms) įmonėms, atsižvelgiant į jų kaltės dalį (dalinė atsakomybė).

Netiesioginio ryšio atveju žalos padarymas turi atsitiktinį pobūdį ir nebūtinai sukelia žalą, o yra tik sąlyga jai padaryti¹⁰³. Netiesioginis ryšys yra teisiškai reikšmingas, kai jis nėra abstraktus (ne tikėtinas), pakankamas materialinei atsakomybei atsirasti tada, kai norminiai teisės aktai nurodo tam tikras darbdavio darbo pareigas, bei nustato (esant kitoms materialinės atsakomybės sąlygoms) materialinę atsakomybę už padarytą žalą.

2.4. Kaltė.

Kita būtina sąlyga darbdavio materialinei atsakomybei kilti už darbuotojo sveikatos suluošinimą, kitokį sužalojimą ar ar net mirties atveju, yra *kaltė*. Paminėtina, kad anksčiau darbo teisės teorijoje buvo laikomasi subjektyvaus kaltės aiškinimo doktrinos, pagal kurią buvo žiūrima, kaip asmuo suvokia savo elgesį, pateisina jį, koks jo požiūris į padarytą žalą, t. y. buvo žiūrimas jo psichinis santykis su padaryta žala. Beje, ši samprata išlikusi ir Darbo kodekso komentare, teigiant, kad kaltė – tai asmens elgesio, veikos (veikimo, neveikimo) ir siekiamų arba galimų žalingų padarinių – žalos atsiradimo

---

¹⁰² LAT teisėjų kolegijos 2003-09-29 nut. c. b. .B.Z. v. AB „Lifosa“, AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“, Nr. 3K-3-867/2003.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 358. ISBN 9986-567-87-4.

psichinis santykis¹⁰⁴, o tai, manytina, neatitinka galiojančių DK ir CK nuostatų, nes jose įtvirtinta objektyvi kaltės samprata.

Objektyvios kaltės aiškinimo doktrina kaltę traktuoja kaip asmens veiksmų išorinį vertinimą pagal objektyvaus elgesio standartus¹⁰⁵, o tai reiškia, kad vertinant, ar žala padaręs asmuo kaltas, turi būti žiūrima ne jo psichologinė būklė, o elgesys pagal atidaus, rūpestingo, apdairaus žmogaus elgesio standartą (CK 6.248 str. 3 d.). Paminėtina, kad ir Rusijoje (RF CK 401 str.), bei Latvijoje (Latvijos CĮ 3 skyr. 1 poskyryje), taip pat įtvirtintas objektyvios kaltės aiškinimas. Darbdavio kaltė visada yra preziumuojama, tuo tarpu kai pažeidėjas yra darbuotojas, paprastai jo kaltę privalo įrodyti darbdavys¹⁰⁶.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“ Nelaimingo atsitikimo darbe akte, kaip minėta, buvo nustatyta, kad darbdavys yra atsakingas už saugių darbo sąlygų pažeidimą, kuris sąlygojo ieškovės A. Ž. sužalojimą. Darbdavio kaltę, pasireiškė tuo, kad elgėsi nerūpestingai, nesudarė saugių darbo sąlygų, todėl buvo preziumuojama, kad jis kaltas. Byloje 2-478-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“, vertindamas atsakovo kaltę teismas taip pat atsižvelgė į tai, kad atsakovas AB „Teo LT“ nebuvo pakankamai rūpestingas ir atidus. Teismas, priimdamas sprendimą, vertino ieškovo R. L., bei liudininkės parodymus, įvykio aplinkybes ir nurodė, kad AB „Teo LT“ nepakankamas rūpestingumas ir atidumas, pasireiškė tuo, kad atsakovas, t. y. AB „Teo LT“, nors buvo informuotas gerokai prieš mėnesį apie tai, kad telekomunikacijos šulinys blogai užsidaro, nesiėmė reikiamų priemonių jo sutvarkyti, todėl telekomunikacijos šulinio dangtis ilgą laiką buvo netinkamai eksploatuojamas, ir tai suponuoja AB „Teo LT“ kaltę (CK 6.248 str. 3 d.).

Paminėtina, kad LAT yra išaiškinęs¹⁰⁷, kad atidumo, dėmesingumo, rūpestingumo, atsargumo, kvalifikuotumo stoka, profesinės etikos taisyklių pažeidimas profesinės atsakomybės atveju yra tolygu profesionalo kaltei. LAT yra nurodęs, jog specialisto (profesionalo) kaltė gali pasireikšti kaip nepakankamas apdairumas, profesinis neatidumas ar netgi klaida¹⁰⁸.

CK 6.248 str. 2 d. numatyta, kad kaltė gali pasireikšti *tyčia* ir *neatsargumu*. Taigi skiriamos dvi asmens kaltės formos:

- 1) tyčia, t. y. kai asmuo sąmoningai siekia žalos ir leidžia jai atsirasti;

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 358. ISBN 9986-567-87-4.

¹⁰⁵ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas ir kt. *Darbo teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 353. ISBN 978-9955-30-027-4.

¹⁰⁶ LAT teisėjų kolegijos 2004-02-18 nut. c.b. O. R. v. Vši „Santariškių klinikos“, Nr. 3K-3-16/2004.

¹⁰⁷ Ibidem.

¹⁰⁸ LAT teisėjų kolegijos nut. 2002-04-17 c. b. B. L., ir kt. v. S. B., Nr. 3K-3-614/2002, kat. 39.2.2.

2) neatsargumas – kai asmuo atitinkamomis aplinkybėmis elgiasi nepakankamai atidžiai, rūpestingai, jo elgesys neatitinka protingo elgesio kriterijų.

Pažymėtina, kad kaltės forma svarbi, nes nulemia darbdavio materialinės atsakomybės rūšį ir jos dydį.

Pagal kaltės laipsnį, neatsargumas dar skirstomas į: *didelį neatsargumą* ir *paprastą neatsargumą*. Didelis neatsargumas – elementarių taisyklių nepaisymas, paprastas neatsargumas – griežtesnių atidumo taisyklių nepaisymas. Neatsargumo skirstymas į šias dvi grupes yra reikšmingas mišrios kaltės atveju, t. y. esant tiek darbdavio, tiek darbuotojo kaltei. Teismų praktikoje mišri kaltė nustatoma ir paskirstoma procentine išraiška tarp nukentėjusios ir kaltosios šalies¹⁰⁹.

Darbdavio materialinės atsakomybės dydžiui reikšmės turi bet kokia nukentėjusiojo kaltės forma, rūšis, laipsnis. Tačiau paminėtina, kad įstatymų leidėjas daro žalos atlyginimo išimtį, kai žala padaroma asmens sužalojimu ar gyvybės atėmimu – DK 247 str. nustatyta, kad didelis sužalotojo (mirusio) asmens neatsargumas leidžia sumažinti žalos atlyginimą atsižvelgiant į kaltės laipsnį arba reikalavimas atlyginti žalą atmetamas. Sprendžiant klausimą buvo ar ne nukentėjusiojo asmens didelis neatsargumas, turi būti vertinama kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes, nukentėjusiojo amžius, gyvenimišką patirtį, profesinį pasirengimą, nelaimingo atsitikimo įvykimo aplinkybes ir kitus reikšmingus faktus¹¹⁰.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo bylose Nr. 2-4255-611/2008 A.V., V. L., T. L. v. UAB „Lemminkainen Lietuva“, Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“ taip pat pasireiškė mišrios kaltės institutas. Abiejose bylose darbuotojai buvo gerokai išgėrę, toks jų neatsakingas, nerūpestingas, pažeidžiant pačių įsipareigojimus darbo sutartyse, pareiginėse instrukcijose, elgesys turėjo įtakos įvykti nelaimingiems atsitikimams. Savo ruožtu darbdaviai, taip pat neužtikrino atidaus, atsargaus, protingo asmens reikalavimų, nesilaikė elementarių saugos taisyklių reikalavimų, o tai suponuoja, kad jie taip pat buvo kalti dėl įvykusių nelaimių.

Pažymėtina, kad paprastas nukentėjusiojo asmens neatsargumas neturi reikšmės darbdavio materialinės atsakomybės dydžiui¹¹¹.

Kaltė, kaip ir kitos darbdavio materialinės atsakomybės atsiradimo sąlygos, nustatoma pažeidimo padarymo metu, todėl svarbu išsiaiškinti, ar pažeidėjas tuo metu objektyviai

---

¹⁰⁹ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas ir kt. *Darbo teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 354. ISBN 978-9955-30-027-4.

¹¹⁰ LAT teisėjų kolegijos 2002-12-16 nut. c. b. *Inga Brazdeikienė v. UAB „Žardė“*, Nr. 3K-3-1588/2002.

¹¹¹ *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 359. ISBN 9986-567-87-4.

galėjo suvokti savo veiką ir jos padarinius, o nustačius, kad asmuo galėtų būti pripažintas neveiksniu, t. y. asmeniu, kuris negalėjo suprasti savo veiksmų ir jų valdyti, jis negali būti pripažintas kaltu, o tai suponuoja, kad jam negali būti taikoma ir materialinė atsakomybė. Tačiau reikia skirti atvejus, kai asmuo dėl savo veiksmų pats sukelia tokią savo būseną, kai nieko nesuvokia: vartoja alkoholi, narkotines, psichotropines medžiagas.

Galimi atvejai, kai darbdavys ir darbuotojas už tretiesiems asmenims padarytą žalą atsako kartu, pavyzdžiui patraukus baudžiamojon atsakomybėn organizaciją ir joje dirbantį darbuotoją, atsakingą už kažkokią sritį, ir priteisus iš jų žalos, padarytos tretiesiems asmenims, atlyginimą. Tokiais atvejais darbdavys iš darbuotojo gali išieškoti tam tikras sumas regresu tvarka, ir tik esant darbuotojo tyčiai ar dideliame neatsargumui (CK 6.264 str. 3 d.). Ši darbdavio atsakomybė dar įvardijama kaip netiesioginė atsakomybė ir grindžiama tuo, kad darbdavys turi prisiimti žalos atsiradimo riziką ir todėl jam taikytinas didesnis atsakomybės laipsnis.

Darbdavys, kurio veikla susijusi su didesniu pavojumi aplinkiniams asmenims, privalo atlyginti žalą, padarytą didesnio pavojaus šaltinio, jeigu neįrodo, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos arba nukentėjusiojo tyčios. Tokiu atveju teismui pakanka nustatyti: atsakovo (didesnio pavojaus šaltinio valdytojo) veiką; žalos padarymą ieškovo (nukentėjusiojo) sveikatai; priežastinį ryšį tarp veikos ir atsiradusios žalos. Primintina, kad būtent šias paminėtas aplinkybes Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje 2-478-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“ nustatė teismas: atsakovas netinkamai eksploatavo jam priklausantį padidinto pavojaus šaltinį, įkritis į jį buvo sužalota R. L. sveikata, atsakovas neįrodė buvus nenugalimą jėgą, ir būtent AB „Teo LT“ neveikimas sąlygojo žalos atsiradimą.

Galima situacija, kai darbuotojas sužalojamas darbdaviui priklausančiu didesnio pavojaus šaltiniu, kurio valdymas neįeina į to darbuotojo pareigas, nors įvykis ir įvyksta darbo metu, tai atsakomybė už darbuotojo sveikatai padarytą žalą atsiranda darbdaviui pagal CK 6.270 str. taisyklės, nustatančias didesnio pavojaus šaltinio valdytojo atsakomybę nesant jo kaltės. Tačiau atvejai, kai darbuotojo patirtai žalai įtakos turi ir jo neatsargumas – važiavimas neprisiseigus saugos diržų, pripažįstama, jog dėl žalos atsiradimo yra nukentėjusiojo kaltės¹¹².

---

¹¹² LAT teisėjų kolegijos 2008-02-08 nut. c.b. L. V. v. UAB „Girteka“, bylos Nr. 3K-3-90/2008, kat. 16.2.1; 16.2.4; 16.3; 44.2.4.2; 44.5.2.2; 44.5.2.4 (S).

2.5. Pažeidėjas ir nukentėjusioji šalis teisės pažeidimo metu buvo susiję darbo santykiais.

Viena iš specialiųjų sąlygų, išskirianti darbdavio materialinę atsakomybę iš kitų atsakomybės rūšių, yra darbo santykių tarp pažeidėjo ir nukentėjusios šalies buvimas teisės pažeidimo metu. Ji apima du teisiškai reikšmingus aspektus: darbo teisinių santykių egzistavimą tarp šalių ir teisės pažeidimo padarymo laiką galiojant šiems santykiams¹¹³.

Lingvistiniu požiūriu *darbo santykių metu*, suprantama, kaip laikotarpis nuo pat darbo sutarties sudarymo, iki jos pasibaigimo. Ir nors darbo santykis pasibaigia, bet žala padaryta jam galiojant, išlieka darbdavio pareiga atlyginti žalą.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo bylose Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“; Nr. 2-3153-432/2007 D. R. v. *Vilniaus vaikų invalidų ugdymo centre „Viltis“*; Nr. 2-4255-611/2008 A.V., V. L., T. L. v. UAB „Lemminkainen Lietuva“; Nr. 2-10254-96/2008 J. K. v. V. K., UAB „Trys lokiai“, UAB „Vilmeta“, Nr. 2-5014-535/2006 *Vilniaus apygardos prokuratūra (ginanti viešąjį interesą) v. P. K., G. K.* nelaimingi atsitikimai darbe įvyko tarp darbuotojų (nukentėjusių per nelaimingą atsitikimą darbe) ir darbdavio egzistuojant darbo santykiams.

LAT Senato 1997-01-16 nutarimo Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“, 3 p. numato, jog įrodžius, kad žala darbuotojo sveikatai buvo padaryta ryšium su jo darbinių pareigų vykdymu, taip pat padarytos sveikatai žalos dydį, darbdavio kaltė, tai yra kad jis nesudarė saugių darbo sąlygų, yra preziumuojama.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisės doktrinoje pripažįstama, manytina pagrįstai, jog darbo sutarties rūšis jokios įtakos darbdavio materialinei atsakomybei atsirasti neturi. Tačiau problemų kyla, kai dirbamas nelegalus darbas, t. y. darbas:

- 1) esant DK 93 str. nustatytiems darbo sutarties požymiams (darbuotojo įsipareigojimas atlikti darbo funkcijas, paklusti vidaus darbo tvarkai, darbdavio įsipareigojimas suteikti nustatytą darbą, mokėti suldygtą darbo užmokestį, užtikrinti darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose), bet dirbant nesudarius darbo sutarties;

---

¹¹³ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas ir kt. *Darbo teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 355. ISBN 978-9955-30-027-4.

2) dirbamas užsienio valstybių piliečių ir asmenų be pilietybės, nesilaikant jiems norminių teisės aktų nustatytos įsidarbinimo tvarkos.

Pažymėtina, kad sistemiškai vertinant DK 93, 94, 95, 98 str. akivaizdu, kad darbas nelegalus, kai konstatuojama, kad darbuotojas sutinka atlikti darbą siekdamas už jį gauti atlygį. Nelegaliu nelaikomi pagalbos (talkos) ir savanoriški darbai¹¹⁴.

As. A. Prancevičius atkreipia dėmesį, kad pagal DK išplėtotą koncepciją nelegalus darbas yra vertinamas daugiau faktiniu požiūriu, nei formaliu¹¹⁵. O tai suponuoja, kad jei nėra raštiškos sutarties, bet susitarta dėl visų darbo sąlygų, toks darbas negali būti laikomas nelegaliu. Pritartina šiai nuomonei, kaip ir teiginiui, kad nelegalaus darbo atveju kai nėra rašytinės sutarties, ieškovui sunku įrodyti, kad darbuotojas ir darbdavys susitarė dėl visų pareigų, teisių bei jų laikėsi. Be to, nelegalaus darbo atveju socialinis draudimas žalos atlyginimo nemoka, kadangi asmuo laikomas neapdraustu, o tai yra viena iš būtinų sąlygų taikyti NADSDĮ. Todėl išlieka tik galimybė taikyti darbdavio materialinę atsakomybę, nes darbas buvo atliekamas darbdavio interesais.

Darbo santykiai darbo sutarties pagrindu atsiranda tarp darbuotojo ir darbdavio, todėl tikslinga, manytina, apibrėžti, ką laikome darbdaviu ir darbuotoju. Pagal DK 16 str. 1 d. darbdavys gali būti įmonė, įstaiga, organizacija ar kita organizacinė struktūra, nepaisant nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies bei veiklos pobūdžio, turinčios darbinį teisnumą ir veiksnumą (DK 14 str.). Doc. dr. V. Tiažkijus pažymi¹¹⁶, kad *įmonė* – savo vardą turintis ūkinis vienetas, įsteigtas tam ikrai komercinei veiklai arba veiklai, kuria siekiama naudoti jos steigėjams (pvz. valstybės ir savivaldybės įmonė, akcinė bendrovė, uždaroji akcinė bendrovė ir t.t.). *Įstaiga* – ne pelno siekiantis ūkio subjektas, vykdamas įstatymų nustatytas valstybės ir savivaldybės funkcijas, ar ne pelno siekiantis ūkio subjektas, veikiantis švietimo, mokslo, kultūros, sporto, ir kt. panašiose srityse, kurio tikslas teikti visuomenės nariams paslaugas, bei tenkinti tam tikrus viešuosius interesus. *Organizacija* – kiekvienas susivienijimas, skirtas jį sudariusių asmenų poreikiams ir tikslams, kurie nėra priešingi Konstitucijai ir kitiems Lietuvos įstatymams (pvz. politinė partija, visuomeninė organizacija ir pan.). Darbdavys gali būti ir fizinis asmuo (DK 16 str. 2 d.). Atkreiptinas dėmesys, kad darbdavio darbinis veiksnumas numatomas ne pagal DK, bet pagal CK, ir įgyjamas nuo 18 m. Darbdaviui, kaip juridiniam asmeniui, esant tiek

---

¹¹⁴ TAIŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005. P. 335. ISBN 9955-616-15-6.

¹¹⁵ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas ir kt. *Darbo teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 355. ISBN 978-9955-30-027-4.

¹¹⁶ TAIŽKIJUS, Viktoras. *Darbo teisė: teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005. P.171. ISBN 9955-616-15-6.

kolektyviniams, tiek individualiem darbo santykiams atstovauja atitinkamai įmonės, įstaigos, organizacijos vadovas, be to, jiems įmonėse pagal įstatymą arba įgaliojimus gali atstovauti ir kiti asmenys (administracija). Administraciją sudaro pareigūnai, kurie turi teisę pagal savo kompetenciją duoti privalomus vykdyti nurodymus sau pavaldiems darbuotojams. Administracijos pareigūnai pagal įstatymus ir įmonės, įstaigos, organizacijos steigimo dokumentus vykdo šių įmonių, įstaigų, organizacijų operatyvini valdymą. Be to, įmonės, įstaigos, organizacijos vadovas turi teisę dalį savo įgaliojimų darbo teisės srityje perduoti kompetentingam fiziniam ar juridiniam asmeniui (DK 24 str. 2 d.). Remiantis NADSDĮ 5 str., darbdaviais laikomi: pagal darbo sutartį dirbančių asmenų darbdaviai; valstybės ar savivaldybės institucijos bei įstaigos; įmonės ar įstaigos, kuriose mokiniai, studentai ir darbo biržos siūsti mokyti ar reabilituoti asmenys atlieka profesinės veiklos praktiką; socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigos; bausmių vykdymo institucijos ir įstaigos.

Iš NADSDĮ matyti, kad savanoriavimo atveju (kai asmenys dirba be atlygio ir dėl to nėra už juos mokamos draudimo įmokos) žala nebus atlyginama pagal NADSDĮ. Tačiau tai, kad CK nesieja žalos atlyginimo su apdraustaisiais asmenimis ir draudiminiais įvykiais lems, kad nukentėjusieji galės žalos atlyginimo reikalauti remdamiesi CK.

DK tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims, kaip darbdaviams, nustato vienodą materialinę atsakomybę. Tačiau kyla klausimas, tuo atveju, kai padaroma žala darbuotojo sveikatai esant darbo santykiams, kam visgi kiltų pareiga atlyginti žalą, ar darbdaviui, kaip įmonei, įstaigai, organizacijai, ar ją atstovaujančiam asmeniui - vadovui? LAT praktikoje¹¹⁷ teigiama, kad bendrovės vadovui būtų taikoma materialinė darbuotojo atsakomybė pagal bendrąsias DK nustatytas taisykles, papildomai taikant specialiuosius įstatymus (ji dažniausiai yra ribota), kurie taikomi tiek, kiek turtinės bendrovės vadovo atsakomybės klausimų nereglamentuoja DK. Pagal CK 2.87 str. 7 d. juridinio asmens organo nariui nustatyta visiška atsakomybė už padarytą žalą juridiniam asmeniui, išskyrus atvejus jei įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis nenumato kitaip, o DK 255 str. 5 p. numato, kad darbuotojui, kuris yra juridinio asmens valdymo organo narys, taikoma visiška materialinė atsakomybė, išskyrus atvejus, jei įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis nenumato kitaip. Paminėtina, kad bendrovės administracijos vadovo darbo pareigas ir jų turinį nustato DK, AB, CK ir kiti įstatymai, bendrovės įstatai, administracijos vadovo pareiginiai nuostatai. Vadovaudamasis jais bendrovės vadovas

---

¹¹⁷ LAT teisėjų kolegijos 2008-09-29 nut. c. b. *UAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-3-428/2008, kat. 19.2; 16.7; 44.2.1.

turi veikti atidžiai ir rūpestingai, kad bendrovė nepatirtų nuostolių dėl nepateisinamos rizikos. Jeigu nuostolių patirta, tai būtų pagrindas išvadai, kad bendrovės vadovo veiksmai yra neteisėti – pažeidžiantys jo teisinę pareigą veikti bendrovės naudai.

Tuo atveju, kai nukentėjęs asmuo dirba atstovybėje, filiale, pagrindinei įmonei taikoma subsidiari atsakomybė. Todėl teigtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-3153-432/2007 D. R. v. *Vilniaus vaikų invalidų ugdymo centras „Viltis“ filialas*, būtų taikoma pagrindinei įmonei Vilniaus vaikų invalidų ugdymo centras „Viltis“ subsidiari atsakomybė.

Darbuotojas (DK 15 str.) – fizinis asmuo, turintis darbinį teisnumą ir veiksnumą, dirbantis pagal darbo sutartį už atlyginimą. Darbuotojo teisnumas apibrėžiamas, kaip jo galėjimas turėti darbo teises ir pareigas, lygus visiems tiek Lietuvos piliečiams, tiek asmenims be pilietybės, tiek užsieniečiams nuolat gyvenantiems Lietuvoje (nebent įstatymas numato išimtis). Veiksnumas – galėjimas savo veiksmais įgyti darbo teises ir sukurti darbo pareigas. Paminėtina, kad pilnas darbinis veiksnumas numatytas DK 13 str. 2 d. fiziniams asmenims, sukakusiems nuo 16 m. Tuo tarpu nuo 14 m. norint dirbti reikia įvykdyti tam tikras sąlygas (gauti tėvų (globėjų), mokslo metų laikotarpium – mokyklos, kurioje mokosi, sutikimus, gydytojo leidimą), be to, DK 277 str. numato, kad iki 18 metų asmenims ribojami tam tikri darbai. Žiūrint iš materialinės atsakomybės pozicijų, jei asmuo įgijo visišką darbinį teisnumą (nuo 16 m.), jis ir atsako už žalą pats. Tačiau DK 256 str. įveda ir tam tikrus apribojimus – numato, kad pagal visiškos materialinės atsakomybės sutartį darbuotojas atsako tik nuo 18 m.

2.6. Žalos atsiradimas susijęs su darbo veikla.

Darbo veikla laikome veiką, kuri susijusi su darbo pareigų, darbo funkcijų atlikimu. *Darbinė funkcija* paprastai apibrėžiama darbo sutartyje, nurodant tam tikrą profesiją, specialybę, kvalifikaciją arba tam tikras pareigas (DK 95 str. 1 d.).

Už žalą, kurią darbo teisinio santykio subjektai padaro kitai šaliai (ar kitiems asmenims) veiksmais, nesusijusiais su darbo funkcijų vykdymu, nors ir darbo metu bei darbo vietoje, turtinė atsakomybė atsiranda ne pagal darbo, o kitų teisės šakų (civilinės, administracinės ir pan.) normas¹¹⁸. Pažymėtina, kad darbuotojo padarytą žalą, vykdant darbo pareigas, tretiesiems (pašaliniams) asmenims, turi atlyginti darbdavys. Savo ruožtu

---

¹¹⁸ *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 360. ISBN 9986-567-87-4.

darbdavys, išmokėjęs nuostolius tretiesiems asmenims, gali atitinkamas sumas išieškoti iš kalto asmens regreso tvarka (DK 257 str.), skirtumas tik tas, kad padarytą žalą tretiesiems asmenims darbdavys pagal civilinės teisės normas atlygina visiškai, o iš savo darbuotojo jis gali išieškoti pagal darbo teisę, tai yra daugeliu atvejų ribotai¹¹⁹.

Teismų praktika yra suformavusi pagrindines taisykles, kada laikytina, kad žala sveikatai padaryta ryšium su pareiginių funkcijų vykdymu¹²⁰. Tai atvejai, kai:

- 1) ji padaroma organizacijos teritorijoje (darbo vietoje, arba atliekant darbinės pareigas ne darbo vietoje);
- 2) ne organizacijos teritorijoje, bet atliekant darbinės pareigas.

Paminėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismo nagrinėtoje byloje Nr. 2-6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“ susiklostė tokia situacija, kad darbuotoja buvo nušalinta nuo darbo, ji ėjo iš darbo namo. Tad žalos atsiradimas buvo susijęs ne su jos darbinėmis funkcijomis. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad nukentėjusioji žalą patyrė įmonės teritorijoje, ir remiantis aukščiau pateiktu LAT išaiškinimu, manytina, jei nebūtų sudaryta taikos sutartis, žala jai būtų atlyginama taikant darbdavio materialinės atsakomybės institutą. Kitoje byloje Nr. 2-5014-535/2006 *Vilniaus apygardos prokuratūra (ginanti viešąjį interesą) v. P. K., G. K.*, plėšimu buvo padaryta žala R.B. apsaugos darbuotojui, kuris atliko savo darbinės pareigas, kai buvo užpultas, bei sumuštas. Tuo tarpu byloje Nr. 2-4255-611/2008 A.V., V. L., T. L. v. UAB „Lemminkainen Lietuva“, mirtinas įvykis, kurio metu žuvo ieškovių maitintojas, įvyko ne organizacijos teritorijoje, tačiau darbdavio nurodytoje vietoje, bei atliekant darbinės pareigas.

NADSDĮ¹²¹ 6 str. pateikia tam tikrą sąrašą požymių, kuriems esant žalos padarymas yra siejamas su darbinių pareigų vykdymu:

- 1) dirbant darbdavio nustatytu darbo laiku;
- 2) dirbant darbo sutartyje sulgytą darbą arba atliekant kitus pavedimus, susijusius su darbu;
- 3) dirbant darbą, už kurį mokamas darbo užmokestis;
- 4) jei žala padaroma pertraukų pailsėti metu;
- 5) jei žala padaroma pakeliui į darbą ar iš darbo ir pan.

Atkreiptinas dėmesys ir į tokį atvejį, kad kai asmuo siunčiamas darbdavio mokymams (ypač jei mokymai numatyti darbo sutartyje, pareiginėse instrukcijose) – tokiu atveju taip

---

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 360. ISBN 9986-567-87-4.

¹²⁰ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas ir kt. *Darbo teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. P. 356. ISBN 978-9955-30-027-4.

¹²¹ Valstybės žinios, 1999, Nr. 110-3207.

pat galima darbdavio materialinė atsakomybė, nes laikoma, kad tokiu atveju žala susijusi su darbo veikla.

Norint reikalauti darbdavio materialinės atsakomybės reikia įrodyti, kad buvo dirbta būtent darbdavio naudai, jo interesais. Ar buvo darbdavio pavedimas, žalos padarymo atveju, įrodinėjama panaudojant darbo sutarties nuostatas apie nustatytas darbuotojo pareigas, pareigines instrukcijas, ir kt. Jei darbuotojas dirbo savavališkai ir sau – bus laikoma, kad padaryti nuostoliai nėra susiję su darbo pareigų atlikimu. Kyla klausimas, kaip bus tais atvejais, kai: darbuotojas dirba sau, bet su darbdavio žinia, nors ir ne jo interesais; dirba be darbdavio žinios, bet jo interesais?

Sisteminė aktų analizė nepateikia aiškaus atsakymo. Todėl pritartina dr. T. Bagdanskio nuomonei¹²², kad pirmuoju atveju, kai darbdavys žino apie atliekamą darbą, turėtų būti laikoma, kad tai susiję su darbo veikla, nes leisdamas dirbti darbdavys prisiima atsakomybę už žalos atsiradimą. Antruoju atveju, reikėtų taikyti prezumpciją, kad jei darbuotojas dirba darbdavio interesais, tai susiję su darbo veikla. Darbdavys gali paneigti prezumpciją įrodydamas, kitokias faktines įvykio aplinkybes. Pvz. ŽADĮ 4 str. 1 d. 2 p. nurodyta, kad svarbi aplinkybė dirbant darbą, kad jis dirbamas darbdavio naudai *įmonėje*. Darbdaviui įrodžius, kad darbuotojas dirbo *namuose*, savo iniciatyva, o ne *įmonėje*, manytina, tokiomis aplinkybėmis žalos atsiradimas nebūtų laikomas susijęs su darbo veikla.

Pabrėžtina, kad pagrindinis įrodymas sveikatos sužalojimo ar mirties atveju, įrodinėjant, kad veika susijusi su darbo veikla, bus nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo aktas (N-1, N-2)¹²³. Pagal Vyriausybės 2004-03-22 nut. Nr. 309 patvirtintus „Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų“ (toliau – *NADSDN*)¹²⁴ 24 p., nustatant nelaimingo atsitikimo darbe priežastį, bus vertinamas ne tik N-1 (ar N-2 aktas), bet taip pat ir prie jo pridėti ar papildomai gauti kiti dokumentai: darbo laiko apskaitos žiniaraštis, darbo sutartis ar įsakymas dėl priėmimo į valstybės tarnybą ir pan., pareiginė instrukcija (pareigybės aprašymas), įsakymas dėl komandiruotės, ir kt.

Teismų praktikoje problemų kyla įrodinėjant, kai žala padaroma ne įmonės, įstaigos, organizacijos teritorijoje, o pvz. pakeliui į namus ar į darbą. Tuomet ieškovui tenka nelengva pareiga įrodyti, kad žala padaryta jam vykstant į/iš darbo. Atkreiptinas dėmesys,

---

¹²² BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 92. ISBN 978-9955-30-039-7.

¹²³ Tai numato Vyriausybės 2004-03-22 nut. Nr. 309 patvirtinti „Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatai“. Valstybės žinios, 2004, Nr. 44-1448.

¹²⁴ Valstybės žinios, 2004, Nr. 44-1448.

kad skirtingai nei Lietuvoje, pagal RF DK¹²⁵ 227, 228 str. nebus laikoma, kad žala atsirado vykdant darbinės pareigas, ir įvykis nebus pripažįstamas draudiminiu pagal RF NADSDĮ¹²⁶ 3 str., jei darbuotojas važiavo savo transportu (kurį naudojo tik asmeniniais, bet ne darbo tikslais) į/iš darbo. Todėl laikytina, kad Lietuvos įstatyminė nuostata šiuo aspektu yra pažangesnė, labiau ginanti darbuotojo interesus, nei Rusijoje. Tuo tarpu Latvijos NADSDĮ¹²⁷ 1 str. 3, 9 p. nustato, kad nelaimingas atsitikimas darbe yra įvykis, kai asmuo vyko į darbą arba iš darbo ar darbdaviui priklausančia transporto priemone.

Paminėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-1104-432/2005 *VSDFV Vilniaus m. skyrius v. P. Z.* žala buvo padaryta nukentėjusiajai grįžtant iš darbo įprastu maršrutu, Nr. 2-3153-432/2007 *D. R. v. Vilniaus vaikų invalidų ugdymo centras „Viltis“ filialas*, ieškovė žalą patyrė darbe, vykdydama darbo funkcijas, o Nr. 2-6972-432/2005 *VSDFV Plungės skyrius v. UADB „Baltikums draudimas“* buvo nurodyta, kad nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą metu į M. J. vairuojamą automobilį, kuris sustojo prie pėsčiųjų perėjos, atsitrenkė R. G. vairuojamas automobilis, dėl smūgio buvo sumuštas M. J. stuburas.

---

¹²⁵ Трудовой кодекс Российской Федерации от 30 декабря 2001 г. N 197-ФЗ (ТК РФ). [Žiūrėta 2009-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.garant.ru/main/12025268-037.htm#0>>.

¹²⁶ Федеральный закон от 24.07.1998 № 125-ФЗ «Об обязательном социальном страховании от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний». [Žiūrėta 2009-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.med-pravo.ru/Law/125-FL/Ch1.htm>>.

¹²⁷ Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām. Ziņotājs, 179 (462) (īsigaliojo 1997-01-01). [Žiūrēta 2008-12-29]. Prieiga per internetā: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=37968>>.

3. Žalos, už darbuotojo suluošinimą ar kitokį pakenkimą sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties atlyginimas.

3.1. Kai darbuotojas apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu.

Pagal NADSDĮ¹²⁸ nustatoma žalos atlyginimo tvarka, bet jis neskirtas reglamentuoti darbdavio materialinę atsakomybę už žalą darbuotojo sveikatai ar mirties atveju. Todėl jei pagal šį įstatymą žala asmeniui atlyginama visiškai, nekyla darbdavio materialinė atsakomybė. Tuo atveju, jei darbuotojas buvo apdraustas nelaimingų atsitikimų socialiniu draudimu ir įvykis pripažintas draudiminiu, prarastos pajamos nukentėjusiajam atlyginamos vadovaujantis NADSDĮ ir kt. įstatymuose nustatytą tvarką (DK 283 str. 1 d.).

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-6972-432/2005 *VSDFV Plungės skyrius v. UADB „Baltikums draudimas“* pripažinus draudiminiu įvykį pakeliui į darbą, nukentėjusiajai buvo išmokėta 1580,76 Lt dėl ligos pašalpos už nelaimingą atsitikimą pakeliui į darbą. Byloje Nr. 2-1104-432/2005 *VSDFV Vilniaus m. skyrius v. P. Z.* nukentėjusioji O. J., ėjo iš darbo įprastu maršrutu, buvo partrenkta automobilio. VSDFV Vilniaus m. skyrius sprendimu nelaimingą atsitikimą pakeliui į/iš darbo pripažino draudiminiu įvykiu, tuo pagrindu nukentėjusiajai buvo priskaičiuota ir išmokėta 1938,06 Lt ligos pašalpos dėl nelaimingo atsitikimo kelyje iš darbo. Byloje Nr. 2-5014-535/2006 *Vilniaus apygardos prokuratūra (ginanti viešąjį interesą) v. P. K., G. K.*, kurioje plėšimo metu buvo sužalotas banko apsaugos darbuotojas R.B., jam padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas (pripažintas teismo nuosprendyje), taip pat VSDFV Vilniaus m. sprendimu įvykęs nelaimingas atsitikimas darbe buvo pripažintas draudiminiu įvykiu ir R.B buvo išmokėta 838,80 Lt ligos pašalpa dėl nelaimingo įvykio darbe.

NADSDĮ numato, kad darbuotojo turėtų gydymo, medicinos pagalbos, profesinės reabilitacijos, kt. išlaidos kompensuojamos SDĮ¹²⁹ nustatyta tvarka. Pagal SDĮ 9 str. 1 d. iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto apmokamos šio asmens sveikatos priežiūros paslaugos: prevencinė medicinos pagalba, medicinos pagalba, medicininė reabilitacija, slauga, socialinės paslaugos bei patarnavimai, priskirti asmens sveikatos priežiūrai, ir asmens sveikatos ekspertizė. Apdraustiesiems kompensuojamos išlaidos kompensuojamiesiems vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms, išrašytiems ambulatoriniam gydymui Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka (SDĮ 10 str. 1

---

¹²⁸ Valstybės žinios, 1999, Nr. 110-3207; 2003, Nr. 114-5114.

¹²⁹ Valstybės žinios, 1996, Nr. 55-1287; 2002, Nr. 123-5512.

d.), apmokamos vaistų ir medicinos pagalbos priemonių, reikalingų hospitalizuotiems stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose apdraustiesiems gydyti, išlaidos (SDĮ 10 str. 5 d.). Tai suponuoja, kad kompensuojamos tik tam tikros, bet ne visos išlaidos, todėl teisės doktrinoje ir teismų praktikoje teigiama, kad likusią žalą (beje ir neturtinę žalą) turi atlyginti darbdavys, vadovaudamasis bendraisiais žalos atlyginimo sveikatos sužalojimo atvejais pagrindais (kyla dalinė darbdavio materialinė atsakomybė). Tai logiškai sistemiškai išvedama iš NADSDĮ, kuris nustato, kad kompensuojamos dėl nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos *prarastos pajamos*, o tai, kaip išsiaiškinome nagrinėdami žalą sampratą, yra tik žalos sudedamoji dalis. Todėl pritartina, ir manytina teisingas, dr. T. Bagdanskio teigimas, kad „ir apdraudusiam darbuotoją socialiniu draudimu darbdaviui gali tekti atlyginti darbuotojo patirtą žalą¹³⁰. Teisės doktrinoje taip pat pritariama šiai nuomonei, argumentuojant, kad CK (6.251, 6.263 str.) įtvirtina visišką žalą atlyginimo principą, todėl kai vadovaujantis specialiais įstatymais žala nėra visiškai atlyginama, visiško žalą darbuotojui atlyginimo principas įgyvendinamas vadovaujantis civilinės teisės normomis¹³¹. Pritartina ir prof. V. Mikelėno nuostatai¹³², kad darbuotojo teisinė padėtis neturi skirtis priklausomai nuo to, jis apdraustas socialiniu draudimu ar ne¹³³. Ši pozicija atsispindi ir LAT praktikoje, – draudžiant darbuotoją nuo nelaimingų atsitikimų darbe pagal NADSDĮ, atsiranda tik ribota draudiko atsakomybė sumokėti dėl draudiminio įvykio negautas pajamas, kurios aiškiai nepadengia visos padarytos žalos, todėl darbuotojui padarytos ir nepadengtos žalą dalį turi atlyginti už padarytą žalą atsakingi asmenys. Be to, socialinė draudimo išmoka gali būti mažesnė negu darbuotojo patirta žala¹³⁴.

Pabrėžtina, kad NADSDĮ taikomas *draudiminiams įvykiams*, įvykusiems įstatymui įsigaliojus, t. y. po 2000-01-01, ir asmenims, *apdraustiems* pagal šį įstatymą. LAT vienoje iš nutarčių konstatavo, kad nesant šioms dviem sąlygoms, NADSDĮ nebus taikomas kompensacijoms mokėti¹³⁵, t. y. pripažinus nelaimingą atsitikimą darbe *nedraudiminiu įvykiu*, patyrusiam žalą asmeniui kompensacija iš draudimo fondo

---

¹³⁰ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 309. ISBN 978-9955-30-039-7.

¹³¹ *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 366. ISBN 9986-567-87-4.

¹³² *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. 1. Vilnius: Justitia, 2003. P. 394. ISBN 9986-567-55-6.

¹³³ NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, ir kt. *Darbo teisė*. Vilnius: teisinės informacijos centras, 2008 P. 366-367. ISBN 978-9955-30-027-4.

¹³⁴ *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. 1. Vilnius: Justitia, 2003. P. 394. ISBN 9986-567-55-6.

¹³⁵ LAT teisėjų kolegijos 2004-05-05 nut. c.b. A. M. v. *Lygumų ŽŪB*, Nr. 3K-3-294/2004.

išmokama nebus, o tai suponuoja, kad darbdaviui tuomet tenka nemenka našta atlyginti žalą. Taigi, norint taikyti NADSDĮ svarbu nustatyti:

- 1) nelaimingo atsitikimo darbe faktą;
- 2) nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimo draudiminiu įvykiu faktą.

Nelaimingas atsitikimas darbe – įvykis darbe, įskaitant eismo įvykį darbo laiku, nustatyta tvarka ištirtas ir pripažintas nelaimingu atsitikimu darbe, kurio padarinys – darbuotojo trauma (lengva, sunki, mirtina). Paminėtina, palyginimui, kad praktiškai analogiška nuostata įtvirtinta RF NADSDĮ 3 str. Tik Rusijoje įvykis į/iš darbo (kuris įvyksta pvz. dėl automobilio avarijos ir pan.) turi būti važiuojant darbdavio transportu, arba savo transportu, naudojamu darbdavio interesams. Tuo tarpu Latvijos NADSDĮ 1 str. 9 p. numato, kad nelaimingas atsitikimas darbe – įvykis darbe, įvykęs pakeliui į darbą ar darbdavio transporto priemone, kurio metu yra padaryta žala apdraustojo asmens sveikatai ar dėl apdraustojo asmens mirties, ar siekiant išsaugoti bet kurį asmenį ar turtą, užkirsti kelią rizikai. Latvijos NADSDĮ 1 str. 3 p. numato, kad draudimo atvejis – tai kai atitinkamu dokumentu yra patvirtintas faktas, kad įvyko nelaimingas atsitikimas darbe, taip pat pakeliui į darbą ar darbdavio transporto priemone, ir dėl to apdraustasis asmuo laikinai, dalinai arba visiškai prarado galimybę dirbti ar net mirė.

Nelaimingas atsitikimo darbe pripažįstamas draudiminiu įvykiu vadovaujantis NADSDĮ 6 str., numatančiu, kad *draudiminis įvykis* – tai nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu apdraustam asmeniui įvykęs nelaimingas atsitikimas darbe, kurių ištyrus nustatoma, kad jis įvyko esant visoms šioms sąlygoms:

- 1) dirbant draudėjo nustatytu, paskirtu dirbti bei dirbant tarnybinių komandiruočių laiku;
- 2) dirbant darbo sutartyje sulygta darbą (įskaitant ir darbo vietos parengimą bei sutvarkymą), atliekant kitus darbdavio pavestus su jo vykdoma veikla susijusius darbus darbdavio (draudėjo) naudai arba atliekant viešojo administravimo funkcijas;
- 3) dirbant darbą, už kurį mokamas darbo užmokestis arba kai nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokas moka Biudžeto sandaros įstatyme nurodyti valstybės biudžeto asignavimų valdytojai.

Draudiminiais įvykiais taip pat pripažįstami apdraustiesiems įvykę nelaimingi atsitikimai, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie yra įvykę esant tokioms aplinkybėms:

- 1) papildomų, specialių pertraukų ar pertraukų pailsėti ir pavalgyti metu, kai darbuotojas yra darbo vietoje, įmonės patalpose ar jos teritorijoje;
- 2) pakeliui į darbą ar iš darbo;

- 3) kai įspėjimo apie darbo sutarties nutraukimą laikotarpiu (pagal DK 130 str. 3 d.) darbuotojas ieško naujo darbo;
- 4) apdraustiesiems atliekant įstatymų nustatytas valstybines, visuomenines ar piliečio pareigas, kai už tą laiką mokamas darbo užmokestis arba atitinkama kompensacija, nuo kurių mokamos arba turi būti mokamos nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokos.

Atkreiptinas dėmesys, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teisme, žiūrint į šias aukščiau išvardintas aplinkybes, daugiausia bylų buvo susiję būtent su nelaimingu atsitikimu pakeliui į/iš darbo (Nr. 2-6972-432/2005 *VSDFV Plungės skyrius v. UADB „Baltikums draudimas“*; Nr. 2-1104-432/2005 *VSDFV Vilniaus m. skyrius v. P. Z.*).

Pagal NADSDĮ 7 str. *nedraudiminiai įvykiai* – nelaimingi atsitikimai darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie neatitinka aukščiau išvardytų draudiminių įvykiui būdingų sąlygų. Draudiminiais įvykiais taip pat nepripažįstami nelaimingi atsitikimai darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo arba nustatytos ūmios profesinės ligos, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie nors ir atitinka NADSDĮ 6 str. nustatytas sąlygas, tačiau yra įvykę esant bent vienai iš šių aplinkybių:

- 1) darbuotojas nukentėjo dėl savo veikos, kurioje ikiteisminio tyrimo institucija arba teismas nustatė nusikalstamos veikos požymius arba kad ši veika yra susijusi su administraciniu teisės pažeidimu, išskyrus darbo saugos ar darbo higienos norminių teisės aktų pažeidimus;
- 2) darbuotojas buvo neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų ir tai nebuvo susiję su jam draudėjo pavesto darbo technologijos ypatybėmis
- 3) darbuotojas sąmoningai (tyčia) siekė, kad įvyktų nelaimingas atsitikimas;
- 4) darbuotojas sirgo liga, nesusijusia su darbu;
- 5) darbuotojas savavališkai (be darbdavio žinios) dirbo sau (savo interesais);
- 6) prieš darbuotoją buvo panaudotas smurtas, jeigu smurto aplinkybės ir motyvai nesusiję su darbu, išskyrus atvejus, kai nelaimingas atsitikimas įvyksta pakeliui į darbą ar iš darbo.

Ištyrus nelaimingą atsitikimą darbe ir jo nepripažinus draudiminiu įvykiu, netaikomas NADSDĮ, o sužalotam ar susirgusiam profesine liga asmeniui ir (ar) jo šeimos nariams žala atlyginama CK nustatyta tvarka. Paminėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2- 6731-629/2005 A. Ž. v. AB „Žiemys“; Nr. 2-4255-611/2008 A.V., V. L., T. L. v. UAB „Lemminkainen Lietuva“ nelaimingi atsitikimai darbe nebuvo pripažinti draudiminiais įvykiais, nes nukentėjusieji buvo girti.

Tačiau kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismas turi platesnius įgaliojimus nustatant faktą, kad įvykis yra susijęs su darbu, nes nėra suvaržytas NADSDĮ.

Konstitucinis teismas, aiškindamasis NADSDĮ¹³⁶ 7 str. 2 d. konstitucingumą nuostatos, kad draudiminiais įvykiais nepripažįstami nelaimingi atsitikimai darbe jei apdraustasis (darbuotojas) buvo neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų ir tai nebuvo susiję su jam draudėjo pavesto darbo technologijos ypatybėmis, konstatavo, jog ta apimtimi, kuria draudiminiais įvykiais nepripažįstami nelaimingi atsitikimai darbe arba nustatytos ūmios profesinės ligos, kuriuos ištyrus nustatoma, kad jie yra įvykę apdraustajam esant neblaiviam arba apsvaigusiam nuo narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų, bet nelaimingus atsitikimus darbe arba ūmias profesines ligas lėmė ne jo neblaivumas arba apsvaigimas nuo narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų, o netinkamos, nesaugios, nesveikos darbo sąlygos, prieštarauja LR Konstitucijos 48 str. 1 d. nuostatai, jog kiekvienas žmogus turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti socialinę apsaugą nedarbo atveju, 52 str., konstituciniam teisinės valstybės principui¹³⁷. Tačiau pagal dabartinę teismų praktiką (beje, tai matyti ir Vilniaus m. 2 apylinkės teisme peržiūrėtose bylose), Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniai skyriai (toliau – *VSDFV teritoriniai skyriai*) atsisako mokėti draudimo išmokas, kai asmuo buvo neblaivus, nepriklausomai nuo to, ar apsvaigimas buvo priežastiniu ryšiu susijęs su nelaimingu atsitikimu darbe ar ne. Paminėtina, kad ir teismai taip pat pakeitė buvusią praktiką ir nesiaiškina, ar tarp apsvaigimo darbe ir nelaimingo atsitikimo buvo ar ne priežastinis ryšys¹³⁸, nes Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – *LVAT*) administracinėje byloje konstatavo, kad NADSDĮ 7 str. 1 d. 1 p. įtvirtintų nuostatų, nelaimingam atsitikimui darbe pripažinti nedraudžiamuoju įvykiu, neturi reikšmės neblaivumo fakto ir nelaimingo atsitikimo darbe priežastinis ryšys, t. y. galiojantis įstatymas ir Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatai (toliau – *NADSD išmokų nuostatai*)¹³⁹ nereikalauja nustatyti buvus priežastinį ryšį¹⁴⁰. Pritartina dr. T. Bagdanskiui, kad tokia pozicija nėra teisinga, nes kai netiriama, ar nelaimingą atsitikimą darbe lėmė neblaivumas, nepagrįstai užkertamas kelias esant vienodomis aplinkybėms naudotis vienodomis teisėmis – socialine garantija, kurią užtikrina Konstitucijos 52 str., nes tokiu

¹³⁶ Valstybės žinios, 2003, Nr. 114-5114.

¹³⁷ KT 2008-04-29 nut. „Dėl nelaimingų atsitikimų darbe“. Valstybės žinios, 2008-04-30, Nr. 51-1904.

¹³⁸ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centras Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 303. ISBN 978-9955-30-039-7.

¹³⁹ Vyriausybės 2004-03-22 nut. Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2004, Nr. 44-1448.

¹⁴⁰ LVAT administracinė byla Nr. A⁵-600/2005.

atveju asmenų, iš kurių vienas nelaimingą atsitikimą patyrė dėl to, kad darbdavys neužtikrino saugos norminių aktų laikymosi, o kitas taip pat dėl darbdavio kaltės, tačiau būdamas neblaivus, situacija dėl to tampa skirtinga. Pritartina dr. T. Bagdanskio nuomonei, kad pastaruoju atveju asmeniui užkertama teisė į kitą žalos kompensavimo būdą nei materialinės atsakomybės taikymas, t. y. į vienkartinę draudimo išmoką šeimai apdraustajam mirus¹⁴¹. Todėl teigtina, kad sprendžiant klausimą, pripažinti, ar ne įvykį draudiminiu, neužtenka tik konstatuoti asmens neblaivumo, o visgi reikia žiūrėti, ar būtent tokia darbuotojo būklė buvo nelaimingo atsitikimo priežastis, o ne tik darbdavio neteisėtas neveikimas. Be to, manytina, kad darbdavys suinteresuotas, kad įvykis būtų pripažintas draudiminiu, nes tokiu atveju jam sumažėja pareiga atlyginti padarytą žalą (o jei socialinis draudimas žalą padengia visiškai – apskritai išnyksta žalos atlyginimo pareiga).

Pagal NADSDĮ¹⁴² *apdraustasis* – tai privalomai draudžiamas nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu asmuo, apie kurio draudimą teisės aktų nustatyta tvarka draudėjas pateikė pranešimą VSDFV teritoriniam skyriui arba už kurį jis mokėjo ar privalėjo mokėti nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokas. Nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu privalomai draudžiami darbo užmokestį gaunantys asmenys: dirbantys pagal darbo sutartis, kandidatai į notarų (asesoriai), einantys narystės pagrindu renkamasias pareigas ar paskirti į apygardų, miestų, rajonų, apylinkių rinkimų ir referendumo komisijas asmenys; valstybės politikai, teisėjai, valstybės pareigūnai, valstybės tarnautojai (nurodyti Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatyme¹⁴³, Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatyme¹⁴⁴, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme¹⁴⁵), išskyrus valstybės tarnautojus, kurie įstatymų nustatyta tvarka yra draudžiami valstybės lėšomis nelaimingų atsitikimų, susijusių su tarnyba, draudimu ir (arba) kurių profesinę veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose numatytas kompensacijų mokėjimas juos sužeidus arba jiems žuvus dėl tarnybos¹⁴⁶; Lietuvos Respublikos deleguojančiosios institucijos

---

¹⁴¹ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centras Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 304. ISBN 978-9955-30-039-7.

¹⁴² Valstybės žinios, 1999, Nr. 110-3207; 2003, Nr. 114-5114.

¹⁴³ Valstybės žinios, 2000, Nr. 75-2271.

¹⁴⁴ Valstybės žinios, 2008, Nr. 131-5022.

¹⁴⁵ Valstybės žinios, 1999, Nr. 66-2130.

¹⁴⁶ Pvz. vidaus tarnybos sistemos pareigūnai, Valstybės saugumo departamento sistemos, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos bei jam pavaldžių įstaigų ir įmonių pareigūnai; krašto apsaugos sistemos profesinės karo tarnybos kariai ir Antrajame operatyvinių tarnybų departamente prie Krašto apsaugos ministerijos civilinę krašto apsaugos tarnybą

deleguoti asmenys (nurodyti Asmenų delegavimo į tarptautines ir Europos Sąjungos institucijas ar užsienio valstybių institucijas įstatyme¹⁴⁷); Seimo, Seimo Pirmininko, Respublikos Prezidento ar Ministro Pirmininko į pareigas skiriami asmenys; asmenys, esantys socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigose, – jų darbo laikui; nuteistieji laisvės atėmimu – šių asmenų darbo laikui. NADSDĮ 4 str. 2 d. taip pat nurodoma, kad valstybės biudžeto lėšomis nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu draudžiami negaunantys darbo užmokesčio profesinių mokyklų mokiniai, aukštųjų mokyklų studentai ir asmenys, teritorinių darbo biržų siūsti profesiniam mokymui ar profesinei reabilitacijai, – jų profesinės veiklos praktikos įstaigoje ar įmonėje laikui. Paminėtina, kad RF NADSDĮ¹⁴⁸ 5 str. numato, kad apdraustieji – fiziniai asmenys dirbantys pagal darbo sutartį (kontraktą) su draudėju, nuteistieji laisvės atėmimo bausme, ir dirbantys pas draudėją; dirbantys pagal civilines sutartis, jeigu pagal susitarimą su darbdaviu jis privalo už darbuotojus mokėti nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokas. Tuo tarpu Latvijos NADSDĮ¹⁴⁹ 1 str. numato, kad apdraustieji yra dirbantys pagal darbo sutartį asmenys, nurodyti Latvijos valstybinio socialinio draudimo įstatyme¹⁵⁰ (kurio 4, 5, 6 str. nurodytos praktiškai analogiškos grupės asmenų, kaip ir Lietuvoje).

Pažymėtina, kad pagal NADSDĮ aukščiau išvardintus asmenis draudžiantys socialiniu draudimu draudėjai yra pagal darbo sutartį dirbančių asmenų darbdaviai, valstybės ar savivaldybės institucijos bei įstaigos, įmonės ar įstaigos, kuriose mokiniai, studentai ir darbo biržos siūsti mokytis ar reabilituotis asmenys atlieka profesinės veiklos praktiką, socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigos, bausmių vykdymo institucijos ir įstaigos (NADSDĮ 5 str.). LAT išaiškino, jog tai, kad draudėjai moka nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įnašus, reiškia, kad draudėjai (darbdaviai) sudaro draudimo sutartį su su draudiku (įmokas administruojančiu asmeniu) darbuotojo naudai¹⁵¹. Atkreiptinas dėmesys, kad nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas

---

atliekantys statutiniai tarnautojai, Lietuvos Respublikos kariuomenės privalomosios pradinės karo tarnybos kariai ir asmenys, atliekantys alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą ir kt.

¹⁴⁷ Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3322.

¹⁴⁸ Федеральный закон от 24.07.1998 № 125-ФЗ «Об обязательном социальном страховании от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний». [Žiūrėta 2009-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.med-pravo.ru/Law/125-FL/Ch1.htm>>.

¹⁴⁹ Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām. "LV", 179 (462), 17.11.1995; 187 (3971), 02.12.2008. [Žiūrėta 2009-04-09]. Prieiga per internetą: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=37968>.

¹⁵⁰ Par valsts sociālo apdrošināšanu „LV“, 274/276 (989/991); 202 (3986), (30.12.2008.) [Žiūrėta 2008-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=45466>>.

¹⁵¹ LAT teisėjų kolegijos nut. 2002-12-16 c. b. M.B. v. VSDFV Utenos r. skyrius ir kt., Nr. 3K-3-1737/2002, kat. 7.1

galioja net ir tuo atveju, kai darbdaviai faktiškai nemoka įmokų, bet yra pranešę apie darbuotojo įdarbinimą VSDFV teritoriniam skyriui (darbuotojo kaip apdraustoj statusą). Tokiu atveju darbdavys tiesiog laikomas VSDFV skolininku.

Nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas, kaip minėta, kompensuoja tik dėl draudiminių įvykių negautas pajamas šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims, o jų mirties dėl draudiminių įvykių atvejais – jų šeimos nariams (NADSDĮ 2 str. 1 d.). Taigi, apdraustajam, dėl pripažinto draudiminio įvykio netekusiam dalies ar viso darbingumo, išmokama (NADSDĮ 11 str. 1 d.):

- 1) ligos dėl nelaimingo atsitikimo darbe pašalpa;
- 2) netekto darbingumo vienkartinė kompensacija;
- 3) netekto darbingumo periodinė kompensacija.

Paminėtina, kad skirtingai nei Lietuvoje, Latvijos NADSDĮ¹⁵² 7 str. 5 p. numato ne tik draudimo, bet ir darbdavio pareigą sumokėti iš savo lėšų, apdraustajam, kuris patyrė nelaimingą atsitikimą darbe, už pirmąsias 14 kalendorinių dienų ligos pašalpos 80 % vidutinio mėnesinio darbuotojo darbo užmokesčio, o 6 p. – jei darbuotojas sunkiai sužalotas, darbdavys privalo užmokėti vienkartinę pašalpą, kuri yra mėnesio atlyginimo dydžio (darbo užmokestį).

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje dažniausiai buvo mokama ligos pašalpa. Byloje Nr. 2-6972-432/2005 *VSDFV Plungės skyrius v. UADB „Baltikums draudimas“* dėl nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą metu (kai į M. J. vairuojamą automobilį, kuris sustojo prie pėsčiųjų perėjos, atsitrenkė R. G. vairuojamas automobilis) M. J. nuo smūgio buvo sumuštas stuburas. VSDFV Plungės skyrius M. J. įvykusį nelaimingą atsitikimą į darbą pripažino draudiminiu įvykiu, ir išmokėjo 1580,76 Lt ligos pašalpą už nedarbingumo laikotarpį. Byloje Nr. 2-1104-432/2005 *VSDFV Vilniaus m. skyrius v. P. Z.*, vairuojamas P. Z. automobilis partrenkė pėsčiąją O. J. Dėl patirtų sužalojimų eismo įvykio metu O. J. gydėsi apie keturis mėnesius, jai buvo išduoti nedarbingumo pažymėjimai. VSDFV Vilniaus m. skyrius sprendimu nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą buvo pripažintas draudiminiu įvykiu, tuo pagrindu nukentėjusiajai buvo priskaičiuota 1938,06 Lt ligos pašalpos. Byloje Nr. 2-5014-535/2006 *Vilniaus apygardos prokuratūra (ginanti viešąjį interesą) v. P. K., G. K.* plėšimo metu buvo sužalotas banko apsaugos darbuotojas R.B., jam padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas (pripažintas teismo nuosprendyje). VSDFV Vilniaus m. sprendimu įvykęs nelaimingas atsitikimas

---

¹⁵² Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām. „LV“, 179 (462), 17.11.1995; 187 (3971), 02.12.2008. [Žiūrėta 2009-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=37968>>.

darbe buvo pripažintas draudiminiu įvykiu. Dėl nelaimingo atsitikimo darbe R.B. gydėsi, jam buvo išmokėta 838,80 Lt ligos pašalpa.

Paminėtina, kad kompensacijos dydis priklauso nuo asmenų netekto darbingumo procentinio dydžio (netekto darbingumo laipsnio), kurį nustato Netekto darbingumo nustatymo tarnybos (toliau – NDNT). Apdraustajam mirus dėl pripažinto draudiminio įvykio jo šeimos nariams, arba asmenims, buvusiems jo išlaikomiems, išmokama:

- 1) vienkartinė draudimo išmoka (NADSDĮ 11 str. 2 d. ir 27 str.);
- 2) taip pat gali būti mokama periodinė draudimo išmoka (NADSDĮ 11 str. 2 d. ir 26 str.).

Analogiškos nuostatos dėl išmokų rūšių yra ir RF NADSDĮ 10, 11, 12 str. bei Latvijos NADSDĮ 14 str., tik skiriasi išmokų apskaičiavimo taisyklės, dydžiai, bei netekto darbingumo procentai, nuo kurių mokamos periodinės ir vienkartinės išmokos.

Darbuotojui mirus, o nelaimingą atsitikimą pripažįstant draudiminiu įvykiu, asmenys, galintys pretenduoti į žalos atlyginimą – nedarbingi asmenys, kurie buvo mirusiojo išlaikomi arba jo mirties dieną turėjo teisę gauti išlaikymą, tai: vaikai (įvaikiai) – kol jiems sukaks 18 metų, o jeigu jie mokosi nustatyta tvarka įregistruotų aukštųjų, profesinių, bendrojo lavinimo mokyklų dieniniuose skyriuose, – kol jiems sukaks 24 metai; mirusiojo sutuoktinis, tėvas (motina), įtėvis (įmotė), nepaisant amžiaus ir darbingumo, jeigu jis nedirba ir prižiūri mirusiojo vaikus (įvaikius), vaikaičius, brolius ar seseris, – kol šiems sukaks 8 metai; mirusiojo sutuoktinis sukakęs Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatytą senatvės pensijos amžių, – iki gyvos galvos; ir kt. Tokią pačią minėtų asmenų grupę numato ir RF NADSDĮ 7 str. 2, 3 d. bei Latvijos NADSDĮ 17 str., tik paminėtina, kad RF NADSDĮ numato mažesnę amžiaus ribą, kai vaikai mokosi dieninėse studijose, t.y. iki 23 m.

Minėtų asmenų išlaikymo ar teisių į išlaikymą faktas įrodomas teismo tvarka. Antai Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-4255-611/2008 A. L., V.L. v. UAB „Lemminkainen Lietuva“ teismas sprendė klausimą dėl žalos atlyginimo nelaimingo atsitikimo metu mirus maitintojui. Nurodyta, kad išlaikymo faktas nustatytas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, t. y. mirties dieną ieškovės A. L. ir V. L., nors ir nebuvo mirusiojo dukros (įvaikės), buvo mirusiojo išlaikomos, be to, mirusysis teikė išlaikymą ir faktinėje santuokoje su juo gyvenusiai T. L. (ieškovių motinai). Ieškovės prašė priteisti žalos atlyginimą maitintojo netekimo atveju, dėl nelaimingo atsitikimo darbe, nurodydamos, kad mokosi profesinių mokyklų dieniniuose skyriuose, nėra sukakę 24 m. amžiaus, ir joms būtina parama.

Tai, kad CK tiesiogiai nesieja žalos atlyginimo nukentėjusiajam su draudiminiais ar nedraudiminiais įvykiais suponuoja, kad darbdavys gali būti įpareigotas atlyginti darbuotojui žalą ir tais atvejais, kai anksčiau minėtas įstatymas nelaiko draudiminiais įvykiais arba kai darbuotojas išvis nebuvo draustas NADSDĮ.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo byloje Nr. 2-4255-611/2008 A.V., V. L.. v. UAB „Lemminkainen Lietuva“ miręs darbuotojas buvo apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu, tačiau įvykį pripažinus nedraudiminiu dėl to, kad asmuo buvo darbo metu neblaivus, ieškovės savo reikalavimus dėl žalos atlyginimo maitintojo netekimo atveju grindė CK 6.248 str. nuostatomis, numatančiomis, kad jei įvykis pripažįstamas nedraudiminiu, tai darbdavio neatleidžia (jei nėra eliminuojamos jo atsakomybės sąlygos) nuo pareigos atlyginti žalą, patirtą dėl darbuotojo gyvybės atėmimo.

Lietuvoje, skirtingai nei Rusijoje ar Latvijoje, NADSDĮ nustato formalizuotą žalos atlyginimo sistemą – įstatymo nustatytais atvejais išmokama pagal formulę apskaičiuota kompensacija, priklausanti nuo asmens vidutinio mėnesinių draudžiamųjų pajamų, einamųjų metų draudžiamųjų pajamų (tvirtinamų Vyriausybės), darbingumo netekimo laipsnio. NADSDĮ 3 str. 10 d. nustatytoms išmokoms apskaičiuoti taikomas kompensavimo koeficientas (k), apskaičiuojamas kaip asmens vidutinių mėnesinių draudžiamųjų pajamų per paskutinius paeiliui einančius 12 mėnesių (skaičiuojant atgal nuo pabaigos užpraeito kalendorinio ketvirčio, buvusio prieš nelaimingą atsitikimą darbe nustatymo mėnesį) santykis su nelaimingo atsitikimo darbe nustatymo metu galiojančiomis einamųjų metų draudžiamosiomis pajamomis, tačiau jis negali būti mažesnis kaip 0,25 ir didesnis kaip 3. Bandant apskaičiuoti hipotetiškai pagal įstatyme įtvirtintą, pvz. netekto darbingumo periodinę kompensaciją, kuri skaičiuojama pagal formulę $0,5 \times d \times k \times D$, kur d – darbingumo netekimo koeficientas (apskaičiuojamas netekto darbingumo procentą dalijant iš 100 %), D – einamųjų metų draudžiamosios pajamos, matytina, kad NADSDĮ įtvirtina tik ribotą žalos atlyginimą, o tai patvirtina, kad už žalą atsakingas asmuo kitą jos dalį turi atlyginti bendraisiais pagrindais.

Paminėtina, kad draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos įgyja regreso teisę į žalą padariusį asmenį, išskyrus atvejus, kai draudimo įmokas už nukentėjusį asmenį mokėjo žalą padaręs asmuo. Paminėtina, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismo bylose Nr. 2-5014-535/2006 *Vilniaus apygardos prokuratūra (ginanti viešąjį interesą) v. P. K., G. K.* ištyrus nelaimingą atsitikimą darbe buvo nustatyta, kad jis įvyko dėl trečiųjų asmenų kaltės (iš surinktų dokumentų matyti, kad P.K. ir G.K. dėl atsakovų veiksmų VSDFV Vilniaus m. skyrius nukentėjusiajam R.B. išmokėjo 838,80 Lt), todėl VSDFV teritorinis skyrius galėjo pasinaudoti atgręžtinio reikalavimo teise ir išreikalauti

išmokėtas išmokų sumas iš kaltų asmenų CK nustatyta tvarka. VSDFV Vilniaus m. skyrius paprašė priteisti solidariai žalos atlyginimo VSDFV Vilniaus m. skyriaus naudai solidariai iš abiejų atsakovų. Teismas ieškinį patenkino visiškai, ir priteisė iš atsakovų solidariai 838,80 Lt žalą. Kitoje byloje, Nr. 2-1104-432/2005 *VSDFV Vilniaus m. skyrius v. P. Z.* nustatė, kad vairuojamas P. Z. automobilis partrenkė pėsčiąją O. J. Eismo įvykio kaltininku buvo pripažintas P.Z. O. J. dėl patirtų sužalojimų eismo įvykio metu gydėsi apie keturis mėnesius. VSDFV Vilniaus m. skyriaus sprendimu nelaimingą atsitikimą pakeliui į namus pripažino draudiminiu įvykiu, tuo pagrindu nukentėjusiajai buvo priskaičiuota 1938,06 Lt ligos pašalpos. Kadangi O. J. išmokėtos valstybinio socialinio draudimo lėšos, dėl P.Z. neteisėtos veikos, padarytą VSDF biudžetui žalą turėjo atlyginti atsakovas P. Z. VSDFV Vilniaus m. skyrius paprašė teismo, iš atsakovo priteisti 1938,06 Lt žalą VSDFV Vilniaus m. skyriaus naudai. Šiuo atveju atsakovas geranoriškai sutiko sumokėti 1938,06 Lt, todėl teismas ieškinį paliko nenagrinėtu.

Taigi, jei visos patirtos žalos nepadengia socialinis draudimas, žalą privalo atlyginti darbdavys. Tai reiškia, kad jis privalės atlyginti skirtumą, kuris susidaro tarp darbuotojo patirtos žalos ir draudimu atlygintos žalos. Todėl kiekvienam už žalą atsakingam asmeniui turi būti nustatyta tenkanti žalos nedraudiminė dalis ir kokią žalą turi atlyginti draudikas.

Atkreipiant dėmesį į NADSDĮ privalumus, paminėtina, kad skirtingai nei ŽADĮ¹⁵³ ar CK, šis įstatymas nesieja prarastų pajamų dėl nelaimingo atsitikimo darbe ar profesinės ligos kompensavimo apdraustiems asmenims su darbdavio kalte, t. y. minėtas draudimas apima ir darbdavio atsakomybę be kaltės. Tai suponuoja darbdavio pareigą atlyginti darbuotojui žalą ir tais atvejais, kurių NADSDĮ nelaiko draudiminiais įvykiais, todėl manytina, kad NADSDĮ apsaugo darbuotojo interesus.

Tais atvejais, kai darbdavys nemokus, NADSDĮ¹⁵⁴ garantuoja didesnę ir efektyvesnę darbuotojų apsaugą dėl patirtos žalos atlyginimo, nes darbo sutarties galiojimo ir vykdymo laiku, draudikas įsipareigoja iš sukauptų draudimo lėšų apmokėti apdraustojo darbuotojo patirtą žalą (nuostolius) dėl profesinės ligos, sužalojimo ar žuvus dėl nelaimingo atsitikimo darbe. Be to, privalomojo socialinio draudimo atveju, nustatoma trumpesnė žalos atlyginimo trukmė. Pagal NADSDĮ norint gauti draudimo išmoką reikia:

---

¹⁵³ Lietuvos Respublikos žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinasis įstatymas. Valstybės žinios, 1997, Nr. 67-1656. Jo 23 str. 7 str. numatyta, kad dėl nelaimingų atsitikimų darbe, įvykusių iki 1999-12-31 d. įskaitytinai, ir susirgimų profesine liga, kurie nustatyta tvarka buvo pripažinti profesinėmis ligomis iki 1999-12-31 d. įskaitytinai; dėl susirgimų profesine liga, nustatyta tvarka pripažintų profesinėmis ligomis po 2000-01-01 tiems nukentėjusiesiems, kurie po 2000-01-01 nebuvo drausti pagal NADSDĮ nuostatas).

¹⁵⁴ Valstybės žinios, 1999, Nr. 110-3207.

alikti nelaimingo atsitikimo darbe tyrimą, kai reikia surinkti draudžiamąjį įvykį patvirtinančius dokumentus; pateikti prašymą skirti išmoką su visais reikiama dokumentais; turi būti priimtas sprendimas dėl nelaimingo atsitikimo darbe pripažinimo draudžiamuoju įvykiu; priimtas sprendimas dėl išmokų skyrimo, nelaimingą atsitikimą darbe pripažinus draudžiamuoju įvykiu; turi būti išmokama/pradėta mokėti draudimo išmoka. Taigi, kai darbuotojas apdraustas, žalos atlyginimo trukmę reglamentuoja norminiai teisės aktai. Tačiau išmokos gavimo procesas sietinas ir su paties nukentėjusiojo valia – ištyrus nelaimingą atsitikimą darbe jis gali kreiptis dėl išmokos skyrimo, bet gali ir nesikreipti. Tačiau bet kokių atveju, nelaimingas atsitikimas darbe turi būti ištirtas. Laikotarpis nuo nelaimingo atsitikimo darbe iki išmokos išmokėjimo, paprastai yra apie trys mėnesiai (išskyrus atvejus, kai kreipiamasi dėl išmokos išmokėjimo vėliau), o jei kreipiamasi į teismą, tai nuo ieškinio padavimo iki teismo sprendimo įsiteisėjimo, dr. T. Bagdanskio nuomone, neturėtų būti mažesnis nei keturi mėnesiai¹⁵⁵. Todėl anot jo, palyginus kiek užtrunka žalos atlyginimo nukentėjusiajam gavimas, lyginant atvejus, jei išmokama draudimo išmoka ir jei žala atlyginama teismo sprendimu, konstatuotina, kad apdraustajam privalomuoju socialiniu draudimu nukentėjusiajam žala bus atlyginama greičiau. Su šia nuomone sutiktina. Vilniaus m. 2 apylinkės teisme nagrinėtos bylos užtruko apytiksliai nuo 5 mėn. iki 2 m.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kad NADSDĮ nenumato neturtinės žalos atlyginimo, todėl ir į socialinės draudimo išmokas neįskaitomas neturtinės žalos atlyginimas. Tai suponuoja, kad nukentėjusysis gali kreiptis į teismą dėl šios žalos atlyginimo priteisimo iš darbdavio.

Apibendrinant, pritariama A. Veriko minčiai, kad darbdavio materialinę atsakomybę reikėtų vertinti kaip vieną iš darbdavių drausminimo priemonių, skatinančių darbdavio suinteresuotumą tinkamai laikytis darbo saugos reikalavimų¹⁵⁶, nes draudimo įmokos tarifas priklauso nuo traumatizmo ir profesinių ligų rodiklių. Darbdaviai (draudėjai), kurių įmonėse atsitiko sunkių ir mirtinų nelaimingų atsitikimų, turi mokėti didesnes nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokas. Tačiau nepritartina teisės literatūroje pastebėti nuomonei, kad darbdaviai, mokėdami įmokas, mažiau suinteresuoti rūpintis maksimaliomis darbo saugos priemonėmis, nes atsiradus žalai, ji atlyginama iš

---

¹⁵⁵ BAGDANSKIS, Tomas. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje*. Vilnius: VĮ Registrų centras Teisinės informacijos departamentas, 2008. P. 304. ISBN 978-9955-30-039-7.

¹⁵⁶ VERIKAS, Andrius. Darbdavio atsakomybė padarius žalą darbuotojo sveikatai. *Jurisprudencija*, 2004. Nr.56 (48). P. 64. ISSN 1392-6195.

draudimo lėšų¹⁵⁷. Argumentuojant, teigtina, kad darbdavys gali būti traukiamas baudžiamojon arba administracinėn atsakomybėn dėl saugos darbe norminių aktų pažeidimo, todėl jam tektų primokėti tuos nuostolius, kurių nepadengė nelaimingų atsitikimų darbe socialinis draudimas, o to, manytina, siekia išvengti kiekvienas darbdavys.

3.2. Kai darbuotojas neapdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu.

Žalos, padarytos darbuotojo sveikatai ar net mirties atveju atlyginimas gali būti skirtomas į savanorišką ir priverstinį. Savanoriškas bus tuomet, kai pačios šalys susitaria tarpusavyje dėl žalos atlyginimo. Tuo tarpu priverstinį žalos atlyginimą lems geranoriškai neatlyginta žala. DK 286 str. numato, kad tarp šalių kilusius individualius ginčus sprendžia darbo ginčų komisija arba teismas. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad žalos sveikatai ar mirties atvejais, pažeidžiamos pačios svarbiausios žmogaus vertybės, pritariama teisės doktrinoje išsakomai nuomonei, kad kai darbuotojai sužalojami, ar kitaip sužalojami, ar net jų mirties atveju, nukentėjęsieji savo teises gali reikšti tiesiogiai kreipdamiesi į teismą, juolab, kad abejotina darbo ginčų komisijos kompetencija, išspręsti tokio pobūdžio nesutarimus. Bylų analizė parodė, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teisme nagrinėtose bylose ieškovai kreipėsi tiesiogiai į teismą, nėra bylose duomenų, kad jie būtų sprendę nesutarimus su darbdaviais darbo ginčų komisijoje, kita vertus, kreipimosi į teismą metu, darbo teisiniai santykiai tarp darbuotojo ir darbdavio jau buvo nutrūkę.

DK 248 str. numato, kad kai darbuotojas sužalojamas ar miršta arba suserga profesine liga, kyla darbdavio materialinė atsakomybė, jeigu darbuotojas nebuvo apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu. LAT Senatas¹⁵⁸ išaiškino, kad nagrinėdami civilines bylas tokiu atveju teismai privalo išaiškinti: bendrąsias civilinės atsakomybės sąlygas, be kurių atsakomybė iš viso neatsiranda, (išskyrus atvejus, kai įstatymai numato civilinę atsakomybę be kaltės, pvz., LR CK 6.270 str.); papildomas sąlygas, kurios yra būtinos darbdavio materialinei atsakomybei už žalą atsirasti.

---

¹⁵⁷ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995. P. 90. ISBN 9986-567-04-1.

¹⁵⁸ LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“. *Teismų praktika*, 1997, Nr. 5/6.

Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005-2008 m. bylų analizė parodė, kad teismai sprendimuose nurodydavo tik bendrąsias sąlygas, tačiau neakcentuodavo specialiųjų (papildomų), reikalingų darbdavio materialinei atsakomybei atsirasti.

DK 249 str. numato darbdavio pareigą žalą, padarytą dėl darbuotojo suluošinimo ar kitokio jo sveikatos sužalojimo, ar jo mirties atveju, atlyginti pagal CK normas. Kaip minėta, žala atlyginama pagal civilinės deliktinės atsakomybės taisykles. DK 283 str. 2 d. numato, kad prarastas pajamas dėl darbingumo netekimo ir išlaidas, susijusias su medicinos pagalba ir gydymu, taip pat su nukentėjusiojo socialine, medicinine ir profesine reabilitacija, CK nustatyta tvarka atlygina darbdavys, jeigu nukentėjęs darbuotojas nebuvo apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu. Tuo tarpu CK 6.283 str. 2 d. darbuotojui, kuris dėl nelaimingo atsitikimo darbe neteko darbingumo ir dėl to prarado pajamas, bei nukentėjęs darbuotojas nebuvo apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu, prarastas pajamas dėl darbingumo netekimo ir išlaidas, susijusias su medicinos pagalba ir gydymu, taip pat su nukentėjusiojo socialine, medicinine ir profesine reabilitacija, CK nustatyta tvarka atlygina darbdavys. Kaip matyti, DK 249 str. ir DK 283 str. nėra tikslios, nes pagal CK normas darbdavys privalo atlyginti žalą, padarytą dėl darbuotojo suluošinimo ar kitokio jo sveikatos pakenkimo, ne tik jei darbuotojas *nebuvo apdraustas* nelaimingų atsitikimų draudimu, bet ir tuo atveju, kai nelaimingas atsitikimas darbe *nepripažintinas draudiminiu* įvykiu arba visa darbuotojo patirta žala nėra atlyginama išmokomis pagal minėtą draudimą. Todėl pritartina dr. T. Bagdanskio nuomonei, kad šios DK normos, dėl aiškumo, turėtų būti tikslinamos.

CK 6.283 str. nustatyta, kad jeigu fizinis asmuo suluošintas ar kitaip sužalota jo sveikata, tai už žalą atsakingas asmuo privalo nukentėjusiam asmeniui atlyginti visus šio patirtus nuostolius ir neturtinę žalą. Minėta, kad CK 6.283 str. 2 d. numato, kad nuostolius sudaro: negautos pajamos ir su sveikatos grąžinimu susijusios išlaidos. Negautos pajamos apskaičiuojamos kaip pajamų, kurias darbuotojas gavo arba realiai galėjo gauti iki sveikatos sužalojimo, ir pajamų, kurias darbuotojas gauna po sveikatos sužalojimo, skirtumas. Tokiu atveju skaičiuojant iki sužalojimo darbuotojo gautas pajamas reikėtų apskaičiuoti darbuotojo gautą vidutinį darbo užmokestį¹⁵⁹. LAT Senatas¹⁶⁰ yra išaiškines,

---

¹⁵⁹Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-05-27 nut. Nr. 650 „Dėl darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos“. Valstybės žinios, 2003, Nr. 52-2326; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-07-19 nut. Nr. 1176 „Dėl valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų gauto vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos“¹⁵⁹. Valstybės žinios, 2002-07-24, Nr. 74-3175.

nukentėjusiajam įrodžius, kad apskaičiuotas jo vidutinis uždarbis neparodo tikrųjų pajamų, gautų iki sužalojimo ar darbingumo netekimo, teismas gali atsižvelgti ir į kitoki jo darbo užmokesčio apskaičiavimą. Paminėtina, kad apskaičiuojant priteistinos žalos atlyginimą, reikia, kad nukentėjusiajam būtų nustatyti profesinio darbingumo netekimo laipsniai, taip pat būtini duomenys apie nukentėjusiojo iki sužalojimo arba iki darbingumo netekimo laipsnio nustatymo gautą vidutinį darbo užmokestį bei ryšium su sužalojimu paskirtą pašalpą arba pensiją¹⁶¹. Priteistiną darbuotojui žalos atlyginimą sudarys ta jo netekto uždarbio dalis, kuri viršija jo gaunamos pašalpos arba po sveikatos sužalojimo jam paskirtos ir faktiškai gaunamos pensijos sumą.

Vadovaujantis CK 6.288 str. 3 d. negautos pajamos gali būti priteisiamos periodiniais mokėjimais arba vienkartinio mokėjimu. Jei priėmus sprendimą dėl žalos atlyginimo darbuotojo sveikata pablogėja, jis turi teisę pareikšti ieškinį darbdaviui dėl papildomų išlaidų atlyginimo, išskyrus atvejus, kai darbdavys jam žalą atlygino vienkartinę pinigų suma (CK 6.283 str.)¹⁶². Paminėtina, kad Rusijoje žalos padidinimo galimybė taip pat numatyta: RF CK 1090 str. 1 d. numato, kad nukentėjusysis dalinai praradęs darbingumą bet kuriuo metu turi teisę pareikalauti atsakingo už žalą asmens žalos atlyginimo dydžio padidinimo, jeigu jo darbingumas laikui bėgant sumažėjo, dėl padaryto jam sveikatos sužalojimo, palyginus su ta, kuri buvo jam, kai buvo skiriamas žalos atlyginimas, be to, RF CK 1091 str. numato galimybę padidinti žalos atlyginimą ryšium su pragyvenimo lygio pasikeitimu, o gaunantiems žalos atlyginimą, pasikeitus pragyvenimo lygiui, jis indeksuojamas pagal įstatymą.

CK numatyta galimybė asmeniui, t.y. darbdaviui, iš kurio priteistas dėl suluošinimo ar kitokio sveikatos sužalojimo atsiradusios žalos atlyginimas, reikalauti, kad būtų atitinkamai sumažintas priteistas darbuotojui žalos atlyginimas, jei nukentėjusio darbuotojo darbingumas padidėja, išskyrus atvejus, jei žala buvo atlyginta priteisiant vienkartinę pinigų sumą (CK 6.287 str.)¹⁶³. Palyginimui paminėtina, kad pagal RF CK 1085 str. 3 d., mažinti žalos dydį galima tik jei tai numato įstatymas arba susitarimas. Be to, RF CK 1086 str. numato, kad atlygintinos žalos dydis apskaičiuojamas imant vidutinio

---

¹⁶⁰ LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“.
Teismų praktika, 1997, Nr. 5/6.

¹⁶¹ LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“.
Teismų praktika, 1997, Nr. 5/6.

¹⁶² *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 371. ISBN 9986-567-87-4.

¹⁶³ *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 371. ISBN 9986-567-87-4.

darbo užmokesčio procentinę išraišką (iki mokesčių išskaitymo), į prarasto atlyginimo (pajamų) sudėtį nukentėjusiojo įeina visų rūšių jo darbo atlyginimai pagal darbo ir civilines sutartis, kaip pagal pagrindinį darbą, taip ir pagal antraeilį, apmokestinamą pajamų mokesčiais. Neįskaičiuojamos vienkartinio charakterio sumos, tame tarpe kompensacija už nepanaudotas atostogas, ir išėtinė išmoka atleidžiant iš darbo. Į prarasto atlyginimo dydį įsiskaičiuoja pajamos iš privačios veiklos, autorinis honoraras (pajamos iš privačios veiklos įskaičiuojamos pagal mokesčių inspekcijos pateiktus duomenis).

Minėta, kad darbuotojui be patirtų nuostolių turi būti atlyginama ir neturtinė žala (paminėtina, kad neturtinės žalos atlyginimą numato ir RF CK, bei Latvijos CĮ), ji atlyginama visais atvejais, kai padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo bei kitais įstatymų nustatytais atvejais. Remdamiesi šia nuostata, Vilniaus m. 2 apylinkės teisme byloje Nr. 2-478-294/2007 R. L. v. AB „Teo LT“ ir Nr. 2-10254-96/2008 J. K. v. V. K., UAB „Trys lokiai“, UAB „Vilmeta“, bei kitose, ieškovai reikalavo neturtinės žalos atlyginimo. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgė į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus.

Papildomos išlaidos išieškomos nepriklausomai nuo nukentėjusiojo negautų pajamų dalies atlyginimo ir turi būti atlygintos, jeigu teismas, išnagrinėjęs bylą nustato jų reikalingumą (būtinumą) ir papildomų išlaidų realumą (t. y. kad nukentėjusiajam reikalingą medicinos pagalbą atitinkamos gydymo įstaigos suteikė už tam tikrą atlyginimą)¹⁶⁴.

Esant darbdavio deliktui, sukėlusiam darbuotojo mirtį, CK 6.284 str. 1 d. nustato, kad fizinio asmens mirties atveju teisę į žalos atlyginimą turi asmenys, kurie buvo mirusiojo išlaikomi arba jo mirties dieną turėjo teisę gauti iš jo išlaikymą (nepilnamečiai vaikai, sutuoktinis, nedarbingi tėvai ar kiti faktiniai nedarbingi išlaikytiniai), taip pat mirusiojo vaikas, gimęs po jo mirties. Šie asmenys taip pat turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą. Nepilnamečiams vaikams žala turi būti mokama iki pilnametystės, tuo tarpu nedarbingiems tėvams – iki gyvos galvos¹⁶⁵. CK 6.284 str. 2 d. numato, kad kai asmuo nėra apdraustas nuo nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu įstatymų nustatyta tvarka, asmenims, turintiems teisę į žalos atlyginimą netekus maitintojo, atlyginama ta

---

¹⁶⁴ LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“ ir apžvalga. *Teismų praktika*, 1997, Nr. 5/6.

¹⁶⁵ *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 372. ISBN 9986-567-87-4.

mirusiojo pajamų dalis, kurią jie gavo ar turėjo teisę gauti mirusiajam esant gyvam. LAT Senatas¹⁶⁶ išaiškino, kad šiems asmenims žalos atlyginimas apskaičiuojamas atsižvelgiant į nukentėjusiojo asmens uždarbio dalį, kurią jie gaudavo ar turėjo teisę gauti savo išlaikymui jam esant gyvam, įskaitant maitintojo netekimo pensiją, kuri buvo jiems paskirta dėl nukentėjusiojo mirties. CK 6.284 str. 3 d. numato, kad atlygintinos žalos dydis negali būti keičiamas, išskyrus atvejus, kai po maitintojo netekimo gimsta vaikas.

Darbuotojui žuvus, atlygintinos žalos dalį sudaro laidojimo, kitos su asmens mirtimi susijusios išlaidos¹⁶⁷. CK 6.291 str. 1 d. įtvirtinta, kad nukentėjusiajam mirus, jo laidojimo išlaidas mirusiojo šeimos nariams arba jį laidojusiems asmenims atlygina asmuo (fizinis ar juridinis), atsakingas už žalą, susijusią su nukentėjusiojo gyvybės atėmimu. LAT Senatas¹⁶⁸ yra išaiškinęs, kad teismai, sprendami laidojimo išlaidų atlyginimo klausimą, turi vadovautis teisingumo ir protingumo principais ir įvertinti konkrečias bylos aplinkybes, pvz., vidutinio brangumo paminklo įsigijimo ir jo pastatymo kainą ir kitas aplinkybes. Atlyginamos tik tos laidojimo išlaidos, kurios yra būtinos ir kurias patvirtina ieškovo pateikti įrodymai. Pagal CK 6.291 str. 2 d. žuvusių laidojusiems išmokėta laidojimo pašalpa įskaitoma į laidojimo išlaidas. ŽADĮ¹⁶⁹ 19 str. numato, kad jeigu dėl nelaimingo atsitikimo darbe nukentėjusysis miršta, įmonė, ūkininkas, atsakingi už su nukentėjusiojo mirtimi susijusią žalą, jo laidojimo išlaidas atlygina mirusiojo šeimos nariams arba kitiems jį laidojusiems asmenims tiek, kiek jos viršija laidojimo pašalpas, gautas pagal kitus teisės aktus, tačiau ne daugiau kaip dvigubas Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbtas respublikos ūkio vidutinis darbo užmokestis.

CK 6.288 str. 1 d. žala atlyginama nuo jos padarymo dienos, o jeigu žala atsirado vėliau, – nuo žalos atsiradimo dienos. Teisės į žalos atlyginimą diena – yra darbingumo netekimo, ar profesinės ligos konstatavimo remiantis teisės aktais, diena.

Atkreiptinas dėmesys, kad suluošintas ar kitaip sužalotas darbe darbuotojas privalo įrodyti, kad žala jo sveikatai buvo padaryta ryšium su jo darbinių pareigų vykdymu, taip pat padarytos sveikatai žalos dydį. Įrodžius šias aplinkybes, darbdavio kaltė, tai yra kad

---

¹⁶⁶ LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“.
Teismų praktika, 1997, Nr. 5/6.

¹⁶⁷ *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. P. 372. ISBN 9986-567-87-4.

¹⁶⁸ LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“.
Teismų praktika, 1997, Nr. 5/6.

¹⁶⁹ Valstybės žinios, 1997, Nr. 67-1656.

jis nesudarė saugių darbo sąlygų, yra preziumuojama. Darbdavio pareiga atlyginti žalą išnyksta, jeigu jis įrodo, kad darbuotojas buvo suluošintas ar kitaip sužalotas dėl jo paties ar kitų asmenų kaltės¹⁷⁰. LAT Senatas išaiškino, kad organizacijos ar fizinio asmens kaltę galima įrodinėti visomis įrodinėjimo priemonėmis (numatytomis CPK). Asmens kaltę patvirtinančiais įrodymais gali būti nelaimingo atsitikimo darbe aktai, teismo nuosprendžiai, sprendimai, tardymo institucijų nutarimai, pareigūnų, kontroliuojančių darbo apsaugos būklę bei darbo įstatymų laikymąsi, surašyti aktai apie sveikatos sužalojimo priežastis, medicininė išvada apie asmens darbingumo netekimo laipsnio nustatymą ir kiti dokumentai, kuriuose yra žinių apie aplinkybes, turinčias reikšmės bylai.

Pažymėtina, kad praktiškai visose analizuotose Vilniaus m. 2 apylinkės teismo bylose buvo naudojamos šios įrodinėjimo priemonės (nors pagrindine priemone dažniausiai buvo Nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo aktas).

Paminėtina, kad tuo atveju, kai nelaimingo atsitikimo darbe aktas nebuvo surašytas ir nukentėjusysis jo neturi ir negali gauti, nelaimingo atsitikimo darbe faktas gali būti nustatytas byloje, sprendžiant ginčą dėl žalos, padarytos sveikatai, atlyginimo pagal ieškininės teisenos taisyklės. Tačiau tuo atveju, kai tarp šalių nėra ginčo, nelaimingo atsitikimo darbe faktas gali būti nustatomas ypatingos teisenos tvarka tik tada, jeigu jo neįmanoma nustatyti neteismine tvarka¹⁷¹. Jei darbdavys atsisako surašyti pagal šiuo metu galiojančius „Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatus“¹⁷² nelaimingo atsitikimo darbe tyrimo aktą arba jeigu nukentėjusysis nesutinka su akto turiniu (forma N-1, N-2), tai konfliktą nagrinėja įmonės saugos darbe komitetas (jeigu toks yra įmonėje), dėl kurio sprendimo šalys gali kreiptis į VDI, jos sprendimas gali būti apskūstas teismui ieškininės teisenos tvarka, o atsisakymas priimti sprendimą gali būti skundžiamas CPK numatyta tvarka.

Minėta, jeigu žalai atsirasti sudarė sąlygas nukentėjusiojo kaltė, o sužalojimo ir mirties atvejais – sužalotojo ar mirusiojo asmens didelis neatsargumas, žalos atlyginimas yra mažinamas atsižvelgiant į kaltės laipsnį arba reikalavimas atlyginti žalą atmetamas (DK 247 str.). Todėl darbdavys turi įrodyti (norėdamas sumažinti materialinės atsakomybės dydį), kad didelis nukentėjusiojo neatsargumas lėmė sužalojimą ar mirtį.

---

¹⁷⁰ LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“. *Teismų praktika*, 1997, Nr. 5/6.

¹⁷¹ *Ibidem*.

¹⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-09-02 nut. Nr. 1118, „Dėl nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2004, Nr. 136-4945; 2005, Nr. 131-4732.

Kaip minėta šiame darbe, CK už sužalotą darbuotojo sveikatą, įtvirtina visišką žalos atlyginimo principą (CK 6.251 str., 6.263 str., 6.283 str.), tačiau iš tiesų sveikatos sužalojimo atveju jį įgyvendinti sunkiau, nes asmens sveikatą po patirto sužalojimo, susirgimo, gali būti neįmanoma atkurti. Todėl galima kalbėti tik apie dalinį patirtos žalos kompensavimą. Taigi, šiuo atveju susiduriama su visiško žalos atlyginimo problema.

Išvados

1. Vadovaujantis Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005-2008 m. praktika ir teisės doktrina netiesiogiai darbdavio materialinę atsakomybę, kai darbuotojas suluošinamas ar kitokiu būdu pakenkiama jo sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties, galime apibrėžti kaip valstybinės prievartos rūšį, taikomą už darbo teisės pažeidimus, turinčią apsaugos teisinio santykio formą siekiant, kad darbdavys atlygintų nukentėjusiajai šaliai padarytą žalą darbo teisės normų nustatyta dydžiu ir tvarka.
2. Vilniaus m. 2 apylinkės teisme 2005-2008 m. išnagrinėtų bylų dėl darbdavio materialinės atsakomybės už žalą sveikatai ar net mirties, vos keletas. Tačiau iš tų nedaugelio konstatuotina, kad aktualiausi teismo praktikoje sprendžiami klausimai susiję su darbdavio kaltės, jos laipsnio, teisiškai reikšmingo priežastinio ryšio tarp veikos ir žalos padarymo buvimo nustatymu, padarytos turtinės ir neturtinės žalos dydžio nustatymu.
3. Vadovaujantis teisės doktrina ir Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005-2008 m. praktika, asmenims, apdraustiems nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu, žala atlyginama pirmiausiai pagal NADSDĮ. Atvejai, kai darbuotojas nėra apdraustas nelaimingų atsitikimų socialiniu draudimu, ar nelaimingas atsitikimas darbe nepripažintas draudžiamuoju įvykiu, kai visos žalos nepadengia NADSDĮ išmokos arba patiriama neturtinė žala, kyla darbdavio materialinė atsakomybė, kuri atlyginama pagal civilinės deliktinės atsakomybės taisykles.
4. Pastebėta, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismui pateiktuose ieškiniuose reikalavimai atlyginti sveikatai ar nukentėjusiojo mirties atveju padarytą žalą buvo grindžiami civilinės atsakomybės, o ne darbdavio materialinės atsakomybės taikymu, nors nelaimingi atsitikimai buvo įvykę darbuotojams atliekant darbinės funkcijas ir darbo vietoje. Paminėtina ir tai, kad Vilniaus m. 2 apylinkės teismas sprendimų motyvuojamosiose dalyse retai akcentuodavo visas darbdavio materialinę atsakomybę pagrindžiančias bendrąsias ir specialiąsias sąlygas, apsiribodamas tik turtinei atsakomybei būdingų sąlygų išaiškinimu.

Bylų, išnagrinėtų 2005-2008 m. laikotarpiu Vilniaus m. 2 apylinkės teisme, dėl žalos, susijusios su darbuotojo sveikatos sužalojimu, gyvybės atėmimu ar susirgimu profesine liga, atlyginimo (1 lentelė):

Metai	Bylos numeris	Šalys	Gauta	Išnagrinėta	Bylų baigtis	Ieškinio dalykas
2005	2-6972-432/2005	Ieškovas – VSDFV Plungės skyrius; Atsakovas – UADB „Baltikums draudimas“, tretysis asmuo – R.G.	2005-08-12	2005-12-19	Ieškinio atsisakyta	Dėl žalos atlyginimo
2005	2-6731-629/2005	Ieškovas – A. Ž.; Atsakovas – AB „Žiemys“	2005-08-02	2005-10-17	Byla nutraukta, nes sudaryta taikos sutartis.	Dėl neturtinės žalos atlyginimo
2006	2-1104-432/2006	Ieškovas – VSDFV Vilniaus m. skyrius ; Atsakovas – P. Z.	2005-08-23	2006-09-04	Ieškinyis paliktas nenagrinėtas, nes ieškovas atsiėmė ieškinį.	Dėl žalos regreso tvarka atlyginimo
2006	2-5014-535/2006	Ieškovas – Vilniaus apygardos prokuratūra ir kt.; Atsakovas – P. K. ir kt.	2006-05-16	2006-06-20	Ieškinyis tenkintinas visiškai (priteista iš atsakovų solidariai 838,80 Lt)	Dėl žalos atlyginimo
2006	2-1598-726/2006	Ieškovas – Klaipėdos r. apylinkės prokuratūra vyr. Prokuroro pavaduotojas ir kt. ; Atsakovas – ADB „Reso Europa“, tretysis asmuo –S. A.	2006-01-19	2006-03-21	Byla nutraukta , nes sudaryta taikos sutartis	Dėl nusikaltimų padarytos žalos atlyginimo
2007	2-487-294/2007	Ieškovas – R. L.; Atsakovas – AB „Teo LT“	2005-10-04	2007-05-25	Ieškinyis tenkintinas dalinai. Neturtinės žalos atlyginimas priteistas	Dėl žalos sveikatai atlyginimo
2007	2-3153-432/2007	Ieškovas – D. R.; Atsakovas – Vilniaus m. invalidų ugdymo centras „Viltis“	2007-03-14	2007-03-19	Atsisakyta priimti ieškinį, kaip neteisingą apylinkės teismui pagal rūšinio teisingumo taisykles	Dėl žalos atlyginimo suluošinus sveikatą priteisimo
2008	2-4255-611/2008	Ieškovas – A. L., V.L.; Atsakovas – UAB „Lemminkainen Lietuva“	2008-03-27	2008-07-15	Byla nutraukta, nes sudaryta taikos sutartis	Dėl žalos priteisimo maitintojo netekimo atveju dėl nelaimingo atsitikimo darbe
2008	2-10254-96/2008	Ieškovas – J. K.; Atsakovas – V. K., UAB „Trys lokiai“, UAB „Vilmeta“	2008-09-10	2008-09-12	Ieškinį atsisakyta priimti, kaip neteisingą apylinkės teismui pagal rūšinio teisingumo taisykles	Dėl nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai

1. 2001-03-12 Tarybos direktyva 2001/23/EB. [Žiūrėta 2009-04-05] Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27445&p_query=&p_tr2=2>.
2. 1980-10-20 Tarybos direktyva 80/987/EEB. [Žiūrėta 2009-04-05] Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1980&T3=987&RechType=RECH_naturel&Submit=Ie%C5%A1koti>.
3. 2002-09-23 Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2002/74/EB. [Žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=2002&T3=74&RechType=RECH_naturel&Submit=Ie%C5%A1koti>.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.
7. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.
8. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos darbo įstatymų kodeksas. Valstybės žinios, 1972, Nr. 18-137.
9. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 1990, Nr. 24-594.
10. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 1991, Nr. 17-447.
11. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 63-1231; 1998, Nr. 112-3099.
12. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 55-1287; 2002, Nr. 123-5512.
13. Lietuvos Respublikos žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinasis įstatymas. Valstybės žinios, 1997, Nr. 67-1656.
14. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 66-2130.

15. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 110-3207; 2003, Nr. 114-5114.
16. Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 75-2271.
17. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 70-3170.
18. Lietuvos Respublikos asmenų delegavimo į tarptautines ir Europos Sąjungos institucijas ar užsienio valstybių institucijas įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. 81-3322.
19. Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatymas. Valstybės žinios, 2008, Nr. 131-5022.
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993-03-12 nut. 160 „Dėl Asmens bei turto saugos nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 1993, Nr.10-250.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 -07-19 nut. Nr. 1176 „Dėl Valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų gauto vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos“. Valstybės žinios, 2002-07-24, Nr. 74-3175.
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-05-27 nut. Nr. 650 „Dėl Darbuotojo ir valstybės tarnautojo vidutinio darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarkos“. Valstybės žinios, 2003, Nr. 52-2326.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-03-22 nut. Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2004, Nr. 44-1448.
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-02-02 nut. Nr. 116 „Dėl Ginkluotos ir neginkluotos asmens ir turto saugos licencijavimo taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2005, Nr.17-535.
25. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 1993-08-31 instrukcija Nr. 673 „Dėl asmens bei turto saugotojų, saugos tarnybų ir saugos padalinių veiklos“. Valstybės žinios: 1994-01-07 Nr. 2-34.
26. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 1999-12-27 įsak. Nr. 421 „Dėl reglamentų STR 2.01.01(4):1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Naudojimo sauga“ ir STR 2.01.01(5):1999 „Esminiai statinio reikalavimai. Apsauga nuo triukšmo“. Valstybės žinios, 2000, Nr.8-216.
27. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statusas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 42-1927.

28. Трудовой кодекс Российской Федерации от 30 декабря 2001 г. N 197-ФЗ (ТК РФ). [Žiūrėta 2009-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.garant.ru/main/12025268-037.htm#0>>.
29. Гражданский кодекс Российской Федерации (ГК РФ) (Принят Государственной Думой 21 октября 1994 года). [Žiūrėta 2009-04-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.garant.ru/main/10064072-000.htm>>.
30. Федеральный закон от 24.07.1998 № 125-ФЗ «Об обязательном социальном страховании от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний». [Žiūrėta 2009-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.med-pravo.ru/Law/125-FL/Ch1.htm>>.
31. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Ziņotājs nr. 1, 1993-01-14. (Īsigaliojo 1993-03-01). [Žiūrėta 2009-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=90220>>.
32. Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām. Ziņotājs, 179 (462) (īsigaliojo 1997-01-01). [Žiūrėta 2008-12-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=37968>>.
33. Par valsts sociālo apdrošināšanu „LV“, 274/276 (989/991); 202 (3986), (30.12.2008.). [Žiūrėta 2008-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.likumi.lv/doc.php?id=45466>>.
34. Darba likums. „LV“, 105 (2492). (Aktuali redakcija nuo 2006-10-25). [Žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: http://www.zakon.lv/otrude_ru.htm arba <http://www.likumi.lv/doc.php?id=26019>.

Specialioji literatūra

1. BAGDANSKIS, Tomas. Materialinė atsakomybė darbo teisėje. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008. ISBN 978-9955-30-039-7.
2. DAMBRAUSKAS, Antanas, NEKRAŠAS, Vytautas, NEKROŠIUS, Ipolitas. Darbo teisė. Vadovėlis. Vilnius: Mintis, 1990.
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. 1. Vilnius: Justitia, 2003. ISBN 9986-567-55-6.
4. Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis, Individualūs darbo santykiai. T. 2. Vilnius: Justitia, 2004. ISBN 9986-567-87-4.
5. MIKELĖNAS, Valentinas. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995. ISBN 9986-567-04-1.

6. NEKROŠIUS, Ipolitas; BUŽINSKAS, Gintautas ir kt. Darbo teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008. ISBN 978-9955-30-027-4.
7. TAIŽKIJUS, Viktoras. Darbo teisė: teorija ir praktika. Vilnius: Justitia, 2005. ISBN 9955-616-15-6.
8. BAGDANSKIS, Tomas. Darbdavio materialinės atsakomybės problemos darbo teisėje . Jurisprudencija, 2003, t. 40 (32).
9. BUBILAITĖ, Beata. Darbdavio atsakomybė už darbuotojo sveikatai padarytą žalą. Teisė, 2008, Nr. 67. ISSN 1392-1274.
10. PETRYLAITĖ, Daiva. Mokslinė konferencija „Penkeri Darbo kodekso metai – problemos ir perspektyvos“. Teisė, 2008, Nr. 68. ISSN 1392-1274.
11. VERIKAS, Andrius. Darbdavio atsakomybė padarius žalą darbuotojo sveikatai. Jurisprudencija, 2004. Nr.56 (48). ISSN 1392-6195.
12. Маврин С. П. О применении норм трудового права к отношениям по обязательному социальному страхованию. Социальное право, 2007, Nr. 6 (275).

Praktinė medžiaga

1. KT 2008-04-29 nut. „Dėl nelaimingų atsitikimų darbe“. Valstybės žinios, 2008-04-30, Nr. 51-1904.
2. LVAT administracinė byla Nr. A⁵-600/2005
3. LAT Senato 1997-01-16 nut. Nr. 2 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo žalos, padarytos asmenį sužalojus, kitaip pakenkus jo sveikatai arba atėmus gyvybę“ ir apžvalga. Teismų praktika, 1997, Nr. 5/6.
4. LAT teisėjų kolegijos 1998-10-28 nut. c. b. G. M. v. UAB „Antriniai metalai“, Nr. 3K-69/98, kat. 3.
5. LAT teisėjų kolegijos nut. 2002-04-17 c. b. B. L. ir kt. v. S. B. ir kt., Nr. 3K-3-614/2002, kat. 39.2.2.
6. LAT teisėjų kolegijos 2002-12-16 nut. c. b. I. B. v. UAB „Žardė“, Nr. 3K-3-1588/2002, kat. 7.1.; 7.2.
7. LAT teisėjų kolegijos nut. 2002-12-16 c. b. M. B. v. VSDFV Utenos r. skyrius ir kt., Nr. 3K-3-1737/2002, kat. 7.1
8. LAT teisėjų kolegijos 2003-09-29 nut. c. b. .B. Z. v. AB „Lifosa“, AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“, Nr. 3K-3-867/2003, kat. 7.1.

9. LAT teisēju kolegijas 2003-10-20 nut. c. b. R. L. v. UAB „Broliu Tomku leidykla“, Nr. 3K-3-1000/2003, kat. 16.9, 20.7, 94.2.
10. LAT teisēju kolegijas 2003-11-05 nut. c. b. UAB „Urticae“ v. Kauno žydu religinē bendruomenē, Nr. 3K-3-1054/2003, kat. 39.2.4.
11. LAT teisēju kolegijas 2004-01-08 nut. c. b. UAB „Osviris“ v. R. M., Nr. 3K-7-2/2004, kat. 7.3.1.; 7.3.2.
12. LAT teisēju kolegijas 2004-02-18 nut. c.b. O. R. v. Vši „Santariškiu klinikos“ , Nr. 3K-3-16/2004, kat.39.6.2.12.
13. LAT teisēju kolegijas 2004-05-05 nut. c.b. A. M. v. Lygumu ŽŪB, Nr. 3K-3-294/2004, kat. 7.1.
14. LAT teisēju kolegijas 2004-07-12 nut. c.b. G. T. v. AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3K-3-367/2004, kat. 31.3.1.; 39.6.1.; 39.6.2.12.; 67.
15. LAT teisēju kolegijas 2005-02-21 nut. c.b. T. K. v. Vilniaus miesto savivaldybē, Nr. 3K-3-103/2005, kat. 44.5.2.16
16. LAT teisēju kolegijas 2005-11-02 nut. c. b. UAB „Kopra“ v. UAB „Baltic forwarding and shipping“, Nr. 3K-3-534/2005, kat. 60, 61.
17. LAT teisēju kolegijas 2006-01-11 nut. c. b. I. T., R. T., M. T. ir A. T. v. UAB „Plungēs lagūna“, AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 3k-3-27/2006, kat. 16.2.1, 16.2.4, 44.5.2.16, 73.2.13 (S).
18. LAT teisēju kolegijas 2006-09-06 nut. c. b. A. Ž. v. UAB „Ranga IV“, Nr. 3K-3-450/2006, kat. 44.2.4.2; 44.5.2.16 (S).
19. LAT teisēju kolegijas 2006-10-30 nut. c. b. Z. J. v. J. B., UAB „Rejona“ , Nr. 3K-3-540/2006, kat. 16.2.4 (S).
20. LAT teisēju kolegijas 2007-04-18 nut. c. b. A. L. v. Lietuvos ir Kanados UAB „Pajūrio mediena“, Nr. 3K-3-157/2007, kat. 6.2.4; 44.2.4.2 (S).
21. LAT teisēju kolegijas 2008-02-08 nut. c.b. L. V. v. UAB „Girteka“, bylos Nr. 3K-3-90/2008, kat. 16.2.1; 16.2.4; 16.3; 44.2.4.2; 44.5.2.2; 44.5.2.4 (S).
22. LAT teisēju kolegijas 2008-09-29 nut. c. b. UAB „Optimalūs finansai“ v. G. P., Nr. 3K-3-428/2008, kat. 19.2; 16.7; 44.2.1.
23. LAT teisēju kolegijas nut. 2008-11-10 c.b. L. K. ir V. K. v. „Lietuvos geležinkeliai“, Nr. 3K-3-476/2008, kat. 16.2.1 (S).

Kiti šaltiniai

1. Metinės ataskaitos. In Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos internetinis puslapis. [Žiūrėta 2008-12-30]. Prieiga per internetą: <http://www.vdi.lt/index.php?-249585684>.
2. Lietuvos Respublikos teismų statistikos ataskaitos . In Nacionalinės teismų administracijos internetinis puslapis. [Žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/teismai/ataskaitos/statistika.asp>.

Santrauka

Darbe apžvelgta teisės doktrinoje ir teismų praktikoje sutinkama darbdavio materialinės atsakomybės samprata, šios atsakomybės atsiradimo pagrindai, rūšys, didesnį dėmesį skiriant darbdavio materialinei atsakomybei, kai darbuotojas sužalojamas ar miršta. Atkreipiamas dėmesys į darbdavio materialinės atsakomybės panašumus bei skirtumus su civiline atsakomybe.

Taip pat pateikiamas darbdavio materialinės atsakomybės sąlygų, kai žala padaryta darbuotojo suluošinimu ar kitokiu pakenkimu sveikatai arba dėl nukentėjusiojo mirties, aiškinimas LAT praktikoje, jų taikymas Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2005-2008 m. praktikoje. Atskleidžiami žalos, padarytos darbuotojo suluošinimu ar kitokiu pakenkimu sveikatai arba dėl jo mirties, atlyginimo ypatumai (kai darbuotojas apdraustas, neapdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu).

Pateikiamos pastebėtos darbdavio materialinės atsakomybės taikymo problemos, galimi jų sprendimo būdai.

Summary

The Thesis reviews the concept of employer's pecuniary liability as defined in the legal doctrine and case-law, the grounds for and types of such liability. The attention is drawn to the similarities and differences between employer's pecuniary liability and civil liability.

The Thesis presents interpretations of the conditions of employer's pecuniary liability for injury to the employee caused by mutilation or other bodily injury or for employee's death in the legal doctrine, rulings of the Supreme Court of Lithuania, as well as application of these conditions in the practice of the 2nd district court of Vilnius in 2005-2008. The author discloses specific features of compensation for the injury caused by mutilation or other bodily injury of the employee, or by his death (when the employee has or has not been insured with the social insurance against occupational accidents and occupational diseases).

The Thesis specifies the observed theoretical and practical problems related to employer's pecuniary liability and presents possible ways of solving them.